

Η ΜΕΛΕΤΗ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ

ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΩ 1907

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η 27 Σεπτεμβρίου 1831 υπό Δημ. Ι. Α. Δρόσου . . .	Σελ. 385
Αίτιον γυμναστικής δοξασίας του Γαληνού υπό Ι. Ε. Χριστόφου επιθεωρητού της γυμναστικής . . .	408
Ἑλληνική Ἀνοικία ὑπὸ Ἰσραήλ Χάουπμαν (μετάφρ. Γ. Σ.) (συνέχεια) . . .	424
Τὸ γάρφαλλον, Δραμάτιον ὑπὸ Οὐγγ. Ὄλετι (μετάφρ. Κ. Δ.) (τέλος) . . .	430
Αἱ ἐντολαὶ τῆς ὑγιεινῆς κατὰ τὸν ἰατρὸν J. Hérisson (μετάφρ. Θ. Φλωρᾶ) . . .	439
Χρονικά . . .	443
Σεβαστοπούλειος Ἐργατικὴ Σχολή . . .	446

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ὉΦΕΛΙΜΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

42—ΟΔΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ—42

ΤΙΜΗ ΕΚΑΣΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ 1 ΔΡΑΧΜΗ

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ

ΩΦΕΛΙΜΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΙΔΡΥΘΕΙΣ ΤΩ 1899 ΥΠΟ Δ. ΒΙΚΕΛΑ

ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

Πρόεδρος Ι. ΑΘΑΝΑΣΑΚΗΣ. Α. ΔΙΓΙΝΗΤΗΣ Αντιπρόεδρος, Γ. ΠΑΣΠΑΤΗΣ,
 ΑΡ. ΠΡΟΒΕΛΕΤΙΟΣ, Π. Ε. ΠΡΩΤΟΠΑΠΑΔΑΚΗΣ, Α. ΜΑΥΡΗΣ, Ε. ΡΩΜΑΝΟΣ,
 Σ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ, Γ. Σ. ΣΤΡΕΪΤ, Γραμματεὺς Γ. ΔΡΟΣΙΝΗΣ

Η ΜΕΛΕΤΗ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΠΡΟΠΛΗΡΩΤΕΑ

Διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτην δραχ. 10

Διὰ τὰς λοιπὰς χώρας φράγκα χρυσᾶ 12

Ἐκαστον τεύχος χωριστὰ πωλεῖται δρ. 1 εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ
 εἰς τὴν Κρήτην — φρ. χρ. 1,20 εἰς τὰς λοιπὰς χώρας.

Ἡ "ΜΕΛΕΤΗ", ἐκδίδεται κατὰ μῆνα εἰς τεύχη ἐκ σελίδων
 64, κατὰ δὲ τοὺς θερινοὺς μῆνας, Ἰουνίον—Ἰούλιον καὶ Αὐγουστον
 —Σεπτέμβριον, ἐκδίδεται ἀνά ἓν τεύχος, ὥστε ἕκαστος ἐτήσιος
 τόμος ἀποτελεῖται ἐκ δέκα τευχῶν, ἧτοι 640 σελίδων.

Αἱ συνδρομαὶ τῆς "ΜΕΛΕΤΗΣ", καταβάλλονται εἰς τὰ Γραφεῖα τοῦ Συλ-
 λόγου ἢ ἀποστέλλονται ἐπ' ὄνομα αὐτοῦ διὰ συστημένων ἐπιστολῶν, ταχυ-
 δρομικῶν ἢ τραπεζικῶν ἐπιταγῶν καὶ χαρτονομισμάτων Γαλλίας, Ἀγγλίας,
 Γερμανίας, Αἰθιοπίας, Ἰταλίας, Ρωσίας, Ἀμερικής.

Οἱ συνδρομηταὶ τῆς "ΜΕΛΕΤΗΣ", λαμβάνουν δωρεάν τὰ τέσ-
 σαρα Νέα Βιβλία τοῦ Συλλόγου, τὰ ὅποια θὰ ἐκδοθοῦν κατὰ τὸ
 1910. Τὰ βιβλία ταῦτα εἶναι: Οἱ Μέλλοντες Στρατιῶται, κατὰ τὸ
 ἀγγλικὸν τοῦ στρατηγοῦ Μπάδεν Πάουελλ, ἡ Ἀγωγή, κατὰ τὸν
 Σπένσερ, Αἱ Χάριαι τῆς Εὐρώπης, Ἀναγνώσματα ἐκ τοῦ Ἡροδότου.

Η "ΜΕΛΕΤΗ", ΤΟΥ 1907, ΤΟΥ 1908 ΚΑΙ ΤΟΥ 1909

ἀποτελεῖ τρεῖς τόμους, ἕκαστον ἐξ 640 σελίδων, πολυτελῶς δεδε-
 μένους. Ἐκαστος: δραχ. 10 διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτην —
 φρ. χρ. 12 διὰ τὴν Ἀλλοδαπήν. Μόνον τὸ πολυτελές περικάλυμμα
 δραχ. 2 διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτην — φρ. χρ. 2 διὰ τὴν
 Ἀλλοδαπήν. Ἀπηλλαγμένα ταχυδρομικῶν.

Η 27 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1831

Θὰ ἔσυρον μὲ μεγάλην μοῦ φαίνεται προθυμίαν πυκνότερον
 τὸν πέπλον τῆς λήθης ἐπὶ τῆς χρονολογίας αὐτῆς, ἂν δὲν ἦμουν
 τῆς γνώμης, ὅτι χάριν αὐτοῦ τούτου τοῦ καλῶς ἐννοουμένου
 συμφέροντος τῆς ἐθνικῆς μας ἱστορίας πρέπει φωτοβόλος ἐκά-
 στοτε ὁ πυρσοὺς τῆς ἀληθείας νὰ διασκορπίζῃ τὰ πολλαπλᾶ σκο-
 τεινὰ σημεῖα τῶν δέλτων τῆς. Ἐκ τῆς αὐτῆς ἀγόμενος ἀρχῆς,
 δὲν διστάζω νὰ παραδώσω σήμερον εἰς τὴν δημοσιότητα τὸ
 μικρὸν τοῦτο ἱστορικὸν σημεῖωμα, ἐν τῇ ὁποίᾳ πρόκειται νὰ
 ἐξετασθῇ μετὰ τῆς δεούσης προσοχῆς Ὀλιβερὸν τι τόλμημα, τὸ
 ὅποσον, ἂν καὶ διέρρευσαν ἔκτοτε ὀλόκληροὶ δεκάδες ἐτῶν, ἐν
 τούτοις μετὰ τοῦ ἰδίου πάντοτε δυσβαστάκτου βάρους πιέζει τὰ
 στήθη ἡμῶν τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων—ἡ δολοφονία τοῦ Κυβερ-
 νήτου τῆς Ἑλλάδος Ἰω. Καποδιστρίου. Ἐνδίδων ὁ ἀειμνηστὸς
 ἀνὴρ εἰς τὰ εὐγενῆ πρὸς τὴν πατρίδα αἰσθήματα τῆς μεγάλης
 του καρδίας, εἶχεν ἤδη ἐγκαίρως σπεύσῃ ν' ἀποδεχθῇ τὴν τιμη-
 τικωτάτην πρόσκλησιν τοῦ ἀπὸ 2 Ἀπρ. 1827 ε' ψηφίσματος
 τῆς ἐν Τροιζήνι γ' Ἐθν. Συνελεύσεως καὶ νὰ κατέλθῃ εὐελπίς
 εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ νὰ τεθῇ ἐν αὐτῇ προσωπικῶς ἐπὶ κεφαλῆς
 τῆς συστηματικῆς καὶ μεθοδικῆς ἀποτελειώσεως τοῦ ἔργου τοῦ
 λαοῦ ἡμῶν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγιῶνος.

Ἡ ἐπιτυχία ὁμοῦ καὶ ἡ κατ' εὐχὴν εὐδόωσις τῶν προθέσεων
 τοῦ Καποδιστρίου δὲν ἦτον ἀναντιρρήτως ὅσον ἐκ πρώτης ὄψεως
 ἐφαίνετο εὐκόλως κατορθωτή. Διὰ τὸν λόγον, ὅτι εἰς τὰ διάφορα
 ὀλικῆς φύσεως προσκόμματα, τὰ ὅποια ἔδλεπεν ἕξαφνα νὰ
 παρεντίθενται ἐδῶ κ' ἐκεῖ, ἀνυπέροβλητα πάντοτε, εἰς τὸν εὐγενῆ,
 ἀλλὰ μεστὸν πικριῶν καὶ ἀπογοητεύσεων δρόμιον, τὸν ὅποιον
 εἶχε χαράξει πρὸς ἀνόρθωσιν τῶν κακῶς κειμένων καὶ συντό-
 μως εἶπεῖν πρὸς βαθμιαίαν διαμόρφωσιν Πολιτείας, ἐν τῇ ὁποίᾳ
 νὰ ἐπιβάλλεται μόνη ἡ ἰσχύς τοῦ νόμου, ἤρξατο νὰ προστίθεται
 ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὡς νὰ μὴ ἦρκουν τὰ κωλύματα ταῦτα κατὰ

τε τὸ ποσὸν καὶ τὸ ποιὸν αὐτῶν καὶ ἕτερον ἐκνευριστικώτερον τοῦτο, ὁ ἑλληνικὸς χαρακτήρ μὲ τὰ ἀχαλίνωτα προσωπικὰ πάθη, τὸν ἄκρατον ἐγωϊσμόν καὶ τὴν φιλαρχίαν. Ἐκ φύσεως ἐκτὸς τούτου σημειωτέον, ὅτι ὁ Ἕλληνας εἶναι ἰδεολόγος καὶ θεωρητικὸς, ἐπειδὴ δὲ δὲν δύναται, παρασυρόμενος ἐν τῇ ἰδεολογίᾳ του ταύτη, νὰ διακρίνη μετὰ τῆς προσηκούσης ἀκριβείας τί τὸ πρακτικῶς ἐφαρμόσιμον ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἐδῶ κάτω, καθίσταται ἀμέσως ἄνθρωπος τῶν ἄκρων, ἀπαισιοδοξεῖ καὶ ἀπογοητεύεται διὰ τὰ πράγματα τῆς πατρίδος του, ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ταῦτα δὲν εἶναι κατωρθωτόν, ἀλλ' οὔτε καὶ εὐκταῖον ἴσως πάντοτε, νὰ βαίνωσι καθ' ὃν τρόπον ἡ φαντασία του κρίνει ὀρθόν, ὅτι πρέπει νὰ βαίνωσι καὶ μὲ ἐλαφρὰν συνείδησιν ἐπαναλαμβάνει πᾶν ὅ,τι λέγει εἰς τὸ τέλος τῆς περιβοήτου δευτέρας του σατύρας ὁ Π. Σοῦτσος,

Πλὴν αἱ φωναί, πλὴν οἱ κλαυθμοὶ τῆς δυστυχοῦς Γραικίας
Μὲ κυνηγοῦν καὶ φθάνουσι στὰ βάθη τῆς καρδίας,
Σπαράττονται τὰ σπλάγχνα μου εἰς τοὺς θρῆνες τῆς πόνου,
Βλέπω χιλίους γύρω τῆς ἀσπλάγχνου δολοφόνου,
Τὰ δάκρυά μου στάξουσι, τὸ τόξον μου τεντόνω,
Τοὺς μητροκτόνους Ἕλληνας διώκω καὶ πληγιώνω.

Τὴν φυσικὴν ταύτην ῥοπήν πρὸς τὴν ἀπαισιοδοξίαν καὶ τὴν μεμφιμοιρίαν δὲν τὴν ἀφῆκαν βεβαίως κατὰ καιροὺς ἀνεκμετάλλευτον οἱ ἐλεεινοὶ καὶ ἄθλιοι δημοκόποι, οἵτινες ὡς ἀπαίσιοι κόρακες ἐπιπίπτουσιν εἰς τὰς κρισίμους περιστάσεις ἐπὶ τοῦ σσηπότος δῆθεν καὶ ἤδη ἀπὸ μακροῦ χρόνου ὀδωδότης πτώματος τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος, διὰ τὴν οἰκτρὰν ταύτην κατάστασιν τῆς ὁποίας κόπτονται καὶ ὀδύρονται ἐκβάλλοντες θρήνους γοεροὺς καὶ χύνοντες κροκοδείλια δάκρυα. Τοιοῦτοι ἀκριβῶς δημοκόποι, ἐξερεθίσαντες τεχνηέντως τὰ τε πράγματα καὶ αὐτὸν ἔτι τὸν εὐέξαπτον ἑλληνικὸν λαόν, προυκάλεσαν καταλλήλως, ἀφ' οὗ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐκαλλιέργησαν τὸ ἔδαφος, ἀκάθεκτον καὶ ἀδυσώπητον ἀντιπολιτευσιν κατὰ τοῦ ἐκλεκτοῦ τῆς ἐν Τροιζῆνι Ἐθν. Συνελεύσεως, οὗ ἡ σὺμφων καὶ μεμετρημένη πολιτικὴ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐξ ἐπιπολαιότητος καὶ προκαταλήψεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ καθαρῶς προσωπικῶν ἀφορμῶν καὶ ἀκαίρων φιλοδοξιῶν ἠδικήθη τὰ μέγιστα καὶ παρεξηγήθη ἐν πολλοῖς τοῦλάχιστον ἄνευ λόγου. Εἰς τρόπον ὥστε κατέστη ὁ

ἐν τῇ γεννετείρᾳ πολιτικὸς βίος τοῦ ἀνωτάτου τῆς Πολιτείας ἄρχοντας κυριολεκτικῶς ἀβίωτος καὶ ἄχαρις ὡς ἐκ τῶν συκοφαντιῶν καὶ τῶν βραδιουργιῶν καὶ τῶν κατηγοριῶν ἐπὶ τυραννικῇ καὶ δεσποτικῇ καὶ ἀφορήτῳ διοικήσει! Ἄλλ' ἦτο πρᾶγμα τοιαύτη ἡ διοίκησις τοῦ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος; Ἀπαντῶ μετὰ τῆς μεγαλυτέρας προθυμίας εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο, ὅτι μόνοι οἱ Ἕλληνες τῶν χρόνων τούτων, κατὰ τοὺς ὁποίους ἤρχιζε νὰ γλυκοχαράζῃ εἰς τὸ ἑλληνικὸν στερέωμα ἡ τόσον ποθητὴ καὶ τόσον ἀκριβοπληρωθεῖσα ἐλευθερία, θὰ ἠδύναντο κατὰ τὴν γνώμην μου νὰ χαρακτηρίσωσι διὰ παρομοίων κοσμητικῶν τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐπολιτεύθη ἐν τῇ Ἑλλάδι ὁ αἰόδημος ἀνὴρ. Τοῦτο δέ, διότι εἶχον οὐκ ὀλίγον βεβαίως διαφθορῇ ὑπὸ ταύτην τὴν ἐποψιν ἐκ τῆς γενικῆς ἀταξίας καὶ τῶν ἐντεῦθεν ἀνωμαλιῶν, τῶν ἀναγκαίων καὶ ἀναποφεύκτων τούτων ἐπακολουθημάτων τῆς μακρᾶς καὶ περιπετειώδους κατὰ τοῦ μακράωνος καὶ στυγεροῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ ἀναστάσεως τοῦ δουλεύοντος γένους. Ὅταν, περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1828, ἀνεφάνησαν ἐν Ἰδρᾷ καὶ Σπέτσαις ὑποπτὰ τινα κρούσματα, ἐστάλη ἐκεῖσε μὲ ἕκτακτον ἀποστολήν ὁ ἰατρὸς Σ. Καλογερόπουλος καὶ τὴν 20 Ἀπριλίου 1828 διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 1906 διαταγῆς τοῦ Κυβερνήτου αἱ προελεύσεις ἐκ τῶν μνησθειῶν νήσων ὑπεδλήθησαν εἰς τεσσαρακονθήμερον κάθαρσιν, διότι τὰ ἀναφανέντα ἐκεῖνα κρούσματα ἀπεδείχθη ὅτι ἦσαν πανωλικά. Ἐγκατεστάθησαν ὡσαύτως ἐν Αἰγίνῃ, Πόρῳ καὶ Ναυπλίῳ «ἕκτακτοι ἐπιτροπαὶ τῆς ὑγείας» ἐκ τριῶν μελῶν καὶ ἐν γένει ἐλήφθησαν πάντα τὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα ἐπέβαλλεν ἡ σοβαρότης τοῦ κινδύνου, τὸν ὁποῖον διέτρεχεν ἡ πατρίς, πρὸς ἐντόπισιν δὲ τοῦ κακοῦ καὶ κατασταλήν του ἐννοεῖται, ὅτι ἦτο ἀνάγκη τὰ ληφθέντα μέτρα νὰ ἐφαρμοσθοῦν αὐστηρότατα. Ἡ τοιαύτη ὁμῶς διὰ τὸ γενικὸν καλὸν αὐστηρότης ἀπήρσεν καὶ ἤρχισαν οἱ γογγυσμοὶ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ αἱ ἀπαραίτητοι διαμαρτυρίαι.

Εἰς πλεῖστα ὅσα παραδείγματα, τὰ ὁποῖα μοῦ ἔρχονται ἀλληλοδιαδόχως τὸ ἓνα μετὰ τὸ ἄλλο εἰς τὴν μνήμην τὴν στιγμὴν ταύτην, θὰ ἠδυνάμην νὰ προσφύγω διὰ ν' ἀποδείξω τοῦτο τὸ ἀναμφισβήτητον γεγονός. Ὅτι οἱ ἀτίθασσοι ἐκεῖνοι τῶν πεδίων τῶν μαχῶν ἤρωες τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, πρὸ τοῦ πατριω-

τικοῦ σθένους καὶ τοῦ πολεμικοῦ μένους τῶν ὁποίων ἀφθονος ἀλλὰ καὶ δίκαιος ἐκάη ὁ λιβανωτὸς τοῦ θαυμασμοῦ καὶ τοῦ σεβασμοῦ, συνειθίσαντες νὰ ζῶσι καὶ νὰ πολιτεύωνται ἄνευ ἔχθους σχεδὸν κυβερνητικῆς ἐπιβολῆς καὶ ἐπαγρυπνήσεως, ἐκακοσυνειθισαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς τὰ ἀγαθὰ τῆς κλέφτικης ζωῆς, τὰ ὁποῖα ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν κατὰ κόρον ἀπήλαυσαν, καὶ μετὰ δυσφορίας ἔστεργον νὰ κύψωσι τὸν αὐχένα εἰς τὴν θέλησιν τοῦ νόμου ἢ νὰ θυσιάσωσι χάριν τοῦ γενικοῦ καλοῦ τὸ ἀτομικὸν καὶ ἴδιον. Ὡς ἐκ τούτου, πάντα σχεδὸν τὰ μέτρα, εἰς τὰ ὁποῖα διὰ τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν σκοπὸν κατέφευγεν ὁ Καποδίστριας ἐν δεδομένῃ περιστάσει, ὁ Καποδίστριας, ὅστις τοῦτο καὶ μόνον ἐπόθει, νὰ ἴδῃ προοδεύουσαν καὶ εὐημεροῦσαν τὴν Πολιτείαν, τῆς ὁποίας τῷ εἶχον ἐμπιστευθῆ αἱ τύχαι, ὑπεβλέποντο καὶ προυκάλουν σήμερον ἐδῶ καὶ αὐριον ἐκεῖ ἐξεγέρσεις καὶ ταραχάς, εἰς τὰς ὁποίας ματαίως ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον θὰ προσεπάθει κανεὶς πολλάκις νὰ εὕρῃ μίαν εὐλογον καὶ δικαίαν καὶ σοβαρὰν ἀφορμὴν. «Καιρὸς εἶναι πλέον, ἔγραφεν ὁ «Ἀπόλλων» τῆς 30 Μαΐου 1831 [20-21], σχολιάζων τὸ ἀπὸ 26 Ἀπριλίου 1831 ψήφισμα περὶ κανονισμοῦ τῆς ἐλευθεροτυπίας, μὲ χαρακτηρισ σαφεστέρους νὰ ἀποκαλύψωμεν τοὺς βεβήλους τῆς ἐξουσίας σκοπούς, τὴν εἰς τυραννίαν ἀμετάθετον αὐτῆς βροπὴν· καιρὸς νὰ ἐκθέσωμεν ἐνώπιον ὄλου τοῦ κόσμου τὴν παραφροσύνην τῶν φρονηματιζομένων συμβούλων τῆς· καιρὸς ν' ἀποδειξωμεν τὴν νοθείαν τῆς ἐλληνικότητός των, ζητούντων νὰ ἐξαλείψωσι βιαίως πᾶν φρόνημα γενναῖον ἀπὸ τὴν φύσει εὐγενῆ τοῦ «Ἕλληνας καρδίαν, συνειθισμένην νὰ σκιρτᾷ πάντοτε εἰς τὴν μαγευτικὴν τῆς ἐλευθερίας φωνήν· καιρὸς νὰ ἐκφράσωμεν τρανὰ, τρανώτατα τὴν κοινὴν ὄλων ἀγανάκτησιν διὰ τὰ παράτολμα καὶ παράφορα τοῦ αὐθαιρέτου κινήματα. Ἐὐὐ περὶ οὗ ὁ λόγος ψήφισμα καὶ τὰ περὶ τοῦτο στρεφόμενα ἐπίσημα ἀλλὰ ἔγγραφα θέλουν μᾶς χορηγήσῃ ὕλην ἱκανὴν εἰς τὰς παρατηρήσεις μας τοῦ λοιποῦ· αὐτὰ θέλουν μᾶς προσφέρῃ νέα ὄπλα, νέα ἐπιχειρήματα διὰ νὰ πολεμήσωμεν τοὺς ἀπογενομένους τῆς πολυτίμου ἐλευθερίας μας πολεμίους μὲ ὄσσην τὸ πῦρ τοῦ καθαροῦ πατριωτισμοῦ εἰμπορεῖ νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὴν καρδίαν μας δύναμιν».

Ἡ τοιαύτη ἀδυσώπητος γλῶσσα τῆς ἀντιπολιτεύσεως καὶ ἡ

ἐντεῦθεν θλιβερά καὶ ἔκρυθμος τῶν πραγμάτων κατάστασις ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν ἐπίφοβον ἐξεγέρσιν καὶ ἔξαψιν τῶν πνευμάτων τῶν πολιτῶν, τῶν ὁποίων ἡ καθημερινὴ ἐπίδρασις τῶν δημαγωγῶν εἶχε κατορθώσῃ νὰ συσκοτίσῃ τὸν ὀρίζοντα τοῦ ὀρθῶς καὶ λογικῶς σκέπτεσθαι, συνετέλεσαν οὐκ ὀλίγον βεβαίως εἰς τὸ ἀξιοθρήνητον ἐκεῖνο τέλος τοῦ δυσμοίρου Κυβερνήτου. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅμως, ὅτι τὸ πραξικόπημα τῆς 27 Σεπτεμβρίου 1831 δέον ν' ἀποδοθῆ κυρίως καὶ πρωτίστως εἰς ἰδιωτικῆς φύσεως ἐκδίκησιν τῆς εἰς ἐχθρικὰς καὶ ψυχροτάτας σχέσεις πρὸς τὸ θῦμα διατελούσης ἀρχοντικῆς καὶ μεγάλης οἰκογενείας τῶν Μαυρομιχαλαίων. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐπιφανοῦς ταύτης καὶ παντοδυνάμου οἰκογενείας, τῆς παρασχούσης ἀνεκτιμήτους ἐκδουλεύσεις εἰς τὴν πατρίδα, ὁ μεγαλοπρεπῆς τὸ ἦθος καὶ πρᾶος τὸ φρόνημα Πέτρος Μαυρομιχάλης, κατ' ἀνάγκην ἐπιβαλλομένην ὑπ' αὐτῆς ταύτης τῆς πατρογονικῆς του ἀλαζονείας, κατεσπατάλα χωρὶς φειδῶ τὰ χρηματικὰ βοηθήματα, τὰ ὁποῖα παρείχοντο εἰς αὐτὸν ἐκάστοτε διὰ τὰς ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καλοῦ μεγάλας θυσίας, εἰς ἃς εἶχεν ὑποβληθῆ ὁ ὑπέροχος οἶκος τῆς Μάνης. Τὰ διδόμενα ἐξητμίζοντο ἐν ριπή ὀφθαλμοῦ ἐκ τῶν γενναιοδώρων χειρῶν τοῦ γηραιοῦ μανιάτου μπέη, οὗ ἕνεκα αἱ ὑποβαλλόμεναι ἀλλεπάλληλοι αἰτήσεις ἤρξαντο νὰ μὴ λαμβάνωνται πλέον ὑπ' ὄψιν καθ' ὀλοκληρίαν ἢ νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν ἐν μέρει μόνον, ἀλλὰ μετὰ προφανοῦς δυσφορίας καὶ στενοχωρίας. Ἡ ἀπλῆ ψυχρότης, ἡ ὁποία διὰ τοὺς λόγους τούτους ἀνεφύη μεταξὺ τοῦ Καποδιστρίου καὶ τοῦ πολιοῦ Πετρόμπεη δὲν ἐβράδυνεν ἐννοεῖται προϊόντος τοῦ χρόνου νὰ μεταβληθῆ εἰς δυσπιστίαν καὶ προσωπικὴν ἀντιζηλίαν καὶ ἔχθραν, αὐτῶν τούτων τῶν κυβερνητικῶν ὑπαλλήλων ἐν τῷ ὑπερβολικῷ αὐτῶν ζήλω ριπτόντων ἀσυνειδήτως ἀφθονον τὸ ἔλαιον εἰς τὴν σπινθηροβολοῦσαν πυράν. Ὁ νομάρχης Γενοβέλης δι' ἀπηγῶν καταδιώξεων προκάλεσε καὶ ὑπεδαύλισε τὴν ἐν Ἰζίμβρα ἀνταρσίαν, ἧς ἠγεῖτο ὁ Ἰζανῆς Μαυρομιχάλης, τὸν ὁποῖον ὡς καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Κατσάκου κατώρθωσε μετὰ ταῦτα νὰ συλλάβῃ ὁ Κυβερνήτης καὶ νὰ ἐγκλείσῃ εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ Ναυπλίου. Ἡ ἀτίθασσος καὶ ἡρωϊκὴ Μάνη ἐξεμάνη ὀλόκληρος διὰ τὴν προσβολὴν ταύτην τὴν γενομένην εἰς τὴν ἀρχοντικωτέραν τῆς οἰκογένειαν, διὰ νὰ καθη-

συχάζη δέ, καθ' ἃ ἔλεγε, τὰ ἐξαφθέντα πνεύματα τῶν συμπατριωτῶν του ἠθέλησεν ὁ Πέτρος Μαυρομιχάλης, ὅστις ὡς γερουσιαστῆς διέμενε κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐν Ναυπλίῳ, νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα. Ἐπειδὴ δὲ τὸ τοιοῦτον δὲν τῷ ἐπατράπη ἐκ φόβου μήπως ἡ παρουσία του ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐπαναστατῶν εἰς πᾶν ἄλλο συντελέσῃ ἢ εἰς τὴν κατάπαυσιν τῶν ἐκραγείσων ταραχῶν, διὰ τοῦτο ἐδραπέτευσεν, ἀλλὰ συλληφθεὶς μετ' ὀλίγον ὑπὸ τοῦ πρὸς καταδίωξιν του ἀποσταλέντος Κωνστ. Κανάρη ὠδηγήθη ὀπίσω εἰς τὸ Ναύπλιον, ἐνθα ἐπιτροπῇ ἀποτελουμένη ἐκ τῶν Β. Α. Καποδιστρίου, Π. Δ. Δημητρακοπούλου καὶ Α. Σ. Χαραλάμπη, συνελθοῦσα διὰ νὰ ἀποφανθῇ «ὅτι ὑπάρχει ὕλη ἐγκλήματος εἰς εὐθύνην τοῦ γερουσιαστοῦ Πέτρου Μαυρομιχάλη», ἐκήρυξεν αὐτὸν ἔνοχον ἐσχάτης προδοσίας, οὗ ἕνεκα καθείρχθη εἰς τὸ φρούριον Ἴτσ-Καλέ. Τῇ μεσολαβήσει ὅμως τοῦ βώσου ναυάρχου Ἰω. Καραγιάννου, ἐπέισθη τέλος πάντων ὁ Καποδίστριας νὰ δεχθῇ τὴν 26 Σεπτεμβρίου 1831 τὸν Πετρόμπεην εἰς τὸν οἶκόν του πρὸς συνδιαλλαγὴν, ἀλλ' ἕνεκα ἀπροσδοκίτου τινὸς συμβάντος δὲν ἠδυνήθη νὰ φανῇ συνεπῆς πρὸς τὴν ἣν ἔδωκεν ὑπόσχεσιν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον παρεξήγησεν ὁ γηραιὸς μπέης, ὁ ὁποῖος ἐνόμισεν, ὅτι σκοπίμως οὕτως πρὸς ἐμπαιγμὸν ἐξήχθη ὑπὸ φρουρᾶν ἐκ τῶν φυλακῶν καὶ, ἐκμανεὶς, παρεκάλεσε τοὺς φρουροὺς του νὰ τῷ ἐπιτρέψωσι νὰ διέλθῃ ἐκ τῆς οἰκίας, ἐν ἣ ἠκατῶκουν ὁ υἱὸς Γεώργιος καὶ ὁ ἀδελφὸς Κωνσταντῖνος, ὅστις ἔφερε βαθμὸν χιλιάρχου κατὰ τὸν τότε στρατιωτικὸν ὀργανισμόν. Ἡ ἀγανάκτησις, τὴν ὁποῖαν ἠσθάνθησαν οἱ δύο Μαυρομιχαλαῖοι ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ σεβασμοῦ ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογενείας των ἦτο τοιαύτη, ὥστε οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν πλέον ἠθέλησαν ν' ἀναβάλωσι τὴν δολοφονίαν τοῦ Κυβερνήτου, ὃν πολλάκις ἤδη εἶχον προηγουμένως ἐνεδρεύσῃ καὶ ἀπειλήσῃ. Κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον ἐξετελέσθη ἡ δολοφονία. Ὁ θεῖος καὶ ἀνεψιὸς Κωνσταντῖνος καὶ Γεώργιος, ὅτινες σημειωτέον, ὅτι διετέλουν κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ὑπὸ ἀστυνομικὴν ἐπιτήρησιν ἐντὸς τοῦ Ναυπλίου ὡς κατηγορηθέντες ἀμφότεροι ἐπὶ ἐγκλήματι κατὰ τῆς ἐσωτερικῆς ἀσφαλείας τῆς χώρας, ὁ δὲ δεῦτερος ἐπὶ πλέον καὶ ἐπὶ ἀποπειρᾶ φόβου κατὰ τοῦ ἐξαδέλφου του Ν. Μαυρομιχάλη, ἀφ' οὗ ἐπα-

ναιλημμένως μετέβησαν τὴν 20 καὶ 26 Σεπτεμβρίου 1831 εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος διὰ νὰ φονεύσουν τὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦτον συνήθως ἐκκλησιαζόμενον Καποδίστριαν, ἡ δὲ ἀποπειρὰ αὐτῶν αὕτη ἀπέτυχε, διότι ἔτυχεν ἕνεκα πολλῶν ἀσχολιῶν νὰ μὴ προσέλθῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν κατὰ τὰς μνησθείσας ἡμέρας τὸ καταζητούμενον θῦμα, μετέβησαν καὶ αὖθις τὴν ἐπομένην Κυριακὴν, 27 Σεπτεμβρίου 1831, συνοδευόμενοι ὑπὸ τῶν καταλλήλως ὡσαύτως μυηθέντων εἰς τὰ τῆς δολοφονίας ἐπιτηρητῶν των, στρατιωτῶν δὲ τῆς πολιταρχίας Ἰω. Καραγιάννου, ζητουνιάτου, καὶ Ἀνδρέου Γεωργίου, πατρινοῦ. Ὁ Γ. Μαυρομιχάλης, ἀφ' οὗ ἠσπάσθη ὡς καλὸς χριστιανὸς τὰς εἰκόνας καὶ ἠγάπη μάλιστα εὐλαδέστατα καὶ κηρία πρὸ αὐτῶν. ἔλαβε θέσιν παρὰ τὴν θύραν τῆς εἰσόδου ἔσω πρὸς τὰ ἀριστερά, ἐν ᾧ ὁ θεῖος του παρεφύλαττεν ἔξω πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς θύρας. Οἱ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀναμένοντες ἀνυπομόνως, ἀλλὰ καὶ ἀποφασιστικῶς τὴν ἔλευσιν τοῦ θύματος δὲν ἔλαβον καιρὸν νὰ παραπονεθῶσιν ἐπὶ ἀργοπορίᾳ ἐν τῇ ἐπιτεύξει τοῦ σκοποῦ, τὸν ὁποῖον ἐπεδίωκον. Διότι τὴν 7^{ην} παρὰ 25[᾽], προπορευομένου τοῦ γέροντος ἀστυνομικοῦ κλητῆρος Γούτου, προσήλθεν ὁ Κυβερνήτης Καποδίστριας εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν δύο σωματοφυλάκων του, τοῦ μονόχειρος Γ. Κοζώνη καὶ τοῦ Δημ. Λεωνίδη, ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασεν ὁ δυστυχὴς ἐν τῇ εἰσόδῳ νὰ ἀντιχαιρετήσῃ τοὺς χαιρετίσαντας αὐτὸν πρώτους δύο ἐκδικουμένους Μαυρομιχαλαίους καὶ ὁ ἀνεψιὸς, ὅστις ἐφόρει μαύρην κακπόταν, ἐπετέθη μὲ δρμὴν μὲ μαυρομάνικον μαχαίριον, τὸ ὁποῖον ἀμέσως μετὰ ταῦτα ἐπέταξε κατὰ γῆς, ἐν ᾧ ὁ μὲν θεῖος Κωνσταντῖνος, ἐνδεδυμένος αὐτὸς μὲ μπουρνούζι, ἐπυροβόλει μὲ πιστόλιον κατὰ τοῦ Κυβερνήτου, ὁ δὲ Ἰω. Καραγιάννος, ὅστις ἐστέκετο ἀντικρὺ πρὸς τὰ ἀριστερά τῆς θύρας τῆς εἰσόδου, κατὰ τῶν συνοδευόντων δύο σωματοφυλάκων, καθ' ἃ εἶχε προσυμπεφωνηθῆ. Ἐν βίπῃ ὀφθαλμοῦ ἐννοεῖται, ὅτι ἐγένοντο πάντα ταῦτα, μετ' ἃ ὁ Κωνσταντῖνος ἔτρεξε πρὸς τινὰ ἀνύφορον ἀκριβῶς ἀπέναντι τῆς θύρας τῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ, καθ' ὃν χρόνον ἔτρεχεν οὕτως διὰ νὰ σωθῇ, ἐκδικήτρια καὶ τιμωρὸς ἀμείλικτος σφαῖρα βίφθαισα ὑπὸ τοῦ πιστοῦ σωματοφύλακος Κοζώνη τὸν ἐπέτυχε τὸν δειλαιὸν εἰς τὴν πλάτην. Ἐν

τῆ φοβερᾷ ταύτῃ καταστάσει, ἐν ἣ ἔξαφνα εὐρέθη, κατέβαλεν ὑπερανθρώπους προσπάθειας διὰ νὰ προχωρήσῃ περαιτέρω καὶ διαφύγῃ πάντα ἄμεσον κίνδυνον, αἱ δυνάμεις τοῦ ὄμως τὸν ἐγκατέλιπον πλέον καὶ μετ' ὀλίγον ἐσωριάσθη κατὰ γῆς εὐρῶν ἐκεῖ θάνατον οἰκτρὸν καὶ ἀπαίσιον ὡς ἐκ τῆς παραφορᾶς τῶν ἐν ἀγανακτήσει διατελούντων πολιτῶν. Ὁ δὲ Γεώρ. Μαυρομιχάλης μετὰ τῶν δύο συνενόχων στρατιωτῶν τῆς πολιταρχίας ἠκολούθησαν τὴν εὐθείαν ὁδόν, προτιθέμενοι, καθ' ἃ ὠμολόγησε μετὰ ταῦτα ὁ ἴδιος, νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ στρατηγοῦ Γεράρδου, ἀλλ' ἐπειδὴ εὐρον καθ' ὁδὸν ἀνοικτὴν τὴν θύραν τῆς οἰκίας τοῦ κεφαλλῆνος ταγματάρχου τοῦ μηχανικοῦ Θ. Βαλλιάνου, εἰσῆλθον εἰς αὐτὴν καὶ ἐκεῖθεν, διὰ τοῦ μεταξὺ αὐτῶν κοινοῦ κήπου, εἰς τὴν τοῦ Γάλλου «Ἀντιπρέσβευς» βαρῶνου Ρουάν, ὁπόθεν τὴν ἐσπέραν πρὸ τῶν ἀπειλῶν καὶ τῶν δαιμονιωδῶν κραυγῶν τοῦ περικυκλώσαντος τὸ μέγαρον τῆς Πρεσβείας λυσσῶντος ἰπλήθους παρεδόθησαν μετὰ ποιᾶς δυσφορίας εἰς τὸν κατὰ διαταγὴν τοῦ φρουράρχου πορτογάλλου Φιγέιρα δ' Ἀλμέϊδα μεταδάντα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον λοχαγὸν Ἀθ. Πισαν, ἀφ' οὗ προηγουμένως ὁ ἥρωϊκὸς καὶ ἀντάξιός τῶν εὐκλεῶν τοῦ προγόνου μπεϊτζαδὲς ἐπὶ τῆ διαταγῇ τοῦ στρατηγοῦ Γεράρδου, ὅπως πάραυτα ἀφοπλισθῆ, εἶχεν ἐξαγάγῃ τὸ πιστόλιόν του, τὸ ὁποῖον ἀφ' οὗ ἠσπᾶσθη ἐσπευσε νὰ παραδώσῃ «εἰς τὴν τιμὴν τῆς Γαλλίας». Ἀξίζει τὸν κόπον ν' ἀναγραφῇ ἐνταῦθα, ὅτι ὅταν ὁ Ἀλμέϊδας, δεικνύων τὸ ὑπὸ τὴν Πρεσβείαν μαινόμενον πλῆθος, ἐπέστησε τὴν προσοχὴν τοῦ βαρῶνου ἐπὶ τῶν θλιβερῶν συνεπειῶν, τὰς ὁποίας κατ' ἀνάγκην θὰ εἶχεν ἢ μὴ παράδοσις τῶν φονέων, ὁ τελευταῖος οὗτος ἠρεθίσθη καὶ ἠπέλιπεν, ὅτι θὰ διέκοπτε τὰς διπλωματικὰς σχέσεις καὶ θ' ἀπήρχετο ἐκ Ναυπλίου. Ὁ γενναῖος πορτογάλλος ἀξιωματικὸς ἀπήντησεν ἐτοιμότατα τότε διὰ τῶν ὀλίγων τούτων λέξεων: Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, σᾶς εὐχομαι καλὸν ταξεῖδι, ἐγὼ δὲ μένω εἰς τὰ χρέη μου!

Οἱ δράσται τῆς στυγερᾶς δολοφονίας, ἀφ' οὗ παρεδόθησαν εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἀρχάς, ὠδηγήθησαν μετὰ τῶν ἀπαραιτήτων προφυλάξεων εἰς τὸ ἐπιθαλάσσιον φρούριον Μπουρτζι, ὀλίγον δὲ τι μετὰ τὸ τόλμημα, περὶ τὴν 8^{ην} παρὰ 1/2, οἱ ἱατροὶ Σπ. Καρβε-

λας, Δ. Τρέϊμπερ, Α. Παπαδόπουλος Βρεττός καὶ Ν. Μαρᾶτος, παρόντων ἐν τῇ ἱατρικῇ ταύτῃ ἐξετάσει τοῦ Προέδρου τῆς Γερουσίας Δ. Τσαμαδοῦ, τοῦ Εἰσηγητοῦ τοῦ α' Τμήματος τῆς Γερουσίας Α. Μεταξᾶ καὶ τῶν ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν καὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Γραμματέων, ἐξετάσαντες τὸ εἰς τὸ κυβερνητήριον μεταφερθὲν πτώμα, συνέταξαν τὴν ἀκόλουθον ἐπίσημον ἐκθεσιν, καθ' ἣν εὐρον: α'. — Εἰς τὸ ὀπισθεν μέρος τῆς κεφαλῆς μίαν πληγὴν σφαιροειδῆ διαπεραστικὴν, τῆς ὁποίας ἡ περιφέρεια 7-8 γραμμῶν, προξενημένη ἀπὸ πυροβόλον ὄπλον, ἡ ὁποία πληγὴ διευθύνετο ἀπὸ τὰ δεξιὰ πρὸς τὰ ἀριστερά, κάτωθεν πρὸς τὰ ἄνω, καὶ ἐτελείωνε πρὸς τὸν ἀριστερὸν κρόταφον ἀνευ βλάβης τοῦ δέρματος. β'. — Εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς ἰδίας θέσεως μίαν ἄλλην ἐπιπόλαιον πληγὴν τρίγωνον. γ'. — Εἰς τὸν δεξιὸν βουβῶνα μίαν ἑτέραν πληγὴν κατὰ κάθετον, γενομένην ἀπὸ ὄπλον κοπτερὸν καὶ ὀξύ, τῆς ὁποίας τὸ μῆκος ἦτο 8 ἢ 9 γραμμῶν καὶ 12 τὸ βάθος. Ἐκ τῆς ἐξετάσεως ταύτης πιστοποιοῦμεν, ὅτι ὁ θάνατος τῆς Α. Ε. προῆλθεν ἀπὸ τὰς διαληφθεῖσας πληγὰς». Τὴν ἐπομένην, 28 Σεπτ. 1831, οἱ ἱατροὶ Σπ. Καρβελάς, Ν. Μαρᾶτος, Δομίνικος Μαλδίνης, Π. Η. Ζεκίνης, Α. Παπαδόπουλος Βρεττός καὶ Ἰάκ. Θεοφιλάς, προσκλήθέντες νὰ ταριχεύσωσι τὸ πτώμα, προσέθετον ἐν τῇ ὑπ' αὐτῶν συνταχθείσῃ ἱατρικῇ ἐκθέσει τὰκόλουθα: «... Κεφαλή. — Κατὰ τὰ ἄνω τοῦ ἰνίου εἴρομεν πληγὴν θλασμένην τρίγωνον 11-12 γραμμῶν κατὰ μῆκος χωρὶς βλάβην τῶν ὀστέων οὔτε τοῦ ἀπονευρωτικοῦ ὑμένος καὶ ὄλοι ὁμοφώνως τὴν ἐθεωρήσαμεν ὡς γενομένην τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν τὸ σῶμα ἔπεσε κατὰ γῆς. Ἐξετάσαντες ἐκ νέου τὴν ἀπὸ πυροβόλον πληγὴν τὴν εὐρομεν ἔχουσαν τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν ὡς εἰς τὴν χθεσινὴν ἐκθεσὶν μας. Εὐρήκαμεν δὲ περὶ πλέον εἰς τὸ ἀντικείμενον μέρος τοῦ ἐξωτερικοῦ στομίου, ἦτοι εἰς τὸ ἀριστερὸν κροταφικὸν μέρος, μεμιγμένας μὲ συντριμμάτα ὀστέων τοῦ λεπιδώδους μέρους τοῦ ἀριστεροῦ κροταφικοῦ ὀστέος, τρεῖς πάλλας μολύβδου, ἐξ ὧν αἱ δύο εἶχον ὄγκον μικροῦ λεπτοκαρύου, ἐνωμένα διὰ σύρματος μεταλλίνου, ἢ τρίτη μικροτέρα καὶ μονήρης· εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, κατωτέρω, τέταρτον τμήμα μολύβδου ὠθημένον εἰς τοὺς ἀπέναντι ὕμενας. Ἡ γενομένη βίαία προσβολὴ ἀπὸ τέσσαρα μεταλ-

λικὰ σώματα ἐπὶ τοῦ κρανίου ἐπροξένησε διαφόρους μικροτέρας συντρίψεις καὶ κατὰ διαφόρους διευθύνσεις εἰς τὰ ὀστέα, τὸ μετωπικόν, τὰ βρέγματα καὶ τὸ ἀριστερόν κροταφικόν. Ὑπογύστριον. — Ἡ διὰ ὀξέος καὶ κοπτεροῦ ὄπλου γενομένη πληγὴ εἰς τὸν δεξιὸν βουβῶνα, διευθυνομένη ἀπὸ τὰ ἐκτὸς εἰς τὰ ἔνδον καὶ κάτωθεν πρὸς τὰ ἄνω, ἔφθασε ν' ἀνοίξῃ εἰς διάστημα $\frac{1}{2}$ — 2 γραμμῶν τὸ ἄνω μέρος τῆς ισχιακῆς ἐξωτερικῆς ἀρτηρίας. Ἐκτὸς δὲ τῆς κατὰ κεφαλῆς ἀπολύτως θανατηφόρου πληγῆς, ἡ πληγὴ αὕτη τῆς ισχιακῆς ἐξωτερικῆς ἀρτηρίας ἦτον ὡσαύτως θανατηφόρος καθ' ἑαυτήν.

Τοιαῦτα ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὰ βαθύτερα αἷτια καὶ περαιτέρω ὁ τρόπος, καθ' ὃν ἐξετελέσθη ἡ δολοφονία τοῦ Κυβερνήτου, εὐτυχῶς ὅμως ἢ τάξις δὲν διεσαλεύθη οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον ἐν Ναυπλίῳ. Οὐδεμία δ' ἀμφιβολία, ὅτι μεγάλως συνετέλεσαν εἰς τὸ εὐχάριστον τοῦτο πραγματικὸν γεγονὸς ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἐπιβολὴ τοῦ φρουράρχου Ἀλμείδα, ὅστις ἐν πλήρει δικαίῳ κατ' ἀκολουθίαν ἀπέκτησε βραδύτερον, τὴν 10 Φεβρουαρίου 1832, διὰ τοῦ ὑπ' ἀρ. 775 ἐπισήμου ἐγγράφου τοῦ Προέδρου τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως τὴν ἐλληνικὴν ἰθαγένειαν τιμῆς ἔνεκεν «εἰς ἀπόδειξιν τῆς εὐγνωμοσύνης τοῦ ἔθνους, εἰδότος νὰ τιμᾷ καὶ νὰ βραβεύῃ τὴν ἀρετήν». Ὡς ἐκ τῆς ἐπικρατησάσης ἀξιωμαίου ἡσυχίας, ἀνενόχλητος καὶ ἀνεπηρέαστος καθ' ὅλα ἐνταῖς ἀποφάσεσιν αὐτῆς ἠδυνήθη περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς 27 Σεπτεμβρίου ἡ Γερουσία τῆς Ἑλλάδος, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς § 13 τοῦ β' ψηφίσματος τῆς ἐν Ἀργεῖ δ' ἔθν. Συνελεύσεως, νὰ συστήσῃ διὰ τοῦ ὑπ' ἀρ. 258 ψηφίσματος τριμελῆ ἐπιτροπὴν πρὸς διεύθυνσιν τῶν κοινῶν, τὴν κληθεῖσαν Διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἀπηρτίζετο ἐκ τοῦ Αὐγουστίνου Καποδιστρίου ὡς Προέδρου καὶ τῶν Θεοδώρου Κολοκοτρώνη καὶ Ι. Κολέττη, τὰ καθήκοντα δ' αὐτῆς προσδιώρισε λεπτομερῶς βραδύτερον τὸ ἀπὸ 20 Ὀκτωβρίου 1831 ὑπ' ἀρ. 277 ψήφισμα τῆς Γερουσίας, ἡ ὁποία τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς ἡμέραν, καθ' ἣν ἐτελεύτα ὑπὸ τόσους ἀξιοθρηνητοὺς συνθήκας ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ ἐξέδωκε τὴν ἀκόλουθον προκήρυξιν: «... Ἡ Γερουσία προσκαλεῖ ὅλους τοὺς πολίτας νὰ δείξωσι διὰ τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος, διὰ τὴν κοινὴν ἡσυχίαν καὶ ἀσφάλειαν πρὸς τὴν

Διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν, ἣτις σήμερον διορίζεται, τὴν ἀφοσίωσιν των, τὴν εὐπειθειαν καὶ ὑπακοήν των, ἐπειδὴ ἀπὸ τὸν πατριωτισμὸν καὶ τὴν φρόνησιν ὄλων ἐν γένει τῶν πολιτῶν κρέματα κατ' αὐτὴν τὴν τρομεριωτάτην περίστασιν ἢ κοινὴ ἡσυχία καὶ ἀσφάλεια τῆς πατρίδος ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς». Ἡ Γραμματεία τῆς Ἐπικρατείας ἐξέδωκε καὶ αὕτη αὐθημερόν τήνδε τὴν προκήρυξιν πρὸς τοὺς κατὰ τὴν ἐπικράτειαν ἐκτάκτους ἐπιτρόπους, διοικητὰς καὶ τοποτηρητὰς: «... Ἡ κατὰ τὸ ψήφισμα τῆς Γερουσίας συστηθεῖσα ἐπιτροπὴ ἀνέλαθεν ἤδη τὰ βαρύτερα χρέη τῆς καὶ φροντίζουσα διὰ νὰ φυλαχθῇ ἡ εὐταξία καὶ ἡσυχία εἰς τὸ Κράτος, φροντίζει ἐν ταῦτῳ καὶ νὰ συγκαλέσῃ τὴν ἔθν. Συνέλευσιν, ὅπου τὸ ἔθνος χρεωστεῖ νὰ σκεφθῇ καὶ ν' ἀποφασίσῃ διὰ τὴν τύχην του. Τὸ πολυπαθὲς ἔθνος ἔχασε τὸν ἀγαθὸν πατέρα του, τὸν ἐνάρετον προστάτην του, τὸν σωτήρᾶ του, ἔχασε τὸ πᾶν. Ἄς θρηνηθῇ διὰ τὸ μέγιστον κακόν, τὸ ὅποιον ἔπαθε σήμερον καὶ ἄς φροντίσῃ ν' ἀποπλίνῃ τὴν κηλίδα, τὴν ὁποίαν ἐπροξένησεν εἰς τὴν ὑπόληψίν του τὸ στυγερὸν τοῦτο τῆς πατροκτονίας ἔγκλημα». Τριήμερον μετὰ ταῦτα, τὴν 30 Σεπτεμβρίου 1831, ἡ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ, εὐθὺς ὡς ἀνέλαθε τὰ καθήκοντά της, ἐξέδωκε τὴν ἀκόλουθον προκήρυξιν: «Ἡ θλιβερὰ κατάστασις τῆς πατρίδος, ἣτις ἔχασεν ἤδη τὸν πατέρα της, ὑπηγόρευσε τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ἐμπιστευθῶμεν διὰ ψηφίσματος ὑπ' ἀρ. 258 ἀπὸ 27 Σεπτεμβρίου τῆς Γερουσίας τὰς ἡνίας τῆς Κυβερνήσεως καὶ νὰ ἐκπληρώσωμεν χρέη τόσον δεινὰ ὅσον ἡ ὀρφάνευσις τοῦ ἔθνους ἐπαπειλεῖ κινδύνους καὶ δυστυχήματα ἀπειρα. Ἀνεδέχθημεν τὰ χρέη μας καί, θαρροῦντες εἰς τὴν φρόνησιν καὶ εἰς τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην σας, ἔχομεν χρηστὰς ἐλπίδας νὰ τα ἐκπληρώσωμεν ἐντίμως καὶ νὰ προφυλάξωμεν τὸ ἔθνος ἀπὸ τὰ κακὰ τῆς ἀναρχίας ἄχρις ὅτου ἀποφασίσουν οἱ πληρεξούσιοι του περὶ τῶν μεγάλων συμφερόντων του εἰς τὴν συγκροτηθησομένην ἐντὸς ὀλίγου Συνέλευσιν. Ἡδὴ ἐγνωρίσατε ἀπὸ τὴν πείραν ὅποια καλὰ πηγάζουν ἀπὸ τὴν πρὸς τὰ καθεστῶτα ἀφοσίωσίν σας καὶ ἀπὸ τὴν εὐπειθειάν σας εἰς τὰς διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως· διὰ νὰ μὴ παύσετε ἀπολαύοντες τὰ καλὰ ταῦτα, διὰ νὰ ἔχετε καὶ τοῦ λοιποῦ ἀσφαλισμένα τὰ πολύτιμα δίκαια τῆς τιμῆς, τῆς

ζωῆς καὶ τῆς ἰδιοκτησίας σας, μάλιστα διὰ νὰ ἐμπορέσετε νὰ τα φυλάξετε, νὰ τα ἐξασφαλίσετε ἐπὶ μᾶλλον καὶ νὰ φθάσετε τὸν σκοπὸν τῆς πολιτικῆς κοινωνίας, ἡ ἔστι τὴν εὐδαιμονίαν, ὀφείλετε νὰ δείξετε τὴν αὐτὴν ἀφοσίωσιν εἰς τοὺς νόμους καὶ τὴν αὐτὴν ὑπακοὴν καὶ εὐπειθειαν εἰς τὰς νομίμους ἀρχάς σας. Τοιοῦτοτρόπως θέλετε συντελέση, ἂν ὄχι εἰς τὸ νὰ ἐπανορθώσωμεν τὸ κακόν, τὸ ὁποῖον ἐπροξένησεν εἰς τὸ "Ἔθνος ἢ πλεον στυγερά καὶ ἀποτρόπαιος πατροκτονία, τοῦλάχιστον εἰς τὸ νὰ ἐλαττώσωμεν ὅσον τὸ δυνατόν τὰ ἐξ αὐτοῦ ὀλέθρια παρεπόμενα. Ἐπειδὴ εἴμεθα πεπεισμένοι, ὅτι ἐκ τούτου διεγείρεται πόνος ἀπαρηγόρητος εἰς τὰς καρδίας σας, σὰς προτρέπομεν ὡς ἀγαπῶντας καὶ τιμῶντας τὸν ἐνάρετον ἐκεῖνον ἄνδρα, τὸν ἀοιδύημον Κυβερνήτην Ι. Α. Καποδίστριαν, νὰ δείξετε καὶ εἰς τὸ ἐξῆς τὸν πρὸς τὴν μνήμην του σεβασμὸν σας καὶ νὰ προσπαθήσετε μ' ὅλας τὰς δυνάμεις του ἕκαστος ὥστε νὰ διατηρηθῇ ἀπαραμείωτος ἡ πρὸς τὰ καθεστῶτα ἀφοσίωσις ἀπάντων. Πρὸς εἰδησίαν σας δέ, ὅτι οἱ πατροκτόνοι, ὅσοι διέφυγον τὴν κοινὴν ἐκδίκησιν, εὐρίσκονται εἰς τὰς χεῖρας τῆς δικαιοσύνης καὶ ἤδη παραδίδονται εἰς τὴν αὐστηρότητα τῶν νόμων. Ἡ παρούσα κρίσιμος τῶν πραγμάτων κατάστασις ἀπαιτεῖ εἴπερ ποτε καὶ ἄλλοτε τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς τῶν πληρεξουσίων σας. Ἄς ἐλπίσωμεν δὲ εἰς τὴν ἐξ ὕψους ἀντίληψιν καὶ ὁ Θεὸς δὲν θέλει μᾶς ἐγκαταλείψῃ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν θλιβερωτάτην περίστασιν». Τὸ ἐθνικὸν πένθος ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Κυβερνήτου ἐκανονίσθη διὰ τῆς ὑπὸ ἰδίαν ἡμερομηνίαν, 30 Σεπτεμβρίου 1831, ἀποφάσεως τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς, καθ' ἣν ἀπόφασιν, «ἐπειδὴ αἱ μαιφόνου χεῖρες τοῦ Κωνστ. Μαυρομιχάλη καὶ τοῦ Γεωργ. Μαυρομιχάλη ἐξετέλεσαν τὴν πλεον στυγεράν πατροκτονίαν», διατάσσεται: «α'. — Αἱ πολιτικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ ἀρχαὶ θέλουν πενθηφορήσῃ δι' ἕξ μῆνας ἀπὸ τῆς σήμερον' β'. — Ἡ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ, ἡ Γερουσία, οἱ Γραμματεῖς τῆς Κυβερνήσεως, ὁ ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας Ἐπίτροπος, ὁ Ταμίας τῆς Ἑλλάδος, τὸ Λογιστικὸν καὶ Ἐλεγκτικὸν Συμβούλιον καὶ τὰ μέλη τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστηρίου θέλουν φέρῃ τὸ πένθιμον σημεῖον ἐπὶ τοῦ πύλου, εἰς τὸν ἀριστερὸν βραχίονα καὶ ταινίαν ζωνύουσιν τὸν δεξιὸν ὤμον ἄχρι τῆς ὀσφύος' τὸ μὲν πρῶτον

διαρκεῖ καθ' ὅλην τὴν ἑξαμηνίαν, τὸ δεύτερον τέσσαρας μῆνας καὶ τὸ τρίτον δύο' γ'. — Οἱ ἑκτακτοὶ ἐπίτροποι, διοικηταί, τοποτηρηταί, δικασταί, αἱ τοπικαὶ ἀρχαὶ καὶ ἅπαντες οἱ ὑπάλληλοι τῆς Κυβερνήσεως θέλουν φέρῃ τὸ σημεῖον ἐπὶ τοῦ πύλου καὶ εἰς τὸν ἀριστερὸν βραχίονα, τὸ μὲν καθ' ὅλην τὴν ἑξαμηνίαν, τὸ δὲ διὰ τρεῖς μῆνας' δ'. — Ὅλοι οἱ στρατιωτικοὶ θέλουν φέρῃ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἑξαμηνίας τὸ αὐτὸ σημεῖον εἰς τὸν ἀριστερὸν βραχίονα καὶ ἐπὶ τοῦ ξίφους' ε'. — Μένει εἰς τὴν διάθεσιν ὄλων τῶν πολιτῶν τῆς Ἑλλάδος νὰ φανερώσῃ ἕκαστος τὸν πόνον του, φέρων τὸ πένθιμον σημεῖον, ὅπως στοχασθῇ καὶ κατὰ τὰ ἔθιμα τῆς πατρίδος' ς'. — Ἐτερον διάταγμα θέλει ἐκδοθῆ ἀφορῶν τὴν κηδείαν τοῦ νεκροῦ τῆς Α. Ε. τοῦ ἀοιδύημου Κυβερνήτου' ζ'. — Ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας καὶ οἱ Γραμματεῖς τῆς Κυβερνήσεως νὰ ἐνεργήσουν ἕκαστος κατὰ τὸ ἀνήκον εἰς αὐτὸν τὸ παρὸν διάταγμα».

Γενικὴ καὶ βαθυτάτη ὑπῆρξεν ἡ ὀλιψις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ διὰ τὴν δυσαναπλήρωτον ἀπώλειαν τοῦ Κυβερνήτου του, παρ' ὅλην τὴν κατ' αὐτοῦ παρατηρουμένην ἀγρίαν καὶ ἀδυσώπητον ἀντίδρασιν. Θὰ ἠρώτα κανεὶς ἐν τῇ δικαιολογημένῃ περιεργείᾳ του τί ἐσκέπτετο ἀρὰ γε ἐπὶ τοῦ προκειμένου καὶ κατὰ τίνα περαιτέρω τρόπον ἔκρινε τὸ πραξικόπημα ἢ ἀντιπολίτευσις; Τὸ ἐν Ἰδρᾷ ἐκδιδόμενον δυσεβδομαδιαῖον δημοσιογραφικὸν τῆς ὄργανον, ὁ «Ἀπόλλων», ἔγραφε τὴν 30 Σεπτεμβρίου 1831 [59] τὰκόλουθα: «Τέσσαρας ἤδη χρόνους ἡ Ἑλλάς ἀφ' οὗ μὲ τὴν δόξαν ἀπέσεισε τὸν βαρβαρικὸν ζυγόν, κατεδικάσθη νὰ ὑποφέρῃ νέον ἄλλον ἄρχοντος ὁμογενοῦς ζυγόν, ἄρχοντος, τὸν ὁποῖον ἐκάλεσε νὰ τὴν κυβερνήσῃ νομίμως καὶ ἀπὸ τὸν ὁποῖον μὲ πλήρη πεποιθήσιν ἠλπίσε τὴν σωτήριον ἀποκατάστασιν τῆς.

Ἄλλὰ φεῦ! παραβάτης αὐτὸς ἀντὶ φύλακος πιστοῦ τῶν ἱερῶν του ὄρκων ἐκ πρώτης ἀφετηρίας, λύκος ἀντὶ ποιμένος, ἀνέτρεψεν ἀσυστόλως τῆς ἐθνικῆς θελήσεως τὰς βάσεις, ἐσπάραξε σκληρὰ ὅλας τὰς κοινωνικὰς σχέσεις καὶ ἐματαίωσεν ὅλας διὰ μιᾶς τοῦ ἔθνους τὰς ἐλπίδας' ἔγκαιρα ἢ δυσἀρέσκεια ἀνεφάνη πανταχοῦ, πλὴν ἡ βία προλαμβάνουσα, ὁ δὲ δόλος διαφθείρων δὲν τὴν ἄφησαν νὰ ἐκτραγῇ ἐπίσης πανταχοῦ. Ἐν τῷ μεταξύ δὲν ἔμεινε τάξις ἀπὸ τῆς πρώτης ἕως τῆς ἐσχάτης, ἡ ὁποία νὰ

μη έδοκίμασε κατά τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον τὰς πληγὰς καὶ τὰς περιφρονήσεις τῆς ἀπροσδοκῆτου ταύτης τυραννίας· λόγιοι, πλούσιοι, βιομηχανικοὶ καὶ ἔμποροι, ὅλοι ἀδιακρίτως ἔγιναν τῆς βαρείας σφύρας τῆς οἱ ἄκμονες... Ὡς ἀνθρώποι δὲν δυνάμεθα παρὰ νὰ λυπηθῶμεν καὶ νὰ θρηνησῶμεν διὰ τὸ τοιοῦτον τραγικὸν τέλος τοῦ Ἰω. Ἀντωνίου Κάπο δ' Ἰστρία· ὡς πολῖται ὅμως, φίλοι τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος πρὸ παντὸς ἄλλου, εἰμεῖθα πολλὰ μακρὰν νὰ καταδικάσωμεν τὴν πράξιν, ἐν ᾧ μάλιστα βλέπομεν δι' αὐτῆς τὴν ὑψηλὴν τῆς θείας δίκης ἀπόφασιν ἐκπληρουμένην εἰς ἀμοιβὴν τῶν ἀρρήτων καὶ ἀθεμίτων κακῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ Ἑλλάς εἶχεν ὑπερπληρωθῆ. «Εἰς τοιαύτην ἦσαν τὰ πράγματα οἰκτρὰν κατάστασιν, διεκῆρυττεν διὰ τοῦ «Ἀπόλλωνος» τῆς 7 Ὀκτωβρίου 1831 [60] ἡ ἐπίσημος ἀντιπολιτευσις, ἣτις οὐδ' ἐν τῇ κρίσιμῃ ταύτῃ στιγμῇ ἀφῆκεν ἀχρησιμοποίητα ἐν τῇ φαρέτρᾳ τὰ βέλη, τὰ ὁποῖα ἐξετόξευε κατὰ τοῦ ὑφισταμένου καθεστῶτος, τοιοῦτος τῶν πολιτικῶν σχέσεων ὁ συμφυρμὸς καὶ τόσος τῆς ὑπερισχύσεως τοῦ αὐθαιρέτου συστήματος ὁ κίνδυνος, ὅταν μίᾳ στιβαρᾷ χεῖρ, ἀπὸ θείαν τινὰ βέβαια δύναμιν ὀδηγουμένη ὑπὲρ τῆς κοινῆς σωτηρίας, ἤλθε νὰ στήσῃ παραχρῆμα τὸν χεῖμαρρον ὄλων τῶν δεινῶν καὶ νὰ διαλύσῃ τὸ χάος τῶν ἀντιθέτων καὶ ἀντιφατικῶν κινήσεων. Ἡ ὑψηλὴ ἀπόφασις ἔγινεν· ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ ὁ τύραννος ἐξέλιπε καὶ οὕτως ἡ πηγὴ, ὅθεν ὄλαι αἱ συμφοραὶ προήρχοντο, ἐστεῖρευσε μονομιᾶς, ἡ δὲ Ἑλλάς ἐλευθέρᾳ σήμερον προσκαλεῖται νὰ ἀναλάβῃ τὸ πρῶτον λαμπρὸν ἔνδυμά της, τὴν θέσιν ἐκείνην, εἰς τὴν ὁποῖαν ὁ πόθος τῶν τέκνων της καὶ τῶν Ἐθνῶν αἱ εὐχαὶ τὴν ἔχουν ἀνέκαθεν προωρισμένην».

Ἡ ἐξεγερθεῖσα ἐν τούτοις συνελθούσα διὰ τὸν ἀξιοθρήνητον ἰδίᾳ τρόπον, καθ' ὃν ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν ὁ ἀνώτατος τῆς Πολιτείας ἄρχων, ἐκανοποιήθη ὀπωσδῆποτε διὰ τῆς αὐστηρᾶς καὶ παραδειγματικῆς τιμωρίας τῶν ἐνόχων. Οἱ εἰς τὸ ἐπιθαλάσσιον φρούριον τοῦ Ναυπλίου καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὸ τοῦ Ἴτς-Καλλεκρατούμενοι δράσται τῆς κολασίμου πράξεως δὲν ἐβράδυναν νὰ δώσωσι λόγους καὶ εὐθύναις διὰ τὸ διάθημά των ἐνώπιον τῆς δικαιοσύνης τῆς πατρίδος, διὰ νὰ διατηρηθῇ δὲ ἀδιασάλευτος ἡ τάξις κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς διεξαγωγῆς τῆς δίκης ἐξέδωκεν ὁ

διοικητῆς Ναυπλίας Κωνστ. Ἀξιότῆς τὴν 2 Ὀκτωβρίου 1831 τὴν ἀκόλουθον προκήρυξιν: «Πολῖται καὶ λοιποὶ ἐγκάτοικοι! Ἡ δίκη τῶν κατηγορουμένων ἐνεκα τῆς ἀνοσίου πατροκτονίας, ἣτις ἐστέρησε τὴν πατρίδα τοῦ σεβαστοῦ καὶ ἀειμνήστου ἀρχηγοῦ της, ἤδη ἀρχεται. Ἡ δικαιοσύνη ἀδεκάστως θέλει ἐκπληρῶσθαι τὰ χρέη της. Δὲν θέλει ἀφίσῃ ἀτιμώρητον τὸ ἔγκλημα, ὅταν νομίμως ὡς χρῆ ἐξελεγχθῶσιν οἱ ἐγκληματῆται. Ἡ ἐξέτασις καὶ ἀπασαὶ αἱ ἐργασίαι τῆς δίκης θέλουν ἐκχωρήσει μὲ ὀλην τὴν δυνατὴν δημοσιότητα. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀρκεῖ· πρέπει καὶ σεῖς νὰ συνδράμετε μὲ ἐκείνην τὴν θαυμασίαν εὐταξίαν, τὴν ὁποῖαν μέχρι τοῦδε ἐφυλάξετε, διὰ νὰ καταστήσετε καὶ λαμπρὸν καὶ βέβαιον καὶ κοινωφελέστατον τῆς δικαιοσύνης τὸν θρίαμβον. Ὅποια καὶ ἂν εἶναι ἡ λύπη σας καὶ ἡ δικαία ἀγανάκτησίς σας, ὀφείλετε νὰ διάγετε εὐπειθῶς καὶ ἡσύχως εἰς ὄλον τὸ διάστημα τῆς δίκης, νὰ δώσετε σεῖς τὸ παράδειγμα τῆς ὑποταγῆς εἰς τοὺς νόμους ἐκείνους, τῶν ὁποίων δικαίως ἀπαιτεῖτε τὴν ἐκδίκησιν. Οὕτω δὲ θέλετε καταστήσῃ ἀμεμπτον τὴν τιμὴν τῆς πατρίδος καὶ ἄθικτα τὰ συμφέροντά της».

Ἡ ἀνάκρισις τῆς ὑποθέσεως δυνάμει τῆς ὑπ' ἀρ. 2038 σχετικῆς διαταγῆς τῆς ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν Γραμματείας ἀνετέθη εἰς τὸν λοχαγὸν εἰσηγητὴν τοῦ α' διαρκοῦς στρατιωτικοῦ συμβουλίου τῶν κατὰ τὴν Πελοπόννησον ἐλαφρῶν Κ. Ἀξελόν, ἔχοντα ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν καθηκόντων του συμβουλοῦς τὸν γραμματέα Κ. Σκαναθῆν καὶ τοὺς ὑπογραμματεῖς Κ. Ἀναστασίου καὶ Δ. Γεωργαντᾶν. Ἡ δὲ Γερουσία τῆς Ἑλλάδος στηριζομένη ἰδίᾳ εἰς τὰ ἄρθρα 75, 78 καὶ 79 § 1 τοῦ ἀπὸ 15 Αὐγούστου 1830 ὑπ' ἀρ. 152 ψηφίσματος περὶ δικαστηρίων, διετύπωσεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὴν γνώμην, ὅτι ἡ ὀλη ὑπόθεσις ἔπρεπε νὰ παραπεμφθῇ πρὸς ἐκδικασιν εἰς στρατιωτικὸν δικαστήριον, διότι ὅ τε Καραγιάννος καὶ ὁ Γεωργίου ἦσαν στρατιωτικοὶ καὶ κατ' ἀκολουθίαν συμπάρεσυρον ἐν τῇ ὀσοιδικίᾳ, κατὰ τὰ μνησθέντα ἄρθρα, καὶ τὸν μὴ στρατιωτικὸν Γεώργ. Μαυρομιχάλην. Οὐχ ἤττον, ὅλως ἀκαδημαϊκῶς διετύπωσεν ἡ Γερουσία τὰς σκέψεις ταύτας, ἀφῆκε δ' εἰς τὸ στρατιωτικὸν δικαστήριον τὸ ἀναφαίρετον δικαίωμα καὶ καθῆκον τοῦ ν' ἀποφανθῇ περὶ τῆς ἰδίας ἀρμοδιότητος ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ, πράγμα

τὸ ὁποῖον ἐγένετο κατὰ τὴν ἐν τῷ φρουρίῳ "Ἴτς-Καλέ γενομένην τὴν 7 Ὀκτωβρίου 1831 συνεδρίασιν, καθ' ἣν τὸ α' διαρκὲς πολεμικὸν συμβούλιον τῶν κατὰ τὴν Πελοπόννησον ἐλαφρῶν ἐκηρύχθη ἀρμόδιον νὰ ἐκδικάσῃ τὴν ὑποβληθεῖσαν εἰς αὐτὸ ὑπόθεσιν. Ἀμέσως μετὰ ταῦτα, ὁ λοχαγὸς εἰσηγητῆς Κ. Ἀξελὸς ἐγνωστοποίησεν εἰς τε τοὺς κατηγορουμένους καὶ εἰς τοὺς συνηγόρους των, ὅτι τὸ πολεμικὸν συμβούλιον κατὰ τοὺς κειμένους στρατιωτικοὺς νόμους θὰ ἐδίκαζε τὴν θλιθεράν ὑπόθεσιν ἀνευ διακοπῆς τινος, μεθ' ἧς ἀνεγνώσθη δημοσίᾳ τὸ κατηγορητήριον, ἠκούσθησαν οἱ μάρτυρες, ἀπελογήθησαν οἱ κατηγορούμενοι καὶ, πρὶν ἢ περατωθῆ ἢ ἐπὶ ἀκροατηρίου διαδικασίᾳ, ἔλαβε τὸν λόγον ὁ λοχαγὸς εἰσηγητῆς, ὅστις ἐτελείωσεν οὕτω: «... Κύριοι! Ἡ Ἑλλάς εἰς μίαν στιγμὴν στερηθεῖσα μὲ τὰς μισθὰς καὶ δολοφόνους χεῖρας τῶν κατηγορουμένων τὸν ἀρχηγὸν καὶ τὸν Κυβερνήτην της, τὸν σωτήρα καὶ τὸν εὐεργέτην της, ἐξέθεσε διὰ τοῦ στόματός μας ἔμπροσθέν σας καὶ ἔμπροσθεν τοῦ φωτισμένου κόσμου τὰ παράπονα καὶ τὰ δίκαιά της. Ἀπὸ σᾶς περιμένει τώρα νὰ ἴδῃ ἱκανοποιημένην τὴν καταπατηθεῖσαν ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἀπαραβιάστου ἀρχηγοῦ της καὶ ἐπανορθουμένους τοὺς προπηλακισθέντας θεῖους καὶ ἀνθρωπίνους νόμους· ἀπὸ σᾶς περιμένει νὰ ἴδῃ τιμωρούμενους τοὺς ἀλιτηρίους, οἱ ὅποιοι ἀπετόλμησαν νὰ ἐξοντώσωσι τὰς ἐλπίδας της καὶ νὰ ἐξολοθρεύσωσι τὴν ὅποιαν εἶχεν ἀρχίσῃ ν' ἀπολαμβάνῃ εὐδαιμονίαν. Ἴτε λέγω; Ἡ ἀπόφασίς σας δὲν εἶναι μόνον τὸ ἀντικείμενον τῆς Ἑλλάδος. Ὅλα τὰ ἔθνη κύκλῳ μας, ὕβρισθέντα εἰς τὰς πλέον ἀπαραβιάστους ἀρχαίτων, περιμένουν νὰ κρίνουν τὴν Ἑλλάδα. Θέλει ἰδεῖ ὁ κόσμος ὅλος, ὅταν ἀποφασισθῆ ἢ τύχη τούτων τῶν πατροκτόνων, ἂν τέσσαρα μόνον τέρατα ἐγέννησε τὸ ἐλληνικὸν ἔδαφος ἢ ἂν ὅλοι μας εἴμεθα ἀπιστότεροι καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἀνθρωποφάγους». Τὸ στρατιωτικὸν δικαστήριον ἐξέδωκεν αὐθημερὸν τὴν ἀπόφασίν του, καθ' ἣν ὁ μὲν Γεώργ. Μαυρομιχάλης καὶ ὁ Ἰω. Καραγιάννος κατεδικάζοντο εἰς τὸν διὰ τουφεκισμοῦ θάνατον, ὁ δὲ Ἄνδρ. Γεωργίου εἰς δεκαετῆ κάθειρξιν «μὲ δεσμὰ εἰς τοὺς πόδας» καὶ εἰς δημόσια ἔργα. Κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἀποφάσεως ὑπεβλήθησαν ἐντὸς 24 ὥρων αἱ σχετικαὶ ἐνστάσεις, ἀλλὰ τὸ Ἀναθεωρητικὸν Συμβούλιον, εἰς ὃ παρεπέμφθη ἢ ἐξέτασις αὐ-

τῶν, ἐπεκύρωσε καθ' ὅλα παμφηφεί τὴν ἐκδοθεῖσαν πρωτόδικον ἀπόφασιν. Ἀφοῦ δὲ καὶ ἀναφορὰ τις ἀπὸ 9 Ὀκτωβρίου 1831 τοῦ συνηγόρου ἄγγλου Ἐδουάρδου Μάσσων πρὸς τὴν Διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν, δι' ἣς ἐζητεῖτο ἢ παραπομπὴ τῆς ὑποθέσεως εἰς ἕτερον ἀρμόδιον κατὰ τὸν συνήγορον δικαστήριον, τὴν Ἐθν. τοῦτέστιν Συνέλευσιν, διότι ὁ Γεώργ. Μαυρομιχάλης ἦτο μέλος αὐτῆς, ἢ ἢ μὴ ἐπικύρωσις καὶ ἀναστολὴ τῆς ἐκδοθείσης ἀποφάσεως, δὲν ἐλήφθη ὑπὸ σοβαρὰν ἔποψιν, τὴν 1 μ. μ. τῆς 10 Ὀκτωβρίου 1831 ἐξετελέσθη κατὰ γράμμα ἢ ἀπόφασιν ὡς πρὸς τὸν Γεώργ. Μαυρομιχάλην ἐκεῖ ἐπάνω ἐπὶ τῶν προχωμάτων τοῦ φρουρίου Ἴτς-Καλέ, αὐτοῦ τοῦ ἰδίου διατάξαντος «πῦρ!» δι' ἐντόνου φωνῆς. Ὁ Ἰω. Καραγιάννος μετὰ ἕξ μῆνας κατώρθωσε ν' ἀφεθῆ ἐλεύθερος, ἢ δὲ ὀλίγον τι βραδύτερον συγκληθεῖσα ἡ Ἐθν. Συνέλευσις ἐνέκρινε κατὰ γράμμα διὰ τοῦ θ' ἀπὸ 30 Ἰανουαρίου 1832 ψηφίσματος τὴν μνησθεῖσαν ἀπόφασιν, ἐδίδετο δὲ συγχρόνως διὰ τοῦ ψηφίσματος τούτου ἐντολὴ εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως νὰ συστήσῃ ἕκτακτον δικαστήριον, «εἰς τὸ ὁποῖον θέλουν καθυποβληθῆ οἱ κρατούμενοι ὑποπτοὶ καὶ ὅσοι ἤθελον ἐλεγχθῆ ὡς συνένοχοι ἢ συνειδότες τὴν πράξιν τῆς δολοφονίας». Τὸ δικαστήριον θὰ συνέκειτο ἐξ ἐγγέα ἐν ὅλῳ μελῶν, ἐξ ὧν τὰ τρία θὰ ἐλαμβάνοντο ἐκ τοῦ συστηθησομένου Νομοθετικοῦ Σώματος, τρία ἕτερα ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστηρίου, ἓν ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ συμβουλίου, τὰ δ' ἐπίλοιπα δύο μέλη θὰ ἐξελέγοντο μεταξὺ ἀπλῶν ἰδιωτῶν «τιμίων καὶ εὐυπολήπτων». Ἀξία ἀναγραφῆς ἐν τῇ ἣν ἀκολουθοῦμεν σειρᾷ τῶν ἰδεῶν εἶναι καὶ τὰ ἀκόλουθα δύο ψηφίσματα τῆς αὐτῆς Συνελεύσεως. Πρῶτον, τὸ ὑπ' ἀρ. 11 ἀπὸ 8 Φεβρουαρίου 1832, τὸ ὁποῖον ἔχει ὡς ἔπεται: «Θεωροῦσα ἡ Ἐθν. Συνέλευσις, ὅτι ἢ στυγερὰ πράξις τῆς πατροκτονίας τοῦ ἀειμνήστου ἀρχηγοῦ τοῦ Ἰθνοῦς ἐπέσεισε κατὰ τῶν αὐτουργῶν Γεωργ. καὶ Κωστ. Μαυρομιχαλαίων τὴν κοινήν ἀγανάκτησιν καὶ τὸ μῖσος τοῦ Ἰθνοῦς θεωροῦσα πόσῃν ἔδειξαν λύπην καὶ ἀποστροφὴν οἱ καταγόμενοι ἐκ τῆς αὐτῆς γενεᾶς ἐναντίον τῶν δολοφόνων Μαυρομιχαλαίων ὀφειλοῦσα νὰ διατηρήσῃ ἀμειπτον τὴν μνήμην τῶν ἀγαθῶν καὶ γενναίων πολιτῶν, τοῦ μακαρίτου Κυριακούλη, Ἡλία καὶ λοιπῶν Μαυρομιχαλαίων, ὅσοι

ἀπέθανον ὑπὲρ πατρίδος καὶ νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν ὑπόληψιν ἐκείνων, ὅσοι διὰ τὴν αὐτὴν πατρωνυμίαν δὲν πρέπει νὰ συγχέωνται μὲ τὰ ταραχώδη γεννήματα τῆς γενεᾶς ταύτης, ψηφίζει: α'—Οἱ ἔθνοστυγεῖς Γ. καὶ Κ. Μαυρομιχάλοι, οἱ αὐτουργοὶ τῆς δολοφονίας τοῦ ἀειμνήστου Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος Ἰω. Α. Καποδιστρίου, παραδίδονται εἰς τὸ αἰώνιον ἀνάθεμα καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν εἰς τὰς κατάρτας τῶν γενεῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους β'—Οἱ ἀδελφοὶ καὶ ὁμόφρονες Πέτρος καὶ Ἰω. Μαυρομιχάλοι ἀποκλείονται τοῦ ὀνόματος καὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἑλληνοῦ καὶ εἰ ἐκ τούτων γεννηθέντες, ὅσοι ὑπερβαίνουν τὴν δεκαπενταετῆ ἡλικίαν γ'—Τὸ παρὸν ψήφισμα, καταχωρηθὲν εἰς τὸν κώδικα τῶν ψηφισμάτων, νὰ δημοσιευθῇ διὰ τοῦ τύπου, ἀντίγραφον δ' αὐτοῦ νὰ κοινοποιηθῇ εἰς τὴν Κυβέρνησιν». Τὸ ἕτερον ἄξιον ἰσαύτως ἀναγραφῆς ἐνταῦθα ψήφισμα εἶναι τὸ ὑπ' ἀρ. 16 ἀπὸ 12 Φεβρουαρίου 1832, κατὰ τὸ ὅποιον: «Διαιωνίζουσα ἡ Ἔθν. Συνέλευσις εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς τὸ ἀληστον πένθος, τὸ ὅποιον ἔφερεν εἰς τὸ Ἑλλ. Ἔθνος ἡ 27 Σεπτεμβρίου 1831, καθ' ἣν ἡ Ἑλλάς ἐστερήθη τὸν ἄξιον αὐτῆς υἱόν, τὸν ἀληθινὸν πολίτην, τὸν ἐνάρετον Κυβερνήτην τῆς, τὸν ἀοιδιμον Ἰω. Α. Καποδιστρίαν· καθιεροῦσα τὰς ὀφειλομένας παρὰ τοῦ Ἔθνους τιμὰς εὐγνωμοσύνης ἕνεκα εἰς τὴν ἀθάνατον μνήμην τοῦ κοινοῦ τῶν Ἑλλήνων εὐεργέτου καὶ χρέος ἱερὸν νομίζουσα νὰ παραπέμψῃ αὐτὰς ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν δι' ἀνεγέρσεων μνημείων διηνεκῶν ἀπὸ δημοσίας δαπάνης, ψηφίζει: α'—Ἡ ἡμέρα τῆς 27 Σεπτεμβρίου, καθ' ἣν θέλουν τελεῖσθαι πανταχοῦ τῆς Ἑλλ. Ἐπικρατείας καὶ διὰ παντὸς μνημόσυνα ὑπὲρ αἰωνίου ἀναπαύσεως τοῦ ἀειμνήστου Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος Ἰω. Α. Καποδιστρίου θέλει εἶσθαι ἡμέρα πένθους δι' ὅλους τοὺς Ἑλληνας β'—Νὰ ἀνεγερθῇ ὡς μαυσιλεῖον τάφος τοῦ ἀειμνήστου Κυβερνήτου ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς Τύρινθος καὶ πλησίον αὐτοῦ ἱερὸς ναός, ὡς ὁ τοῦ ἐν Αἰγίνῃ ὀρφανοτροφείου, ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου τιμώμενος γ'—Νὰ τυπωθῇ ἀργυροῦν νόμισμα ἰσόσταθμον μὲ τὸ ἰσπανικὸν δίστηλον καὶ εἰς ἀριθμὸν δέκα χιλιάδων, φέρον ἐγκεχαραγμένην ἀφ' ἑνὸς μὲν μέρους τὴν προτομὴν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀειμνήστου Κυβερνήτου, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν Ἑλλάδα ἰσταμένην καὶ δακρυ-

ροῦσαν ἐπὶ τεφροδόχου κάλπης. Τὸ νόμισμα δὲ τοῦτο θέλει ἔμβη εἰς κυκλοφορίαν ὡς τὸ πρῶτον ἀργυροῦν ἔθνικὸν νόμισμα δ'—Νὰ τεθῇ εἰς τὸ Βουλευτήριον τῶν Ἀντιπροσώπων τοῦ Ἔθνους ἡ εἰκὼν τοῦ ἀοιδήμου, ἀπεικασθεῖσα πρὸς τὸ πρωτότυπον τῆς παρὰ τοῦ περιφήμου ζωγράφου Λόρεϋς ἀποκειμένης εἰς τὸ εἰκονοφυλακεῖον τοῦ μεγάλου βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Γεωργίου τοῦ δ' ε'—Νὰ κατασκευασθῶσιν, ἅμα ἐπιτρέψωσιν οἱ χρηματικοὶ πόροι τοῦ Κράτους, ἐκ χαλκοῦ τρεῖς κολοσσιαῖοι ἀνδριάντες τοῦ ἀειμνήστου, φέροντες τὰ ἐμβλήματα τῆς εἰρήνης καὶ τῆς φρονήσεως, ἐξ ὧν ὁ εἰς θέλει στηθῇ εἰς Αἰγίναν, ὁ δὲ κατὰ τὴν Πελοπόννησον, εἰς τὴν καθέδραν τῆς Κυβερνήσεως ἢ εἰς Τριπολιτσάν, ὁ δὲ τρίτος εἰς τὴν Στερ. Ἑλλάδα, κατὰ τὸ Μεσολόγγιον ἢ εἰς τὴν καθέδραν τῆς Κυβερνήσεως, ἐὰν καταστῇ εἰς τινα πόλιν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ε'—Οἱ ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ Καποδιστρίου νὰ χαίρωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ αὐτὰ μὲ τοὺς αὐτόχθονας δίκαια εἰς ὅποιανδήποτε κοινότητα ἀποκατασταθῶσι ζ'—Τὸ παρὸν ψήφισμα, καταχωρηθὲν εἰς τὸν κώδικα τῶν ψηφισμάτων, νὰ κοινοποιηθῇ εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ νὰ δημοσιευθῇ διὰ τοῦ τύπου».

Οὐκ ὀλίγον ἐνησχολήθη ἡ Ἔθν. Συνέλευσις ἐπὶ τῆς νέας φάσεως, τὴν ὁποίαν ἔλαβον ἐν τῇ Ἑλλάδι τὰ πράγματα μετὰ τὴν 27 Σεπτεμβρίου 1831. Χωρὶς ἐν τούτοις νὰ θελήσω νὰ εἰσέλθω εἰς περαιτέρω λεπτομερείας, πρᾶγμα τὸ ὅποιον θὰ μ' ἔκαμνε νὰ ὑπερβῶ τὰ κατ' ἀνάγκην περιορισμένα ὄρια τῆς μελέτης ταύτης ἐπὶ τῶν τελευταίων στιγμῶν τοῦ Κυβερνήτου, τοῦτο μόνον ἀναφέρω ἐνταῦθα τὴν στιγμὴν αὐτὴν, καθ' ἣν πρόκειται νὰ τερματίσω τὸ ἱστορικὸν τοῦτο σημεῖωμα, ὅτι ἡ σορὸς τοῦ ἀειμνήστου εἶχεν ἐκτεθεῖ ἐπὶ ἀρκετὰς ἡμέρας εἰς κοινὸν ἔθνικὸν προσκύνημα, πάντες δ' οἱ πολῖται ἀνεξαρτήτως τάξεως καὶ ἀρχῶν πολιτικῶν ἔσπευδον πρὸς τὸ κυβερνητήριον «διὰ νὰ ἀποδώσωσι τὸν φόρον τῆς θλίψεως των εἰς τὸ εἶδωλον τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ σεβασμοῦ των». Ἡ κηδεῖα ἐγένετο περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς Κυριακῆς, 18 Ὀκτωβρίου, κατὰ τὸ ἀκόλουθον πρόγραμμα. Προηγούντο κατὰ σειράν ἕξ σαλπικταὶ ἀνὰ τρεῖς κατὰ μέτωπον· ἀπόσπασμα ἵππικοῦ ἐκ δεκαοκτῶ ἵππέων, οἵτινες προυχώρουν ἀνὰ τρεῖς· ἀπόσπασμα πυροβολικοῦ ἐξ εἴκοσι

πυροβολητῶν βαδιζόντων κατὰ τετράδας· ἀπόσπασμα πεζικοῦ ἐξ εἴκοσιν ἴσαύτως στρατιωτῶν βαδιζόντων ὁμοίως· ἐξ τυμπανιστῶν εἰς δύο σειράς, μεθ' οὓς ἠκολούθουν ὁ διδάσκαλος τῶν ὀρφανῶν τῆς Ἰύρινθος μετὰ τῆς σημαίας τοῦ σχολείου καὶ τριάκοντα ὀρφανῶν βαδιζόντων κατὰ τετράδας, ὁ διδάσκαλος τοῦ ἀλληλοδιδασκτικοῦ σχολείου τοῦ Ἄργους μετὰ τῆς σημαίας καὶ τριάκοντα μαθητῶν προχωρούντων ὁμοίως καὶ τούτων, ὁ διδάσκαλος τοῦ ἀλληλοδιδασκτικοῦ σχολείου τοῦ Ναυπλίου μετὰ τῆς σημαίας καὶ εἴκοσι μαθητῶν. Εἶποντο δεκαεξὶ παῖδες στρατοῦ τῆς κεντρικῆς πολεμικῆς σχολῆς κατὰ τετράδας, ἡ στρατιωτικὴ μουσική, πρὸς τούτοις, δεξιὰ μὲν, ἡ σημαία τῆς Κυβερνήσεως μετὰ τὸ σύμβολον τοῦ φοίνικος, ἀριστερὰ δέ, ἡ ἐλληνικὴ σημαία. Τρία βήματα ὀπισθεν ἐφέρετο τὸ σύμβολον τῆς οἰκογενείας Καποδιστρίου, μεθ' ἧς ἠκολούθουν δύο τηλεβόλα ἐλαφροῦ πυροβολικοῦ κατὰ παραγωγὴν, οἱ δύο ἵπποι τοῦ Κυβερνήτου ἐν πένθει, ἕκαστος τῶν ὁποίων ἐκρατεῖτο ὑπὸ δύο ἱπποκόμων, πενθηφορούντων ἴσαύτως, ἐπὶ κεφαλῆς δὲ τούτων ἐβάδιζεν ὁ ἀρχιπποκόμος τοῦ Κυβερνήτου. Μετὰ ταῦτα ἐφέροντο τὰ 15 παράσημα, δι' ὧν εἶχε τιμηθῆ ὁ σημερινὸς νεκρὸς, κρατούμενα ὑπὸ στρατηγῶν καὶ ἀνωτέρων ἐν γένει ἀξιωματικῶν, ὧν ἕκαστος προεπορεύετο τοῦ ἑτέρου κατὰ τρία βήματα καὶ συνωδεύετο ὑπὸ δύο ἄλλων ἀξιωματικῶν. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καθέτε δύο παρασήμων ἐφέρετο παρ' ὑπαξιωματικῶν ἀνὰ μία λαμπάς, τὸ μέρος δὲ τοῦτο τῆς νεκρικῆς πομπῆς ἐκλείον οἱ εὐέλπιδες καὶ οἱ ἀκόλουθοι. ἠκολούθουν πέντε ἐσταυρωμένοι, πενθίμως διασκευασμένοι, ἕκατέρωθεν δ' αὐτῶν φανάρια καὶ λαμπάδες, κρατούμεναι παρ' ὑπαξιωματικῶν· τέσσαρες ψάλλται ἀνὰ δύο· τριάκοντα ἱερεῖς μετὰ τῶν διακόνων κατὰ τετράδας· δύο ἀρχιμανδρίται· δύο διάκονοι κρατοῦντες εἰς τὰς χεῖρας ἀρχιερατικὴν πατερίτσαν· δύο ἀρχιερεῖς· δύο διάκονοι κρατοῦντες ἴσαύτως καὶ οὗτοι ἀρχιερατικὴν πατερίτσαν· δύο ἕτεροι ἀρχιερεῖς, μεθ' οὓς εἶπετο τὸ φέρετρον ὑποδασταζόμενον ὑπὸ ἕξ ταγματάρχων καὶ περιστοιχιζόμενον ἀπὸ ὅλον τὸ σῶμα τῆς Γερουσίας. Ἀριστερὰ τοῦ φερέτρου προχωρεῖ ὁ πνευματικὸς τοῦ Κυβερνήτου, δεξιὰ δὲ καὶ ἀριστερὰ οἱ συγγενεῖς καὶ οἰκεῖοι, ὀλίγον δ' ἀπωτέρω εὐέλπιδές τινες. Ὄπισθεν τοῦ φερέτρου ἠκολούθουν ὁ Πρόεδρος

τῆς Γερουσίας ἐν τῷ μέσῳ τῶν δύο μελῶν τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς, οἱ πρέσβεις, οἱ πρόξενοι, οἱ ξένοι ναύαρχοι μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς ἀξιωματικῶν, οἱ Γραμματεῖς τῆς Κυβερνήσεως, τὰ μέλη τῆς ἐπὶ τῆς οἰκονομίας ἐπιτροπῆς, ὁ γεν. ταμίης τῆς Ἑλλάδος, τὰ μέλη τοῦ ἐλεγκτικοῦ καὶ λογιστικοῦ συμβουλίου, τὰ τοῦ ἀνωτάτου κριτηρίου καὶ τὰ τῶν ἐκκλησιῶν, ὁ γενικὸς ἀρχηγὸς τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ἐπιτελῶν καὶ λοιπῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν τῶν ἐπιτελῶν, ὁ διοικητὴς Ναυπλίου μετὰ τοῦ φρουράρχου τῆς αὐτῆς πόλεως καὶ τῶν διαφόρων ἀξιωματικῶν τῶν ἐπιτελῶν, τὰ μέλη διαφόρων κριτηρίων, οἱ πάρεδροι τῶν Γραμματειῶν τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς Γερουσίας, οἱ δημογέροντες Ναυπλίου μετὰ τῶν προκριωτέρων πολιτῶν, οἱ λοιποὶ ὑπάλληλοι τῆς Κυβερνήσεως καὶ αἱ λοιπαὶ ἰσικαὶ ἀρχαί, οἱ ἐκτὸς ὑπηρεσίας ἀξιωματικοὶ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης, ἀπόσπασμα πεζικοῦ ἐξ εἴκοσιν ἀνδρῶν καὶ ἕτερον ἱππικοῦ ἐκ δώδεκα τοιούτων, τὰ ὅποια ἀποσπάσματα ἐκλείον τὴν νεκρικὴν πομπήν, ἧς δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἐβάδιζεν ἀνὰ μία γραμμὴ στρατιωτῶν. «Ἡ συνοδεία περιῆλθεν, ἔγραφεν ἡ «Γεν. Ἐφημερὶς τῆς Ἑλλάδος» τῆς 21 Ὀκτωβρίου 1831 [81], μέγα μέρος τῆς πόλεως· ὅλαι δὲ αἱ οἰκίαι αἱ παρὰ τὴν ὁδὸν κείμεναι, δι' ἧς ἐπέρασεν, ἐπενθοστόλουν. Πλήθος λαοῦ ἠκολούθει αὐτὴν καὶ πλῆθος γυναικῶν καὶ παιδῶν προσέκυπτον ἀπὸ τὰ παράθυρα καὶ τοὺς ἐξώστους. Μόλις ἐκίνησεν ἡ ἐπικηδεὶς πομπὴ ἀπὸ τὸ παλάτιον τῆς Κυβερνήσεως καὶ πανταχόθεν ἤρχισαν ν' ἀκούωνται κλαυθμοὶ καὶ κοπεταί. Δὲν εἶναι κανεῖς, τοῦ ὁποιοῦ ἢ καρδία, ὅσον ἀτεγκτος καὶ ἀν εἶναι, δὲν ἤθελε συντριβῆ ἀπὸ τὸ ὀϊκτρότατον θέαμα. Ὅπου ἔφθιανεν ὁ νεκρὸς τοῦ ἀοιδήμου Καποδιστρίου μετὰ δάκρυα καὶ ὀλολυγμοὺς ὑπεδέχτο, θρηνοῦντων καὶ ἀναβοώντων: τὸν πατέρα! τὴν ἐλπίδα! Συντέμνοντες δὲ τὸν λόγον, πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν, χωρὶς νὰ μεταχειρισθῶμεν καμμίαν ὑπερβολήν, ὅτι εἶναι τῶν ἀδυνάτων νὰ περιγράψῃ τις τὴν βαθεῖαν θλίψιν, ἧτις κατεκύρλευσεν εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Εἰς τὸ μέσον τοῦ μέλανα περιβεβλημένου ναοῦ τοῦ Ἁγ. Γεωργίου εἶχε κατασκευασθῆ βῆμα μετὰ λαμπρὸν καταπέτασμα, φέρον τὰ διάφορα συμβολικὰ σημεῖα τῆς οἰκογενείας τοῦ ἀοιδήμου Κυβερνήτου. Ἐπ' αὐτοῦ

δὲ ἐτέθη· ἡ νεκροφόρος λάρναξ, πλουσίως κατακεκοσμημένη καὶ ὑελοσκεπῆς ἄνωθεν, ὥστε νὰ διαφαίνεται ἔνδον τὸ λείψανον. Κύκλῳ δ' ἐπὶ τῆς πρώτης βαθμίδος τοῦ βήματος ἐβάλλθησαν κατὰ σειρὰν τὰ διάφορα παράσημα τῆς Α. Ε. καὶ ἐκατέρωθεν ἦσαν τὰ σύμβολα, τὸ τε ἔθνικόν καὶ τὸ τῆς οἰκογενείας τοῦ μακαρίτου. Καὶ περὶ μὲν τὴν λάρνακα παρίστατο καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας μία σειρά γερουσιαστῶν καὶ ἑτέρα ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ· ἔμπροσθεν δ' ἐν ἡμικυκλίῳ τὰ μέλη τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς μετὰ τῶν Γραμματέων τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὸ διπλωματικὸν σῶμα μετὰ τῶν διαφόρων ἀξιωματικῶν τῶν συμμάχων Δυνάμεων. Ψαλλομένης δὲ τῆς ἀκολουθίας, ἡ στρατιωτικὴ μουσικὴ ἐξετέλει ἐν τῷ μεταξὺ κλαυθμηρὰ ᾄσματα. Ὁλος δ' λαὸς ὁ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ ναοῦ παριστάμενος κατεύθυνε τὰς θερμὰς δεήσεις του πρὸς τὸν Ὑψιστον, ὅταν ἐτελοῦντο παρὰ τοῦ ἱερατείου αἱ κατανυκτικαὶ δεήσεις ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ ἀειμνήστου αὐτοῦ ἀρχηγοῦ. Ἐτελείωσεν ἡ ἐπικηδεῖος αὕτη τελετὴ, ἀσπασθέντων ὅλων κατὰ τάξιν τὸ λείψανον, τὸ ὅποσον θέλει κείσθαι ἐν τῷ ναῷ τούτῳ μέχρι τῆς συγκροτήσεως τοῦ Ἐθν. Συλλόγου, παρὰ τοῦ ὁποίου θέλουν διαταχθῆ τὰ μετὰ ταῦτα. Βραδύτερον δέ, ὅταν ὁ Αὐγ. Καποδίστριας, ὁ ὅποιος ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ τὴν μὲν 8 Δεκεμβρίου 1831 διὰ τοῦ 6' ψηφίσματος τῆς ἐν Ἀργεῖ ε' Ἐθν. Συνελεύσεως εἶχεν ὀνομασθῆ Πρόεδρος τῆς Ἑλλην. Κυβερνήσεως, τὴν δὲ 15 Μαρτίου 1832 διὰ τοῦ α' ἀρθροῦ τοῦ κβ' ψηφίσματος Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος, μέλλων νὰ διοικήσῃ τὴν χώραν κατὰ τὰς διατάξεις τῶν ἀρθ. 6' — ιδ' τοῦ αὐτοῦ ψηφίσματος, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῆ τὴν 28 Μαρτίου 1832 τῶν ὑψηλῶν αὐτοῦ καθηκόντων καὶ, παραδίδων ἐκὼν ἅκων τὴν διεύθυνσιν τῶν κοινῶν εἰς τὴν κατ' ἀρχὰς ἐξαμελῆ Διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν, τὰ καθήκοντα τῆς ὁποίας ἐκανονίσθησαν διὰ τῆς ἀπὸ 14 Ἀπριλίου 1832 διακηρύξεώς της, ν' ἀπέλθῃ τὴν 29 Μαρτίου 1832, περὶ τὴν 10 μ. μ., διὰ ῥωσικῆς φρεγάτας μετὰ πάντων τῶν οἰκείων καὶ φίλων, συμπάρελαβε φεύγων καὶ τὸ λείψανον τοῦ ἀδελφοῦ του, τὸ ὅποσον μετέφερεν εἰς Κέρκυραν. Διὰ νὰ προληφθῶσι δὲ ἐκδηλώσεις συμπαιθείας ἐκ μέρους τοῦ κερκυραϊκοῦ λαοῦ, ἡ ἀποβίβασις τοῦ

λείψανου ἐγένετο ἐν καιρῷ νυκτὸς ἐν κρυφῷ καὶ παραθύστῳ, κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀρμοστοῦ τῶν Ἰονίων Νήσων Ἀδαμ ἐκφρασθεῖσαν ἐπιθυμίαν. Ἐτάφη δὲ ὁ μέγας νεκρὸς παρὰ τὸν τάφον τοῦ γονέως ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς ἐν τῇ προαστείῳ Μανδουκίῳ εὑρισκομένης ἐκκλησίας τῆς Πλατυτέρας, ἡ δὲ ἰδιαιτέρα του πατρὶς Κέρκυρα ἀνήγειρεν ἐν τῇ πλατείᾳ τῆς πόλεως ἀνδριάντα ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ὕψους τριῶν περίπου ποδῶν. Τὰ ἀποκαλυπτῆρια τοῦ ἀνδριάντος τούτου τοῦ μεγάλου τῆς νήσου τῶν Φαιάκων πολίτου ἐγένοντο μεγαλοπρεπῶς καὶ πανηγυρικῶς τὴν 12 Ἀπριλίου 1837, πλείστοι δ' ὅσοι ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι παρευρέθησαν εἰς τὴν σεμνὴν τελετὴν, ἐλάχιστον φόρον ἀποτίοντες οὕτω σεβασμοῦ καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου ἀνδρός, τοῦ ὁποίου ἡ ψυχὴ θὰ ἠδύνατο ἐν πλήρει δικαίῳ ἀπὸ τὰ οὐράνια ὕψη, πρὸς τὰ ὅποια ἐπέτα τὴν 27 Σεπτεμβρίου 1831, νὰ βροντοφωνήσῃ ἀνὰ τοὺς ἑλληνικοὺς ὄριζοντας τοὺς ἐπικαίρους ἐκείνους στίχους τοῦ ἐμπνευσμένου Ἰταλοῦ ποιητοῦ

Alma terra natia,

La vita che mi desti, ecco ti rendo.

ΔΗΜ. Ι. Α. ΔΡΟΣΟΣ

ΑΙ ΠΕΡΙ ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗΣ ΔΟΞΑΣΙΑΙ ΤΟΥ ΓΑΛΗΝΟΥ¹

1. Ἡ ὑγιεία συμμετρία παρὰ τὴν ἐκάστου φύσιν.

Κατὰ τὸν Γαληνὸν ἡ ὑγιεία εἶναι συμμετρία τις· ἀλλ' ἐπειδὴ πᾶσα συμμετρία κατὰ διττὸν τρόπον ἀποτελεῖται καὶ λέγεται, ἢ φθάνουσα εἰς τὰ ἄκρα καὶ ὄντως οὖσα τελεία συμμετρία ἢ βραχὺ ἀπολειπομένη τῆς ἀκριθείας, οὕτω καὶ ἡ ὑγιεινὴ συμμετρία εἶναι διττή, ὅτε μὲν ἀκριβῆς καὶ ἀρίστη καὶ τελεία καὶ ἄκρα ὅτε δ' ἐλάχιστα ἀπολειπομένη ταύτης καὶ τασοῦτον ὥστε νὰ μὴ ὑποφέρῃ ὁ ὀργανισμὸς. Ἡ τοιαύτη λοιπὸν κατάστασις τοῦ σώματος ἡμῶν καθ' ἣν μὴτε ὀδυνώμεθα μὴτε ἐν ταῖς κατὰ τὸν βίον ἐνεργείαις ἐμποδιζόμεθα καλεῖται ὑγιεία, ἔχουσι δ' ἀνάγκην αὐτῆς πάντες οἱ ἄνθρωποι διὰ τε τὰς κατὰ τὸν βίον ἐνεργείας, τὰς ὁποίας ἐμποδίζουσιν ἢ διακόπτουσιν αἱ νόσοι καὶ προσέτι διὰ τὴν ἀνοχλησίαν.

Ἡ τοιαύτη συμμετρία δέον πάντοτε νὰ θεωρῆται παρὰ τὴν ἐκάστου φύσιν καὶ οὐχὶ ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους· ἡ σχετικὴ ἀδυναμία τῶν διαφόρων (σωματικῶν) ἐνεργειῶν δὲν εἶναι πάντοτε γνῶρισμα νόσου· διότι τότε πάντες κακῶς βλέπουσι παραβαλλόμενοι πρὸς τὸν Λυγκέα καὶ κακῶς ἀκούουσι παραβαλλόμενοι πρὸς τὸν Μελάμποδα καὶ πόδας ἀρρώστους ἔχουσι παραβαλλόμενοι πρὸς τὸν Ἰφικλον καὶ χεῖρας ὁμοίας παραβαλλόμενοι πρὸς τὸν Μίλωνα τὸν Κροτωνιάτην καὶ εἰς πάντα τὰ μέλη θέλουσι νομισθῆναι πεπηρω-

μένοι ἐν συγκριθῶσι πρὸς τοὺς πρωτεύοντας καθ' ἕκαστον εἶδος σωματικῆς ἐνεργείας (Ἵγειν. Α'. ε'). Κατ' ἀκολουθίαν, ἢ τὸ κατὰ φύσιν ἐνεργεῖν εἰς ἕκαστον τῶν μερῶν τοῦ σώματος εἶναι τὸ ὑγιαίνειν ἢ τοῦτο μὲν ἐξ ἀνάγκης ἔπεται τῇ κατὰ φύσιν τοῦ σώματος κατασκευῇ τὸ δ' ὑγιαίνειν αὐτὸ τοῦτ' ἐστὶ τὸ κατὰ φύσιν κατασκευάσθαι· ἐπειδὴ ὁμοῦ πάντες ἔχουσιν ἀνάγκην κατὰ τὸν βίον οὐχὶ ἐλλιποῦς ἀλλὰ τελείας σωματικῆς ἐνεργείας κατὰ φυσικὸν λόγον θὰ ἔχωσι παρομοίαν ἀνάγκην καὶ τελείας κατασκευῆς τοῦ σώματος, ἀφ' ἧς ἡ ἐνέργεια αὕτη προέρχεται· οἱ δύο ἐπομένως οὗτοι παράγοντες (τὸ κατὰ φύσιν κατασκευάσθαι καὶ τὸ κατὰ φύσιν ἐνεργεῖν), ἕκαστος τῶν ὁποίων προϋποθέτει τὴν ὑπαρξίν τοῦ ἑτέρου, συνιστῶσι τὴν ὑγιείαν· εἶναι δὲ κατὰδηλον ὅτι καὶ ὑγιείας οὐχὶ ἀτελοῦς ἀλλ' ὅσον ἔνεστι τελειοτάτης ἀπαντες χρῆζομεν (Θρασύδ. ια').

2. Διαβάθμισις τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως.

Ἵγιεία κατὰ σχέσιν, ὑγιεία καθ' ἑξιν, εὐεξία.

Ἐν παρατηρήσει τις ἀρρώστους ἰσχυρῶς διανοσῆσαντας, ἀπηλλαγμένους δ' ἄρτι τῆς νόσου, οὗτοι (θεραπειῶν) ἰάσεως μὲν δὲν ἔχουσι πλέον ἀνάγκην, διότι δὲν νοσοῦσι πλέον, ἀλλ' ἀναθρέψεως τινος καὶ βώμης ἵνα καὶ ἰσχυροὶ πρὸς τὰς κατὰ φύσιν ἐνεργείας γένωνται καὶ ἱκανοὶ νὰ ὑποφέρωσι τὰς ἐξωτερικὰς ἐπιδράσεις. Ἡ εὐθύς μετὰ τὴν ἴασιν τῆς νόσου κατάστασις τοῦ σώματος βεβαίως δὲν εἶναι ὑγιεία διότι ὁ ἀναρρωνύων οὔτε τὸ θάλπος, οὔτε τὸ ψυχος, οὔτε ἀγρυπνίαν ἢ ἀπεψίαν δύναται νὰ ὑποφέρῃ καὶ εὐκολώτατα θὰ νοσήσῃ καὶ πάλιν, καθόσον δὲν ἀπέκτησεν εἰσέτι ἀσφαλῆ καὶ μόνιμον ὑγιεινὴν κατάστασιν. Ἐν ἤδη καθ' ἑξιν ἀποκτήσῃ ἀντοχὴν τινα μεγαλυτέραν, ἢ κατάστασις τοῦ τότε δὲν εἶναι βεβαίως ἀκόμη εὐεξία ἀλλὰ παύει συγχρόνως νὰ εἶναι μισητὴ τις καὶ ἀχρηστος διάθεσις καὶ δύναται ν' ἀποκληθῆ κατὰ σχέσιν ὑγιεία· ἐν δὲ συγχρόνως παύσῃ ἐμποδιζόμενος ὑπ' αὐτῆς εἰς τὰς κατὰ τὸν βίον ἐνεργείας καὶ ἀποκτήσῃ μεγαλυτέραν ἀκόμη ἀντοχὴν εἰς τὰ ἔξωθεν προσπίπτοντα, τότε ἡ κατάστασις τοῦ αὐτῆ εἶναι ἢ καθ' ἑξιν

¹ Ἀπόσπασμα ἀνεκδότου συγγραφῆς περὶ τῆς ἀρχαίας γυμναστικῆς.

ὕγεια ἢ ὁποῖα δὲν εἶναι πλέον μεμπτή οὐδ' ἀχρηστος εἰς τὰς κατὰ τὸν βίον ἐνεργείας ἀλλ' ὑπολείπεται ἀκόμη αὐτῇ τὸ ἐπαινετόν, τὸ ὁποῖον θέλει ἀποκτήσει αὐτὴ ὅταν καταστῇ τελείως χρήσιμος πρὸς πᾶσαν βιωτικὴν ἐνέργειαν προσλαμβάνουσα συγχρόνως καὶ ἀξιόλογόν τινα βαθμὸν βώμης καὶ ἰσχύος· ἡ τοιαύτη δὲ καθ' ἕξιν ὕγεια εἶναι μέση τῆς προηγουμένης κατὰ σχέσιν ὕγιαιας καὶ τῆς εὐεξίας· διότι ἡ μὲν κατὰ σχέσιν ἔχει ἀσθενεστεράς τὰς ἐνεργείας, ἡ δ' εὐεξία βωμαλέας· ἐνῶ ἡ καθ' ἕξιν ἔχει αὐτὰς ὄχι μὲν ἀκόμη εὐρώστους ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀσθενεῖς, ἀλλὰ καὶ τοιαύτη οὕσα ἢ καθ' ἕξιν ὕγεια, ἥτοι χρησιμωτέρα τῆς κατὰ σχέσιν εἰς πάσας τοῦ βίου τὰς πράξεις, ὑπολείπεται τῆς εὐεξίας τὸ κατ' ἀρετὴν διότι ἡ εὐεξία εἶναι τρόπον τινὰ ἀρετὴ τις τῶν κατὰ τὸν βίον ἐνεργειῶν (αὐτόθ. ζ').

3. Εὐεξία κατὰ φύσιν καὶ ἕξις ἀθλητικῆς.

Ἡ κατὰ φύσιν εὐεξία ταῦτόν τῇ τελείᾳ ὕγειᾳ καὶ σκοπὸς τῆς περὶ τὸ σῶμα τέχνης.

Τὴν τοιαύτην εὐεξίαν ὀνομάζει ὁ Γαληνὸς ἀπλῶς εὐεξίαν ἢ κατὰ φύσιν εὐεξίαν, πρὸς ἀντιδιαστολὴν ἀπὸ τῆς ἀθλητικῆς εὐεξίας τὴν ὁποῖαν ἀποκαλεῖ οὐ φύσει εὐεξίαν, ἀναφερόμενος καὶ εἰς τὸν Ἱπποκράτη λέγοντα «διάθεσις ἀθλητικὴ οὐ φύσει, ἕξις ὕγεινῆς κρείσσαν» ὅπως δ' ὁ Ἱπποκράτης λέγει ἀλλαχοῦ «ἐν τοῖσι γυμναστικοῖσιν αἱ ἐπ' ἄκρον εὐεξίαι σφαιραῖαι» οὕτω καὶ ὁ Γαληνὸς συνιστᾷ νὰ φοβῆται τις καὶ ν' ἀποφεύγῃ τὴν ἀκρότητα τῆς ἀθλητικῆς εὐεξίας καὶ μόνον τῆς κατὰ φύσιν εὐεξίας τὸ ἄκρον νὰ ἐπιζητῇ (αὐτόθ. θ'). Ἡ τοιαύτη δὲ κατὰ φύσιν εὐεξία ὀρίζεται ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἡ ἀρίστη ἕξις ἐκείνης τῆς διαθέσεως τὴν ὁποῖαν ὕγειαν ὀνομάζομεν· διότι αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἢ λέξις εὐεξία δὲν εἶναι δηλωτικὴ οὔτε διαθέσεως, οὔτε κατασκευῆς, οὔτε ἐνεργείας σωματικῆς, ὅπως οὐδ' αὐτὴ ἢ ἕξις, ἢ ὁποῖα σημαίνει τὸ δὺσλυτον καὶ μόνιμον τῆς διαθέσεως· προσθέσαντες λοιπὸν εἰς τὴν ἕξιν τὸ εὖ θέλομεν νὰ ἐκφράσωμεν τὴν ἀρίστην καὶ ὡς ἔνεστι πολυχρονιωτάτην ὕγεινὴν τοῦ σώματος διάθεσιν· ἡ τελεία ἐπομένως ὕγεια περιλαμβάνει καὶ τὴν εὐεξίαν τούναντίον δὲ ἡ εὐεξία εἶναι ταῦτόν τῇ τελείᾳ ὕγειᾳ.

κατ' ἀκολουθίαν καὶ τῆς περὶ τὸ σῶμα τέχνης τέλος ἐν καὶ σκοπὸς εἰς πρόκειται, τὸν ὁποῖον δύναται τις νὰ ὀνομάσῃ εἴτε εὐεξίαν, εἴτε ὕγειαν, εἴτε κατὰ φύσιν κατασκευὴν τοῦ σώματος, εἴτε κατὰ φύσιν ἐνέργειαν, εἴτε διάθεσιν ἢ κατασκευὴν ἀφ' ἧς ἐνεργοῦμεν τελείως πάσας τὰς κατὰ φύσιν ἐνεργείας (αὐτόθ. ιδ').

4. Τίς ἢ τοῦ σώματος τελειότης καὶ τίς ἢ ταύτης ποιητικὴ τέχνη.

Συνταυτίσας οὕτω τὴν ὕγειαν πρὸς τὴν εὐεξίαν ἐξετάζει κατόπιν τίς ἐστὶ ἢ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος πάντη τελειότης, τὴν ὁποῖαν καὶ παροῦσαν δέον νὰ φυλάττωμεν καὶ ἀποῦσαν ν' ἀνασώζωμεν, καθὼς καὶ εἰς ποίαν τέχνην πρόκειται αὐτὴ ὡς σκοπὸς (αὐτόθ. ιγ'). Τοῦ σώματος, λέγει, ἐν ἀγαθόν ἐστι, ἐφ' ὃ πάντα τὴν ἀναφορὰν ἔχει· τὰ δὲ ἄλλα λεγόμενα σώματος ἀγαθὰ τὰ μὲν εἶναι μόρια ἐκείνου, τὰ δὲ αἷτια, τὰ δὲ ἀποτελέσματα· διότι ὅπως τὸ κάλλος συνιστῶσιν ἢ συμμετρία, ἢ εὐσαρκία καὶ ἢ εὐχροία, καθὼς καὶ ἄλλα τινὰ δευτερεύοντα στοιχεῖα οὕτω καὶ τὸ τοῦ σώματος ἀγαθὸν σύγκειται ἐξ ὕγιαιας καὶ βώμης καὶ κάλλους· δύναται τις ὁμως οὐχὶ ἐσφαλμένως νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ ὕγεια εἶναι τὸ ἀγαθόν, ἀποτέλεσμα δ' αὐτῆς τὸ κάλλος καὶ ἡ ἐνέργεια ἢ καὶ ὅτι ἡ ἐνέργεια εἶναι τὸ πρῶτον σωματικὸν ἀγαθόν, αἷτια δὲ ταύτης ἢ ὕγεια (αὐτόθ. ιδ').

Ἐνδὲς λοιπὸν ὄντος τοῦ σωματικοῦ ἀγαθοῦ μία τέχνη ὑπάρχει καὶ περὶ τὸ σῶμα· διότι τὰ αὐτὰ πράττοντες καὶ ἰσχυροὶ κατὰ τὰς ἐνεργείας, καὶ ὠραιώτεροι, καὶ ὕγεινότεροι καὶ εὐεκτικώτεροι θ' ἀποδῶμεν, ὅπως ἂν σφάλωμεν περὶ τὴν ὀρθὴν τοῦ σώματος ἐπιμέλειαν καὶ τῶν ἐνεργειῶν τὴν βώμην θὰ καταλύσωμεν καὶ τὸ κάλλος θὰ καταστρέψωμεν καὶ τὴν εὐεξίαν θὰ ἀπολέσωμεν καὶ τὴν ὕγειαν θὰ μειώσωμεν· διότι πάντα ταῦτα συναυξάνονται καὶ συμμειοῦνται ἐν συμμέτρῳ πρὸς ἀλληλα ἀναλογίᾳ. Ἡ κατὰ φύσιν ἐνέργεια ἐπὶ παραδείγματι, ἔχει ἀνάγκην τῆς κατὰ φύσιν τοῦ σώματος κατασκευῆς ὑπὸ τῆς ὁποίας ἐκτελεῖται καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ ἢ μὲν ἄνευ τῆς ἑτέρας ἀλλ' ἀμφότεραι συναυξάνονται καὶ συμμειοῦνται· ὅταν δὲ φθάσωσιν εἰς ὠρισμένον τινὰ βαθμὸν τελειότητος ἢ μὲν εὐε-

ξία ἢ δὲ ῥώμη ἀποκαλεῖται· τὸν αὐτὸν δὲ λόγον ἔχει ἡ ῥώμη πρὸς τὴν ἐνέργειαν, ὅν τινα καὶ ἡ εὐεξία πρὸς τὴν ὑγιειαν· διότι ὅπως ἡ εὐεξία εἶναι ἀρετὴ τῆς κατὰ φύσιν εἴτε κατασκευῆς εἴτε διαθέσεως, οὕτω καὶ ἡ ῥώμη εἶναι ἀρετὴ τῆς ἐνεργείας. Ἡ ἀρετὴ δὲ καὶ ἡ τελειότης καὶ τὸ καθ' ἕκαστον τῶν ὄντων ἀγαθὸν εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἀπλῶς καὶ προχείρως ἀγαθὸν ὀνομάζεται (αὐτόθ. ιε').

Τὸ πρῶτιστον λοιπὸν ἀγαθὸν τοῦ σώματος τοῦ ὁποῦ μάλιστα ἔχομεν ἀνάγκην, εἶναι ἡ τελειότης τῆς ἐνεργείας, τὴν ὁποῖαν ῥώμην καὶ ἰσχυρὸν ὀνομάζοντες ἐλλειπτικῶς ἐρμηνεύομεν· τούτου ἔπεται, οὐχὶ ὡς δευτερεῖον ἀγαθὸν ἀλλ' ὡς ἀπαραίτητον εἰς τὴν γένεσιν τοῦ πρώτου, ἡ εὐεξία τῆς ὑγιείας, ἣτοι ἡ ἀρίστη ἕξις τῆς μονίμου καὶ δυσλύτου ὑγιεινῆς διαθέσεως, εἰς τὴν ὁποῖαν ἐξ ἀνάγκης συνακολουθεῖ τὸ κάλλος, τρίτον τοῦτο τοῦ σώματος ἀγαθόν· ὥστε τὰ τοῦ σώματος ἀγαθὰ, ὅπως καὶ τὰ τῆς ψυχῆς δὲν εἶναι ὁμογενῆ, ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον τε καὶ καθ' ἑαυτὸ (ὑπάρχει), τὸ δὲ ὡς αἷτιον ἐκείνου, τὸ δὲ ὡς ἐξ ἀνάγκης ἐπόμενον.

5. Ἡ περὶ τὸ σῶμα τέχνη ἀποβλέπει κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν ὑγιειαν, ἐξ ἧς πάντα τὰ λοιπὰ σωματικὰ ἀγαθὰ.

Καὶ ἤδη παρουσιάζεται τὸ πρόβλημα: τίνος ἐκ τῶν τριῶν τούτων ἀγαθῶν ἡ περὶ τὸ σῶμα τέχνη πρῶτιστως εἶναι δημιουργός· τῆς ὑγιείας ἢ τῆς ἐνεργείας ἢ τοῦ κάλλους· ὅτι μὲν ἐξ ἀνάγκης θὰ ὠφελήσῃ καὶ θὰ ποιήσῃ καὶ τὰ τρία, καὶ ἂν ἐν οἰονδῆποτε ἐξ αὐτῶν ὠφελῆ, τοῦτο εἶναι ἤδη γνωστόν· διότι ἂν ὠφελήσῃ τὴν ἐνέργειαν ἐξ ἀνάγκης θὰ ὠφελήσῃ καὶ τὴν ὑγιειαν καὶ τὸ κάλλος, καθόσον ἡ μὲν ἐνέργεια δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ χωρὶς τῆς ποιούσης αὐτὴν αἰτίας, τὸ δὲ κάλλος ἐξ ἀνάγκης ἔπεται· ἂν πάλιν ἀποβλέψῃ εἰς τὴν ὑγιειαν, εὐθύς καὶ τὴν ἐνέργειαν καὶ τὸ κάλλος θὰ ἐνισχύσῃ, διότι ἀμφότερα ταῦτα ἐκ τῆς ὑγιείας προέρχονται· ἂν δὲ καὶ μόνον τὸ κάλλος ποιῆ, πάντως ἔχει ἤδη καὶ τὴν ὑγιειαν προποιήσῃ, ἐκ ταύτης δὲ καὶ τὴν ἐνέργειαν. Ἐκ τούτου ἄρα σαφῶς δηλοῦται ὅτι ἡ περὶ τὸ σῶμα τέχνη εἰς τὴν ὑγιειαν κυρίως ἀποβλέπει, εἰς ταύτην δ' ἐξ ἀνάγκης καὶ ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ φυσικὸν κάλλος ἀκολουθοῦσιν· ὅταν

δὲ τελείως δημιουργηθῇ ἢ κατὰ φύσιν διάθεσις ἀφ' ἧς ἐνεργοῦμεν, ἣτοι ἡ ὑγεία, ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ κάλλος συνακολουθοῦσιν καὶ ἂν ἀκόμη παρεμποδίξῃ τις αὐτὰ· ἐξ ὧν λοιπὸν τῶν σωματικῶν ἀγαθῶν, ἡ περὶ τὸ σῶμα τέχνη πρώτη καὶ καθ' ἑαυτὴν ἀποκλειστικῶς περὶ τῆς ὑγιείας πραγματεύεται, μετ' αὐτὴν δὲ καὶ κατὰ τι συμβεβηκός, περὶ τῆς ἐνεργείας καὶ τοῦ κάλλους.

6. Μέρη τῆς περὶ τὸ σῶμα τέχνης· ἡ γυμναστικὴ μέρος τῆς ὑγιεινῆς.

Πολλάκις ὅμως συμβαίνει αἰ κατὰ μέρος ἐνέργειαι νὰ ἐξαπατῶσι τοὺς πολλούς, μὴ δυναμένου ν' ἀνασκοπήσῃσι τὸ καθόλου (αὐτόθ. κδ')· οἱ ἐπισταμένως ὅμως κρίνοντες τὰ πράγματα καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν ἀναζητοῦντες δὲν κρίνουσι τὰς τέχνας ἐκ τῶν κατὰ μέρος ἐνεργειῶν ἀλλ' ἀνάγουσιν αὐτὰς εἰς τὰς καθόλου καὶ πλησίον τοῦ τέλους (αὐτόθ. κη')· γενικῶς λοιπὸν ἐξετάζων τὸ σωματικὸν σύνολον δὲν ἀποφαίνεται ὅτι ἐπειδὴ τὸ σῶμα εἶναι δεκτικὸν ὑγιείας ὅτι ὑπόκειται εἰς τὴν ἰατρικὴν ἢ ἐπειδὴ εἶναι δεκτικὸν εὐεξίας εἰς τὴν γυμναστικὴν, ἀλλὰ δέχεται ὅτι διὰ τὸ ἀνθρώπινον σύνολον μία ὑπάρχει τέχνη, ἡ ὁποία δὲν εἶναι μόνον θεωρητικὴ, καθὼς ἡ ἀστρονομία, ἡ ἀριθμητικὴ κ.λ.π. οὐδὲ καὶν πρακτικὴ, τελευτῶσα ἐν αὐτῷ τῷ πράττειν, καθὼς ἡ ὀρχηστικὴ, μὴ δυναμένη νὰ δείξῃ τι δταν παύσῃται ἐνεργοῦσα, ἀλλ' εἶναι ὄντως ποιητικὴ τέχνη, ἣτοι μία τῶν τεχνῶν ἐκείνων αἰ ὁποῖαι ἢ ὅλον τι ποιῶσι πρότερον μὴ ὑπάρχον, ἢ ἐπανορθοῦνται τὰς κατὰ μέρος ἀμετρίας ἢ βλάβας αὐτοῦ. Ἡ περὶ τὸ ἀνθρώπινον λοιπὸν σῶμα τέχνη, ἀδυνατεῖ μὲν νὰ ποιήσῃ τοῦτο ὁλόκληρον, κατὰ μέρος ὅμως ἐπανορθοῦται τὰς ἐλλείψεις καὶ βλάβας αὐτοῦ ἢ κατὰ μεγάλα ἢ κατὰ μικρά. Καὶ τὸ μὲν κατὰ μεγάλα μέρη τὴν ἐπανόρθωσιν ποιούμενον μέρος αὐτῆς ἰατρικὸν καὶ θεραπευτικὸν ὀνομάζεται, τὸ δὲ κατὰ μικρά καὶ διὰ τοῦτο λανθάνον, ὡς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπανορθώσεως ποιούμενον, φυλακτικόν· ἀλλὰ καὶ τὸ φυλακτικὸν τοῦτο ὑποδιαιρεῖται εἰς τρία μέρη· τὸ εὐεϊτικόν, φυλάττον τὸν ἄκρως τε καὶ τελείως ὑγιαίνοντα, τὸ ἀναληπτικόν, ἀναθρεπτικὸν τῶν ἀναρρωδόντων καὶ τὸ μέσον τούτων τὸ

ὕγιεινόν· τινές μάλιστα προσθέτουσι καὶ τέταρτον μέρος, τὸ προφυλακτικόν, τὸ ὁποῖον μετὰ τοῦ ἀναληπτικοῦ κεῖται μεταξὺ τοῦ θεραπευτικοῦ καὶ τοῦ εὐεκτικοῦ τε καὶ ὑγιεινοῦ· ἐκ τῶν μερῶν δὲ τούτων τῆς περὶ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα τέχνης τὸ μὲν ἀναληπτικὸν ἀποθλέπει εἰς τὸ κατὰ σχέσιν ὑγιαῖνον σῶμα, τὸ δὲ ὑγιεινὸν εἰς τὸ καθ' ἕξιν, τὸ δὲ εὐεκτικὸν εἰς τὸ τελείως ὑγιές.

7. Ἡ περὶ τὰ γυμνάσια ἐπιστήμη.

Ἡ ἀθλητικὴ κακοτεχνία καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς.

Τῆς ὑγιεινῆς ταύτης τέχνης πολλοστὸν εἶναι μέρος ἡ τῶν γυμνασίων ἐπιστήμη, τὴν ὁποῖαν ὁ Γαληνὸς ὀρίζει ὡς ἐπιστήμην τῆς ἐν ἅπασιν τοῖς γυμνασίοις δυνάμεως, διότι μόνον ἡ γνῶσις τῶν κατὰ τὴν παλαιστραν (ἦτοι τῶν ἀγωνιστικῶν ἀσκήσεων) εἶναι σμικρὸν καὶ ἥκιστα χρήσιμον ταύτης μέρος, τοῦ ὁποῖου παράκειται τὸ τῶν ἀθλητῶν ἐπιτηδεύμα, τὸ ἀπεργαζόμενον διάθεσιν παρὰ φύσιν, ἔχον ἐπιστατοῦσαν κακοτεχνίαν τινά, καὶ ὑποδυόμενον μὲν τὸ χρηστὸν τῆς εὐεξίας τέλος ἀλλὰ πᾶν ἄλλο ἢ εὐεξίαν ἀπεργαζόμενον. Τὴν γυμναστικὴν ταύτην τῶν τοῦς ἀθλητὰς γυμναζόντων, τὴν ὑποδυομένην μὲν σεμνὸν ὄνομα ἀλλὰ πράγματι κακοτεχνίαν οὔσαν (αὐτόθ. λστ'), καὶ οἱ παλαιότεροι αὐτοῦ φιλόσοφοι ἐμέμφθησαν λέγει καὶ ἀπέκρουσαν, ὡς ἄχρηστον εἰς τὰς πολιτικὰς πράξεις πάσας, ἂν καὶ τότε δὲν εἶχεν ἀκόμη αὕτη ἀπομακρυνθῆ τοῦ κατὰ φύσιν, ὅσον κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ, ἀλλὰ μόνον, λησμονήσασα τὸν κύριον αὐτῆς σκοπὸν, εἶχε μετατραπῆ εἰς τέχνην καταβλητικὴν τῶν ἀντιπάλων. Τοιαύτη δὲ οὔσα κακῶς οἰκαιοποιεῖται τὸ σεμνὸν τῆς γυμναστικῆς ὄνομα, τὸ ὁποῖον ὁ Πλάτων ἀναφέρει εἰς τὴν περὶ τὸ σῶμα τέχνην, βεβαίως ἑτέραν τινὰ ὑπονοῶν τῆς νῦν εὐδοκιμούσης, ὡς ἐξ αὐτῶν τῶν συγγραφῶν του καταφαίνεται, ἐνθα κακίζονται τὰ ἀθλητικὰ ἐπιτηδεύματα ὡς ἀλυσιτελῆ καὶ βλαβερὰ διὰ τε τὴν ὑγιείαν καὶ τὴν πολιτικὴν εὐεξίαν. Ἀφοῦ δὲ παραθέσῃ τὰ οἰκτεῖα χωρία τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἰπποκράτους, ἐπιπροσθέτει καὶ τὰ ἐξῆς περὶ τῆς μοχθηροῦς ταύτης εὐεξίας καὶ τῆς εἰς αὐτὴν ἀγούσης κακοτεχνίας, τῆς ἀντιποιουμένης παρ' ἀξίαν τὸ σεμνὸν ὄνομα καὶ τὸν ὑψηλὸν σκοπὸν τῆς γυμναστικῆς.

Ἀδιαφοροῦσα πρὸς τὴν σύμμετρον τοῦ ὄλου ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ ἀνάπτυξιν, ἐν ἣ κυρίως ἡ ὑγιεία ἐγκείται, ἡ τοιαύτη γυμναστικὴ μόνον ἀμετρίας εἶναι δημιουργός, πολλὴν καὶ πυκνὴν σάρκα ἀξάνουσα καὶ πλῆθος ἀτελοῦς ποιότητος αἵματος παρασκευάζουσα· διότι ἀποθλέπει ὄχι μόνον εἰς τὴν ἀξησιν τῆς ἰσχύος ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ ὄγκου καὶ τοῦ βάρους τοῦ σώματος, ὥστε καὶ διὰ τούτου νὰ ὑποχειροῦται ὁ ἀθλητῆς τὸν ἀνταγωνιστὴν· φανερώτατον δ' ἐκ τούτου ὅτι πρὸς τὰς κατὰ φύσιν ἐνεργείας πολλαχῶς αὕτη εἶναι σφαλερά· διότι ἐν ᾧ εἰς πάσας τὰς ἀληθεῖς τέχνας εἶναι μέγιστον ἀληθῶς κατόρθωμα ἢ ἐπίτευξις τοῦ ἄκρου σκοποῦ, ἐν αὐτῇ ἡ τοιαύτη ἑπακρος ἐπίδοσις εἶναι μοχθηρότατόν τι καὶ κάκιστον· διότι τὰ οὐ φύσει τοσοῦτ' ἀκαλεπώτερα ὄσα καὶ μείζω· διὰ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν θεραπευόντων ταύτην τινές καὶ ἄφρωνι ἐξαίφνης ἀπέμεινον, ἕτεροι δ' ἀναίσθητοι καὶ παράλυτοι καὶ τελείως ἀπόπληκτοι ἕνεκα τοῦ παρὰ φύσιν ὄγκου· ἡ ῥῆξις δὲ ἀγγείων τινῶν καὶ ἡ αἰμοπτυσία εἶναι ἐκ τῶν πραοτάτων παθημάτων τῶν ζηλωτῶν τῆς ἀθλητικῆς ἕξεως.

Καὶ ἐν τούτοις οἱ τῆς τοιαύτης εὐεξίας δημιουργοί, ἦτοι οἱ παιδοτρίβαι, οἱ ὁποῖοι ἀθληταὶ καὶ αὐτοὶ ὄντες, ἀμόρφωτοι καὶ ἀνεπιστήμονες καὶ μόλις πρὸ ὀλίγου πεπαιυμένοι τοῦ παρὰ φύσιν ἐμπλήσιασθαι τε καὶ κοιμᾶσθαι, φθάνουσιν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἀναιδείας ὥστε νὰ συζητῶσι καὶ νὰ γράφωσι περὶ ἀσκήσεων, τὰ δὲ ἀξιοθαύμαστα συγγράμματά των περιφέρουσιν οἱ τὰ ὦτα κατεαγότες (κατὰ τὴν πυγμὴν καὶ τὸ παγκράτιον) μαθηταὶ αὐτῶν. Ἄνθρωποι ὅμως οἱ ὁποῖοι διήλθον ἅπαντα τὸν βίον κυλιόμενοι ὡς χοῖροι εἰς τὸ σκάμμα τῆς πάλης, ἐσθλοντες, πίνοντες, κοιμώμενοι ἢ ἀποπατοῦντες, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τύχωσι τῆς προσοχῆς τῶν ἀκουόντων οὐδ' ἀληθῶς ἐπιστημονικὰς γνώσεις ν' ἀποκτήσωσιν ἢ νὰ δημιουργήσωσι (αὐτόθ. λξ')· ἀποπέμποντες λοιπὸν αὐτούς, καθόσον τέχνας καὶ οὐχὶ κακοτεχνίας πρόκειται νὰ μελετήσωμεν, ἀλλαχοῦ πρέπει νὰ ζητήσωμεν τὴν γυμναστικὴν σοφίαν, ἀπὸ τῶν ἀληθῶς μελετησάντων καὶ ἐγκυμάντων ἐν τοῖς κατὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ ταῖς κατὰ φύσιν ποιητικαῖς τούτων τέχναις ἀποδιώκοντες ἐκείνους οἱ ὁποῖοι κακῶς καὶ ἀνεπιτυχῶς ἀθλήσαντες ἐν τῇ τοιαύτῃ

κακοτεχνία, ἐξαίφνης ἐπιστήμονες διδάσκαλοι τῶν ἄλλων ἀναφαίνονται (αὐτόθ. μα').

8. Ἡ παλαιστρική δὲν πρέπει ν' ἀποτελέσῃ μέρος τῆς γυμναστικῆς.

Ἐπαναλαμβάνων λοιπὸν τὴν ἀνωτέρω τεθεῖσαν ἀρχὴν ὅτι ἡ γυμναστικὴ εἶναι μέρος τῆς ὑγιεινῆς ἐπιστήμης, προσθέτει ὅτι οἱ διαιροῦντες τὴν ἔλγην περὶ τὸ σῶμα τέχνην εἰς δύο μέρη, τὴν γυμναστικὴν καὶ τὴν ἰατρικὴν, ὡς ὁ Πλάτων, κακῶς πράττουσιν διότι ἡ γυμναστικὴ εἶναι μέρος τῆς ἰατρικῆς καὶ μάλιστα τοῦ ὑγιεινοῦ καὶ φυλακτικοῦ μέρους αὐτῆς (αὐτόθ. μγ'). Εἰς τὴν τοιαύτην ὁμῶς γυμναστικὴν δέον πάλιν νὰ προσέξωμεν νὰ μὴ ἀναμίξωμεν τὴν παλαιστρικήν οὐδὲ νὰ ἐξομοιώσωμεν τὸν γυμναστικόν, ἥτοι τὸν μεμορφωμένον καὶ ἐπιστήμονα διδάσκαλον τῆς γυμναστικῆς, πρὸς τὸν ἀμαθῆ καὶ ἐμπειρικὸν ἐπιστάτην τῶν παλαισμάτων· διότι οὗτος γνωρίζων πρακτικῶς ὅσμπαντα τὰ παλαίσματα καὶ δυνάμενος νὰ ἐκτελέσῃ καλῶς τὰς παντοδαπὰς τρίψεις, εἶναι τι ἀνάλογον πρὸς τὸν ἀρτοποιόν, τὸν μάγειρον καὶ τὸν οἰκοδόμον, οἱ ὅποιοι δύνανται μὲν νὰ κατασκευάσωσι καὶ φαγητὰ καὶ οἰκίας, ἀλλὰ δὲν γνωρίζουσι τί τὸ καλὸν ἐν τούτοις καὶ τίνα σχέσιν ἔχουσι ταῦτα πρὸς τὴν ὑγιειάν. Ἡ περὶ τὰ παλαίσματα λοιπὸν τέχνη, ἡ παιδοτριβικὴ καλουμένη, οὐδὲν γνωρίζει τῶν πρὸς ὠφέλειαν καὶ βλάβην τοῦ σώματος, ἀλλὰ μόνον ἐξευρίσκει εὐσχήμονας καὶ πολυειδεῖς καὶ καταβλητικὰς καὶ ἀπόνους λαβὰς τε καὶ κινήσεις, περίπου ὅπως καὶ ἡ ὀρχηστικὴ τὰ ὀρχήματα· ἀλλ' ἡ ὀρχηστικὴ οὐδέποτε ἀντεποιήθη τι τῆς περὶ τὸ σῶμα θεραπείας· ἡ παιδοτριβικὴ ὁμῶς, καὶ αὐτὸς δὲν γνωρίζει, λέγει, πῶς ὑπ' ἐσχάτης ἀναισθησίας καταληφθεῖσα, ἐπανίσταται ὡς ἔμπληκτός τις ὑπηρέτης κατὰ τοῦ χρηστοῦ δεσπότου, ἥτοι τῆς γυμναστικῆς, ἀπαράλλακτα ὅπως ἂν ὀπλίτης τις οἰσοδῆποτε ἤθελε κατεξαναστῆ κατὰ τῶν στρατηγῶν διὰ στρατηγικὰ ζητήματα· μαίνεται δὲ οὐχὶ ὀλιγώτερον καὶ ὁ παιδοτριβὴς ὁ φανταζόμενος ὅτι εἰς τὸν κύκλον τῆς γνώσεως καὶ τῆς δράσεως αὐτοῦ δύνανται νὰ περιληφθῆ καὶ ἡ ἔλλογος γυμναστικὴ ἢ καὶ σμικρὸν ἀκόμη μέρος αὐτῆς· διότι ὅπως ὁ

στρατιώτης εἶναι ὑπηρέτης τῆς στρατηγικῆς αὐτῶ καὶ ὁ παιδοτριβὴς ὅπου μὲν γυμνάσῃ (ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ γυμναστοῦ) δεικνύων τὰς ἀσκήσεις εἶναι ὑπηρέτης τῆς γυμναστικῆς ὅπου δὲ ἀσκεῖ βεῖς τῶν παλαισμάτων τὴν τέχνην, εἶναι ὑπηρέτης ἑτέρας τέχνης ἐντελῶς διαφόρου τῆς γυμναστικῆς, τὴν ὅποίαν ὠνόμασεν ἤδη ὁ Γαληνὸς καταβλητικὴν, ἀδιαφορῶν ἂν οἱ τοιοῦτοι παιδοτριβῆαι οἱ τοὺς ἀθλητὰς ἀσκοῦντες μετ' ἀλόγου ἐπιμονῆς ἀντιποιοῦνται τὴν ἰδιότητα τῶν γυμναστῶν. Ἡ παλαιστρική λοιπὸν ὑπὸ τῶν ὑγιεινῶν καὶ τῶν γυμναστῶν διευθυνομένη δύνανται νὰ παρασκευάσῃ τι εἰς τὴν ὑγιειάν χρηστὸν, ὑπηρετοῦσα ὁμῶς τὴν ἀθλητικὴν κακοτεχνίαν, τὴν παρ' ἀξίαν αὐτοκαλουμένην γυμναστικὴν κάλλιον ἔπρεπε νὰ ὀνομασθῆ καταβλητικὴ· καθβαλικὴν ἄλλως τε ὀνομάζουσιν αὐτὴν οἱ Λάκωνες καὶ καθβαλικώτερον τὸν ἐν ταύτῃ τεθραμμένον.

9. Πᾶσα ὑγιαίνουσα πολιτεία μισεῖ καὶ βδελύττεται τὸ ἀθλητικὸν ἐπιτήδευμα.

Πᾶσα ὁμῶς ὑγιαίνουσα πολιτεία μισεῖ καὶ βδελύττεται τὸ ἐπιτήδευμα τοῦτο, ἀνατρεπτικὸν πάσης τῆς διὰ τὰς βιωτικὰς ἐνεργείας ἰσχύος καὶ ἄγον εἰς οὐχὶ ἀγαθὴν διάθεσιν τοῦ σώματος. Αὐτὸς λέγει ἐπειράθη ἑαυτοῦ πολλάκις ἰσχυροτέρου ὄντος τῶν ἀθλητῶν ἐκείνων οἵτινες ἐνόμιζον ἑαυτοὺς ἀρίστους, ἐπειδὴ εἶχον διακριθῆ εἰς πολλοὺς στεφανίτας ἀγῶνας· διότι εἰς τε τὰς ὀδοιπορίας ἀπάσας ἦσαν τελείως ἀχρηστοὶ καὶ εἰς τὰς πολεμικὰς πράξεις ὡσαύτως, ἀκόμη δὲ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ βιωτικὰ ἔργα· καὶ ἐν τούτοις οἱ ἀτυχέστατοι ἐκ τούτων καὶ οὐδέποτε νικήσαντες, ἐξαίφνης ἀναδεικνύουσιν ἑαυτοὺς γυμναστὰς τῶν λοιπῶν φιλογυμναστούντων νέων καὶ δημιουργοῦσι περὶ ἑαυτοὺς χοίρειον θόρυβον· τινὲς δ' ἐξ αὐτῶν ἐπιχειροῦσι καὶ νὰ συγγράψωσιν ἢ περὶ τρίψεως, ἢ εὐεξίας ἢ ὑγιείας ἢ γυμνασίων καὶ νὰ ἐπικρίνωσι καὶ ν' ἀντιλέγωσιν ἐπὶ πραγμάτων ὅλως ἀγνώστων εἰς αὐτοὺς καθὼς ὁ παιδοτριβὴς ἐκεῖνος ὅστις ἐμέμφετο τὸν Ἴπποκράτην ὡς ἐσφαλμένως ἀποφανθέντα περὶ τῆς τρίψεως αὐτὸν δὲ (τὸν Γαληνόν), ἐκδύσας παιδάριον, προσεκάλεσε νὰ τρίψῃ καὶ νὰ γυμνάσῃ αὐτό, ἄλλως νὰ μὴ ὀμιλῆ περὶ τρίψεως

και γυμνασίων και κατόπιν άνεβόα: «Πότε ο Ίπποκράτης εισήλθεν εις σκάμμα ή εις παλαίστραν; ίσως ούδὲ ν' αναχύση εις τοὺς ἀθλητάς τὸ ἔλαιον καλῶς ἐγνώριζεν».

Τὴν ὅλην περὶ τὸ σῶμα τέχνην μετεχειρίσθη ὁ Ίπποκράτης και ὁ μετ' αὐτὸν χορὸς τῶν ἐπιστημόνων ἰατρῶν, μὴ παραλειψαντες οὐδὲ τὸ εἰς τὰ γυμνάσια ἀφορῶν αὐτῆς μέρος· ἐπειδὴ ὁμως ὅτε τὸ πρῶτον ἡ τέχνη αὐτὴ συνεστήθη ἀπὸ τοῦ θεραπευτικοῦ μέρους ἤρξατο, διότι τοῦτο μάλιστα κατήπειγεν, βραδύτερον δὲ προσετέθη εἰς αὐτὴν τὸ φυλακτικὸν και τὸ ὑγιεινόν, διὰ τοῦτο συνέβη νὰ ὀνομασθῆ ἡ ὅλη τέχνη ἰατρική, ἀπὸ τοῦ μέρους αὐτῆς τοῦ ἀφορῶντος εἰς τὴν θεραπείαν τῶν πασχόντων (αὐτόθ. μξ'). ὅπως λοιπὸν και ἀνωτέρω προεῖπε, τῆς τέχνης ταύτης δύο εἶναι τὰ μέγιστα μόρια, τὸ θεραπευτικὸν και τὸ ὑγιεινόν, αὐτοῦ δὲ τοῦ ὑγιεινοῦ πάλιν μέρος εἶναι τὸ γυμναστικόν, καθὼς και οἱ τῆς ὅλης περὶ τὸ σῶμα τέχνης ἐπιστήμονες, ὁ Ίπποκράτης, ὁ Διοκλῆς, ὁ Πραξαγόρας, ὁ Φιλότιμος και ὁ Ἡρόφιλος ὀρίζουσιν ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτῶν. Θαυμάζει δὲ ἀληθῶς ὅταν ἀκούῃ τοὺς μεταχειριζομένους τὴν ἀθλητικὴν κακοτεχνίαν ν' ἀμφισβητῶσι τὸ ὑγιεινὸν δι' αὐτὴν, ἢ ὅποια οὐδ' αὐτῆς τῆς γυμναστικῆς μέρος ἀποτελεῖ (αὐτόθ. μξ').

Ὅρισας ἐν τῷ προκειμένῳ λόγῳ τὴν ὑγιειαν και τὰ εἰς αὐτὴν παρεπόμενα σωματικὰ ἀγαθὰ καθὼς και τὴν περὶ τὸ ὅλον σῶμα τέχνην, τὴν ποιητικὴν τούτων, και τὰ μέρη αὐτῆς, ἐν τῶν ὁποίων εἶναι και ἡ γυμναστική, ποιεῖται περὶ αὐτῆς ἐν τοῖς ὑγιεινοῖς του ἐκτενέστατον λόγον μεθοδικῶτατα και λεπτομερέστατα διερευνῶν τὰ περὶ τὰ γυμνάσια, τὰς δυνάμεις, τὴν χρῆσιν και τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν. Ἐν τῇ ἐκτεταμένῃ δὲ ταύτῃ μελέτῃ, ἣτις ἀποτελεῖ τὸ ἐντελέστερον σωζόμενον ἀρχαῖον σύγγραμμα περὶ γυμναστικῆς, παρὰ τὴν ἀτελῆ γνῶσιν τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ (ὀλιγώτερον μὲν ἀτελῆ καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν σύστασιν, περισσότερον δ' εἰς τὰς λειτουργίας), θέτει οὐχ ἥττον ἀκλονήτους βάσεις συστηματοποιήσεως τῆς κατὰ φύσιν σωματικῆς ἐξασκήσεως, τῆς πολυχρονίου πείρας και τῆς δευτέρας αὐτοῦ παρατηρήσεως ἀγαγουσῶν αὐτὸν εἰς συμπεράσματα ἀληθῶς προμαντεύσαντα τὰς ἐπιστημονικὰς ἀληθείας ὡς ἐκ τῆς ἐπο-

μένης ἀναλύσεως τῶν σχετικῶν κεφαλαίων τῶν «ὑγιεινῶν» καταφανῶς ἀποδεικνύεται.

10. Ἐνδείξεις τῆς ἀνάγκης τῆς κινήσεως παρὰ τοῖς νηπίοις και τοῖς ζῳοῖς. Τὸ φυσικὸν ἐνστικτὸν τῆς κινήσεως.

Ὡς ὁ Πλάτων και ὁ Ἀριστοτέλης, οὕτω και ὁ Γαληνὸς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀναφέρει τὰς ζωηροτάτας ἐνδείξεις τῆς κινήσεως τὰς παρουσιαζομένας ἰδίως κατὰ τὴν νεανικὴν και τὴν παιδικὴν ἡλικίαν· μετρία κινήσις (ὑπὸ τῶν τροφῶν) και ἐμμέλειά τις τῆς φωνῆς ὄχι μόνον καταπραῖνει τὴν λύπην τῶν νηπίων ἀλλὰ και εἰς ὕπνον ἄγει αὐτὰ δηλούσης και ἐν τούτῳ τῆς φύσεως ὅτι ταῦτα πρὸς μουσικὴν και γυμναστικὴν οἰκείως διάκεινται· ὅστις δὲ εἶναι ἱκανὸς νὰ μεταχειρισθῆ καλῶς τὰς τέχνας ταύτας οὗτος δύναται κάλλιστα νὰ ἐκπαιδεύσῃ τό τε σῶμα και τὴν ψυχὴν (Ἵγιειν. παραγγ. Α'. ζ'). ἀλλὰ και κατὰ τὴν παιδικὴν ἀκόμη ἡλικίαν παρουσιάζονται ἰσχυρόταται ἐνδείξεις, δηλοῦσαι εἰς τίνα (μέγιστον) βαθμὸν ἡ φύσις ἡμῶν εἶναι οἰκεία πρὸς τὰ γυμνάσια· και ἂν κατακλεισθῇ τις παιδίον, δὲν θὰ κατορθώσῃ νὰ ἐμποδίσῃ αὐτὰ νὰ παίζωσι, νὰ σκιρτῶσι και νὰ τρέχωσι, και ὄχι μόνον παιδία ἀλλὰ και πῶλους και μόσχους (και παντοῖα ζῳα)· διότι ἡ φύσις εἶναι ἱκανὴ νὰ ἐμβάλῃ εἰς ἅπαντα τὰ ζῳα ὀρμὰς ἐνδιαθέτους πρὸς ὑγιειαν τε και σωτηρίαν (αὐτόθ. Α'. η'). αἱ φυσικαὶ δὲ αὐταὶ ἐκδηλώσεις ἀποκαλύπτουσι τρανώτατα τὴν ἀνάγκην και τὴν σημασίαν τῆς κινήσεως διὰ τὴν ὑγιειαν και τὴν κατὰ φύσιν σωματικὴν κατασκευὴν, ὡς ἄλλως τε αὐτάρκως οἱ ἄριστοι τῶν παλαιῶν ἰατρῶν και φιλοσόφων ὀμολογοῦσι (Περὶ τοῦ διὰ μικρ. σφαίρ. γυμνασίου, α').

11. Ἐπίδρασις τῶν ἀσκήσεων και ἐπὶ τῶν ψυχικῶν δυνάμεων. Σημασία τῆς ἐξεως.

Ἡ ἐπίδρασις τῶν σωματικῶν ἀσκήσεων δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὸ σῶμα ἀλλ' ἐπεκτείνεται και ἐπ' αὐτῆς τῆς ψυχῆς· οἱ ἄριστοι κατεσκευασμένοι τὰ σώματα παῖδες ἐπόμενοι εἶναι και κατὰ τὸ ἦθος τῆς ψυχῆς νὰ ᾄδωσι ἄμεμπτοι· ὑπὸ τῶν συμμέτρων λοιπὸν γυμνασίων φυλάττεται ὄχι μόνον ἡ σωματικὴ ἀλλὰ και

ἡ ψυχικὴ ὑγίεια· οἱ δὲ θέλοντες νὰ κοσμήσωσι τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς ἄς βεβαιωθῶσι, λέγει, ὑπ' αὐτοῦ ὅτι οὐδὲν ἀληθέστερον τοῦ ὅτι αἱ ψυχικαὶ δυνάμεις ἀκολουθοῦσι τὰς τοῦ σώματος κινήσεις· περὶ τούτου πολυειδῶς πειραματισθεὶς καὶ ἐρευνήσας, ἐπί τε ἑαυτοῦ καὶ ἄλλων πολλῶν, τελείως ἐπεισθη ὅτι καὶ ἐκ τῆς ὀλῆς διαίτης καὶ ἐκ τῶν ὁσημέραι πραττομένων εὐκράσιαν ἐργαζόμεθα καὶ διὰ ταύτης συντελοῦμεν εἰς τὴν ψυχικὴν ἀρετὴν· εἶναι ἐπομένως ὀρθὸν καὶ προσήκον καὶ αὐτοὶ οἱ πρεσβεύοντες ὅτι ἡ ψυχὴ συνίσταται ἐξ ἰδίας οὐσίας νὰ ὁμολογήσωσιν ὅτι αὕτη δουλεύει εἰς τὰς τοῦ σώματος κινήσεις. Ἀλλὰ παρεκτός τῆς διαίτης καὶ τῶν πραττομένων καὶ αὐτὸ τὸ περιβάλλον ἔχει μεγίστην ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου συνόλου ἐπίδρασιν (*Περὶ ἐθνῶν* Α', 786 καὶ Γ', 778)· κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν χώραν, εὐκράτον οἶσαν, πολλὰ σώματα ὑπάρχουσιν ἀληθῶς ἄριστα, παρόμοια πρὸς τὸν κανόνα τοῦ Πολυκλείτου (τὸ μέχρις ἡμῶν διασωθὲν ἄγαλμα τοῦ δορυφόρου, τὸ θεωρούμενον ὡς πρότυπον τῆς ἀρίστης σωματικῆς κατασκευῆς καὶ μέτρον τῆς τελείας σωματικῆς ἁρμονίας καὶ συμμετρίας), τὰ ὅποια οἱ Κελτοί, οἱ Σκύθαι, οἱ Αἰγύπτιοι ἢ οἱ Ἀραβες οὐδὲ κατ' ὄναρ δύνανται νὰ ἴδωσι. Καὶ τῆς ἕξεως ὁμοῦς ἡ σημασία δὲν διαφεύγει αὐτόν· ἡ ἕξις, λέγει, ἰσχύει μεγάλως καθ' ἅπαντα τὰ ἡμέτερα πάθη, τὰ τε ψυχικὰ καὶ τὰ σωματικὰ (*Περὶ ἐθνῶν* Α', 116)· θὰ ἦτο δὲ ἀληθῶς εὐτυχῆς ὁ ἀνθρώπος ἐκεῖνος (*Ἵγιειν.* Α', ζ') ὅστις ἅμα ἀποκυηθεὶς ἤθελεν ἐπιστατηθῆ ὑπὸ τῆς ὑγιεινῆς τέχνης, διότι οὗτος πλὴν τῆς σωματικῆς ὠφελείας ἤθελεν ὠφελῆθῆ καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν, τῆς χρηστῆς διαίτης πάντοτε ἦθη χρηστὰ παρασκευαζούσης.

12. Ἀνάλογος τῇ ἡλικίᾳ καὶ τῇ σωματικῇ ἀναπτύξει πρόοδος τῶν ἀσκήσεων.

Πλὴν τῆς γενικῆς τῆς κινήσεως ἐνδείξεως παρουσιάζονται, λέγει, καὶ ἄλλαι ἐνδείξεις δι' αὐτὸ τὸ εἶδος τῶν κινήσεων τὸ ἁρμόζον εἰς ἐκάστην ἡλικίαν· αἱ πρῶται δὲ τῶν παιδίων κινήσεις αἱ ἐξευρεθεῖσαι ἤδη ὑπὸ τῶν τροφῶν, ἐν λίκνοις, σκίμποσιν καὶ ἀγκάλαις, δεικνύουσι καταφανέστατα ὅτι διὰ τὴν βρεφικὴν ἡλικίαν ἐνδείκνυται ἡ ἐντελῶς παθητικὴ κίνησις μέχρι τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν θ' ἀρχίσωσι τὰ βρέφη κινούμενα δι' ἑαυτῶν,

ὅταν δηλονότι κατὰ πρῶτον θ' ἀρχίσουν νὰ ἔρπωσι καὶ νὰ βαδίζωσι· ἀλλὰ καὶ τότε λέγει δὲν πρέπει νὰ βιάζωμεν αὐτὰ εἰς προώρους κινήσεις, ὅπως μὴ διαστραφῶσι τὰ ἄκρα αὐτῶν· μόνον δὲ μετὰ τὴν νηπιακὴν ἡλικίαν, ὅταν πλέον ἀρχίσῃ ἡ ἐποχὴ τῆς εἰς τὸ σχολεῖον φοιτήσεως, ἐνδείκνυται καὶ ἡ χρῆσις ἀνατρίψεων καὶ λουτρῶν καὶ συμμέτρων γυμνασίων πρὸ τῶν σιτίων καὶ ἐν γένει ἡ συστηματικὴ πλέον σωματικὴ ἐπιμέλεια, ἀλλὰ καὶ αὕτη σύμμετρος καὶ προσεκτικὴ διότι ἡ ὑπερκόπωσις, εἰς ἣν τινὲς τῶν παιδοτριβῶν ἀναγκάζουσι τοὺς παῖδας, εἶναι λίαν βλαπτικὴ ὡς ἐμποδίζουσα τὴν αὐξησιν τῶν σωμάτων, ἕνεκα τῆς προώρου σκληρύνσεως (τῶν ἰσθῶν), καὶ ἂν ἀκόμη τὸ σῶμα ἐκ φύσεως ἔχῃ πλείστην ὀρμὴν πρὸς αὐξησιν· μέχρι λοιπὸν τῆς ἡλικίας τῶν δεκατεσσάρων ἐτῶν ἡ ἐξάσκησις δεόν ν' ἀποφεύγῃ τὰς πολλὰς καὶ τὰς ἐντόνους ἀσκήσεις ἀκριβῶς διὰ τὴν μὴ παρεμπόδισιν τῆς ἀναπτύξεως.

13. Γενικὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀσκήσεων. Πάντες ἔχουσιν ἀνάγκην κινήσεως.

Διὰ τῶν γυμνασίων, λέγει κατωτέρω, ὄχι μόνον κινουῦνται τὰ περιττὰ τοῦ σώματος (ἀποβάλλονται εὐκόλως τὰ ὑπολείμματα τῆς ἀφετεροιώσεως) καὶ στερεοποιουῦνται αἱ σάρκες, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ διάφορα ὄργανα ἀποκτῶσι εὐώμην καὶ δυσπάθειαν, ἐφ' ὅσον ἐννοεῖται ἐν καιρῷ τῇ προσήκοντι γυμναζόμεθα καὶ μέτρῳ τῷ προσήκοντι χρώμεθα καὶ τάξει καὶ ποιότητι τῶν κατὰ μέρος ἐνεργειῶν· τῶν τοιούτων δὲ γυμνασίων ἔχουσιν ἀνάγκην πάντες οἱ ἀνθρώποι (αὐτόθ. Ε', ια') καὶ σφάλλονται, λέγει, οἱ φρονούντες ὅτι ὑπάρχωσι καὶ ἀνθρώποι μὴ δεόμενοι γυμνασίων· διότι ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῆς κινήσεως ὄχι μόνον ἡ θρόξις καὶ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ σώματος γίνονται ἀτελέσταται ἀλλὰ καὶ νόσοι καὶ θάνατος ἀκόμη ἐπέρχονται, ὡς πολλάκις παρετηρήθη ἐπὶ τῶν ἐγκατακλειστων ἐν ταῖς εἰρηταῖς.

14. Διαφορὰ κινήσεως καὶ γυμνασίου. Ἀποτελέσματα τῶν ἀσκήσεων καὶ καιρὸς τῆς χρήσεως αὐτῶν.

Ἵποδείξας οὕτω τὴν ἐνδεδειγμένην ἀνάγκην τῆς κινήσεως καὶ τὴν σημασίαν αὐτῆς ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν σωματικῶν καὶ

ψυχικῶν δυνάμεων (προοιμισθεὶς δι' αὐτῆς τρόπον τινά) ἔρχεται ἤδη ἀμέσως εἰς τὸ κύριον καὶ ἐνδιαφέρον μέρος, ἦται τὸ περὶ τῶν γυμνασίων, ἐξετάζων πρῶτον ἂν ὁ πόνος (ἢ ταλαιπωρία τοῦ Ἴπποκράτους, αὐτὸ τὸ σωματικὸν ἔργον), ἢ κίνησις καὶ τὸ γυμνάσιον εἶναι ταῦτά ἢ διαφέρωσι¹ (αὐτόθ. Β', 6'). Κατὰ τὸν Γαληνὸν πᾶσα κίνησις δὲν εἶναι καὶ γυμνάσιον (ἄσκησις) ἀλλὰ μόνον ἢ ὀπωσδήποτε ζωηρότερα (ἢ σφοδροτέρα), τῆς ὁποίας ἢ ζωηρότης εἶναι πάντοτε σχετικὴ πρὸς τὴν σωματικὴν κατάστασιν τοῦ ἐκτελοῦντος αὐτήν· διότι ἢ αὐτῇ κίνησις δύναται δι' ἓνα (ἀσθενικὸν ἢ ἀναρρωνύοντα) νὰ εἶναι γυμνάσιον, δι' ἕτερον τινὰ ὅμως (ὕγιᾶ καὶ εὐεκτικὸν) νὰ μὴ εἶναι γυμνάσιον. Μέτρον τῆς προσηκούσης ἐντάσεως τῆς ἀσκήσεως ὑποδεικνύει τὴν ἀλλοίωσιν τῆς ἀναπνοῆς, ἐπιπροσθέτων ὅτι ἂν τις διὰ κίνησιν τινὰ μείζον ἢ ἔλαττον ἢ πυκνότερον ἀναγκασθῆ νὰ ἀναπνεύσῃ, ἢ τοιαύτη κίνησις εἶναι ἄσκησις.

Ἄμεσα τοῦ γυμνασίου ἀποτελέσματα ἐπὶ τοῦ γυμναζομένου σώματος εἶναι πρῶτον ἢ σκληρότης τῶν ὀργάνων, ἢ αὐξήσις τῆς ἐμφύτου θερμότητος, ἢ βιαιοτέρα τοῦ πνεύματος κίνησις καὶ τὰ λοιπὰ κατὰ μέρος ἀγαθὰ· καὶ ἢ μὲν σκληρότης τῶν ὀργάνων τὴν τε δυσπάθειαν αὐτῶν καὶ τὴν πρὸς τὰς ἐνεργείας εὐτονίαν ἀπεργάζεται, ἢ θερμότης φέρει ἰσχυρότερας ἐκκρίσεις, ἐτοιμότεραν ἀλλοίωσιν καὶ καλυτέραν θρέψιν, ἢ δὲ τοῦ πνεύματος ἰσχυρὰ κίνησις κάθαρσιν τῶν πόρων καὶ κένωσιν τῶν περιττωμάτων. Ἀκριβῶς λοιπὸν ἕνεκα τῶν ὠφελίμων τούτων ἀποτελεσμάτων δὲν πρέπει ν' ἀμεληθῆται ἢ σωματικὴ ἐξάσκησις, ὡς πράττουσι τινὲς τῶν περὶ τὰ μαθήματα φιλοτίμως ἐχόντων, (ἢ δασκαλικὴ ἀγυμνασία καὶ ἢ σχολαστικότης φαίνεται ὅτι ἔκτοτε εἶχον ἀναφανῆ), ἀλλὰ τοῦναντίον ν' ἀσκῆται ὀλόκληρον τὸ σῶμα καὶ τὰ μέρη αὐτοῦ ἅπαντα εἰς κινήσεις ἰσοσθενεῖς, ἐκτελοῦντος τοῦ γυμναζομένου πάντα τὰ εἶδη τῶν ἀσκήσεων διὰ τῶν ὁποίων ἕκαστον τῶν μορίων τὰς οἰκείας ἐνεργείας ἐνεργήσῃ. Ἐκ τῶν κινήσεων δὲ τούτων χρησιμώτεραι πάντοτε εἶναι

αἱ ἐξ ἡμῶν αὐτῶν προερχόμεναι (δηλαδὴ αἱ ἐνεργητικαί), καθὼς ἐνεργεῖαι ἡμέτεραι τυγχάνουσαι.

Ὁ καιρὸς τῆς χρήσεως τῶν γυμνασίων δὲν εἶναι, λέγει, δύσκολον νὰ ἐξευρεθῆ· καταλληλοτέρα ὦρα εἶναι πάντοτε ἢ πρὸ τῶν σιτίων, καθ' ἣν ἢ μὲν χθεσινῇ τροφῇ ἔχει τελείως κατεργασθῆ καὶ πεφθῆ ἑτέρας δ' ἐφεδρεύει τροφῆς καιρὸς· ἀναφέρεται δὲ καὶ εἰς τὸν Ἴπποκράτη λέγοντα: τὰ γὰρ μὴ καθαρὰ σώματα ὀκόσῃ ἂν θρέψῃς μᾶλλον βλάβης.

¹Ἔπεται συνέχεια

Ι. Ε. ΧΡΥΣΑΦΗΣ

¹Ἐπιθεωρητὴς τῆς γυμναστικῆς.

¹ Καὶ ἂν ταῦτόν ἐστὶ πόνος τε καὶ κίνησις καὶ γυμνάσιον, εἴτε πόνος μὲν καὶ κίνησις ταῦτόν ἕτερον δὲ τὸ γυμνάσιον, εἴτε κίνησις μὲν ἕτερον οὐδὲν δ' ὁ πόνος τοῦ γυμνασίου διαφέρει.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΝΟΙΞΙΣ¹

ΥΠΟ ΓΕΡΑΡΔΟΥ ΧΑΟΥΠΤΜΑΝ

Προχωρούμεν εἰς τὸν δρόμον μας, ἀφοῦ ἕως τέλος ἐγελάσαμεν τὸν ἀρχαῖον ὀμηρικὸν γέλωτα, τὸν γέλωτα τοῦ θεοῦ. Ἀλλὰ δὲν σκοτώνομεν τὸ ζῶον, ὅπως ὁ Ἑρμῆς, τὸ παίρνομεν ζωντανὸν εἰς τὰς ἀποσκευάς μας. Καὶ συλλογίζομαι ποῖαν τάχα μορφὴν εἶχε καὶ ποῖον τόνον ἔδωκεν ἢ χέλυσ, ἢ λύρα, τὴν ὁποῖαν κατεσκεύασεν ὁ Ἑρμῆς ἀπὸ τὸν θώρακα τῆς χελώνης καὶ ἔντερα προβάτων ἐπ' αὐτῆς ἐτάνυσε καὶ ἢ ὁποῖα εἰς τοῦ Ἀπόλλωνος τὰς χεῖρας ἀπέκτησε τὴν ἀντιλαλοῦσαν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ εἰς τοὺς οὐρανοὺς δόξαν τῆς.

Ἀλλὰ μέσα εἰς τὸν καύσωνα τῆς μεσημβρίας φθάνομεν εἰς πραγματικὴν πηγὴν, ἀφθόνως ρέουσαν, παρνασσίαν, ἐκ τῆς ὁποίας ζῆα καὶ ἀγωγιᾶται ἀπλήστως πίνουν. Δυναταὶ ῥοαὶ ἐκινῶσονται ἀπὸ τοὺς κρουνοὺς καὶ πλαταγίζουσι ἐντὸς τῆς λιθίνης λεκάνης τῆς κρήνης. Πλοῦτος ἀληθινὸς ἀναδλύζει ἐδῶ, τὸν ὁποῖον πούθενά δὲν αἰσθάνεται τις τόσον ὅσον εἰς θερμὴν καὶ διψαλέαν χώραν.

Ἀναπαυόμεθα εἰς τὸν εὐχάριστον θόρυβον καὶ τὴν δροσιτικὴν κόνιν τοῦ ζωογόνου στοιχείου.

* * *

Ἡ μονὴ τοῦ Ὁσίου Λουκά μᾶς δίδει κατάλυμα διὰ τὴν νύκτα. Μᾶς δέχεται ὁ εὖσωμος ἡγούμενος, μᾶς ὀδηγοῦν πρόθυμοι μοναχοὶ καὶ χωρὶς ν' ἀναβαίνωμεν κλίμακας εἰσερχόμεθα ἀπὸ ἕν κηπάριον ἀμέσως εἰς τὴν οἰκίαν. Εἰσαγόμεθα εἰς τὸ ἀριστερόθεν δωμάτιον. Ἐξερχόμενοι εἰς τὸν ἐπισφαλῆ ἐξώστην αὐτοῦ, βλέπομεν τὴν βαθύτερα κειμένην αὐλὴν τῆς μονῆς καὶ συνάμα ὑπερθεὶ τῶν στεγῶν τῶν στρατωνοειδῶν οἰκημάτων αὐτῆς πρὸς τὴν ὄλως διόλου μονήρη καὶ ἀγρὴν ὀρεινὴν κοιλάδα.

Στενὸν κύκλον ἀποτελοῦντα ἐμπρὸς πολὺ μικρᾶς αὐλῆς περιτοιχίζουσι τὰ οἰκήματα τῆς μονῆς ἀρχαίαν βυζαντινὴν ἐκκλησίαν, τὴν ὁποῖαν προστατεύουσι συνάμα καὶ τρόπον τινὰ ἐναγκαλιζοῦνται. Ὁ κυρίως πυλὼν τῆς ἐκκλησίας κεῖται πλαγίως κάτωθεν ἡμῶν. Ἡμποροῦμεν νὰ συνδιαλεχθῶμεν μὲ τὰς πηλοῦσας μας κορυφὰς τῶν κυπαρίσσιων, αἱ ὁποῖαι εἶναι οἱ προαιώνιοι φρουροὶ τῆς εἰσόδου ταύτης.

Ὁ ἡγούμενος ἐκφράζει τὴν ἐπιθυμίαν νὰ μᾶς δεῖξῃ τὴν ἐκκλησίαν, τῆς ὁποίας τὸ ἐσωτερικὸν παρέχει λυπηρὰν εἰκόνα πτωχείας. Λείψανα μωσαϊκῶν μοῦ κάμνουν μικρὰν ἐντύπωσιν, ἐκτὸς ἐνὸς θησαυροφυλακίου, τὸ ὁποῖον παράδοξον εἶναι καὶ καθ' ἑαυτὸ εἰς τὸν ἱερὸν τοῦτον χώρον, ἀλλὰ εἰς ἀντίθεσιν μεγάλην πρὸ πάντων εὐρίσκεται πρὸς τὴν πέριξ γυμνότητα καὶ πτωχείαν¹.

Τὸν ἡγούμενον συνοδεύει ὡς ὑποτακτικὸς τοῦ νεαροῦ καὶ ὄρατος μοναχὸς μὲ τὴν κόμην μακρὰν ὡς γυναικὸς. Ἀνοίγει κινδύτια καὶ κρύπτας μὲ σκωριασμένα ἐκ τῆς παλαιότητος κλειδιά. Ἐνὸς μάτι τοῦ νεαροῦ μοναχοῦ μᾶς παρακολουθεῖ ἀδιακόπως μὲ βλέμμα διαπεραστικόν. Ὅταν ἐπεστρέψαμεν εἰς τὸν ἐξώστην τοῦ δωματίου μας, ἐνεφανίσθη ὁ ἴδιος πάλιν εἰς ἄλλον ἐξώστην ῥίπτων τὰ περίεργά του βλέμματα πρὸς ἡμᾶς.

Ἐνῶν ὑπεράνω τῶν στεγῶν καὶ πέραν εἰς τὰ ἀγρία βουνὰ διαχέεται ἀκόμῃ τὸ φῶς τοῦ δύοντος ἡλίου, ἢ αὐτὴ κάτωθεν ἡμῶν εἶναι μισοσκότεινη. Ἐπὶ λεπτά τινα στρέφω τὴν ἀκοήν μου πρὸς τὴν θαυμασίαν ἡρεμίαν κάτω, ἥτις ἀκόμῃ βαθύτερα καὶ εἰρητικωτέρα γίνεται διὰ τοῦ παφλασμοῦ τοῦ νεροῦ τῆς κρήνης. Ἐξαίφνα μοὶ φαίνεται ὡς νὰ ἐξύπνησεν ἀπὸ τὸν χιλιετῆ λήθαργόν τῆς ἢ ψυχῆ τῆς παλαιᾶς ταύτης ἱερᾶς ἀκροπόλεως. Πτωχοὶ προσῆλθον εἰς τὴν πύλην τῆς καὶ οἱ μοναχοὶ μοιράζουσι εἰς αὐτοὺς ἄρτους.

Ἀφοῦ παρῆλθεν ὁ θόρυβος τῶν φωνῶν, τὰ ἀνεβοκατεβά-

¹ Ἐν τῇ ἐντύπωσιν τοῦ ποιητοῦ ἐκ τοῦ καλλιπρεποῦς τούτου μνημείου τῆς βυζαντινῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ἔστω καὶ ἐστερημένου σήμερον τοῦ ποτὲ ἐσωτερικοῦ αὐτοῦ πλοῦτου, βεβαίως πολλοὶ ὀλίγοι τῶν ἀναγνωστῶν του θὰ συμμερισθῶσι. Ἀλλ' ὁ ποιητὴς εἰς οὐδεμίαν σελίδα τοῦ βιβλίου του παρουσιάζεται ὡς τεχνοκρίτης. Ἐπρὸς αὐτὸν λαλοῦν μνημεῖα καὶ τόποι, τὸ γνωρίζει ἤδη ὁ ἀναγνώστης, γλῶσσαν ὄλως διόλου διαφορετικὴν. Σ. Μ.

σματα εις τὰς κλίμακας καὶ αἱ θύραι ἔκλεισαν, ἐπανῆλθεν ἡ πρώτη ἡρεμία μὲ μόνον τὸ πλατάγισμα τοῦ νεροῦ τῆς κρήνης. Ἐπειτα ἀρχίζουν νὰ κροτοῦν εἰς τὴν αὐλὴν οἱ χόνδροι τοῦ κομβολογίου τοῦ ἀγαθοῦ ἡγουμένου. Ἀκούεται ἀκριβῶς πῶς παίζει τὸ συνηθισμένον αὐτὸ παιγνίδι, ἀφῆνων μεταξὺ τῶν δακτύλων νὰ πίπτουν ἀδιάκοπα ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον τοῦ κομβολογίου οἱ χόνδροι.

Ἰηγαίνω νὰ κατακλιθῶ, ἐνῶ εἰς τὰ ὠτά μου βομβεῖ ἡ ψαλμωδία τῆς ἐλαφρὰ ἀκουομένης ἐκ τοῦ ναοῦ ἀκολουθίας.

* *

Μᾶς προπέμπουν ἀπὸ τὸν Ὅσιον Λουκᾶν φιλοφρόνως οἱ γύρω μας συνηγμένοι μοναχοί. Μόλις εἶχα ἐπιστρέψῃ διὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἀναχωρήσεως ἀπὸ ἓν προαύλιον ὑψηλὸν τοῦ μοναστηρίου, τὸ ὅποσον σκιάζεται ἐντὸς τῆς πετρώδους αὐτῆς ἐρημίας ἀπὸ παλαιούς πυκνοφύλλους πλατάνους. Ὅμοια ἰσόπεδα ἐξακολουθοῦν εἰς τὰ πλάγια τοῦ βουνοῦ κάτω πολλά, εἰς τὰ ὅποια καλλιεργοῦνται λαχανικά, καὶ εἰς μερικὰ μέρη ἐσχηματίσθησαν εἰς τὴν σάραν τῶν βράχων λιθάδια καὶ ἀγροί. Εἶδα τοὺς μικροὺς ὑποτακτικοὺς τῶν πρεσβυτέρων Πατέρων τῆς μονῆς μὲ τὰ ποτιστήρια εἰς τὰς χεῖρας ἐν πλήρει ἐργασίᾳ καὶ αὐτοὺς τοὺς Πατέρας ἐξαπλώνοντας εἰς τοὺς ὑποσάθρους ἐξώστας τῶν τὰ κοκκινόχρωμα κλινοσκεπάσματά των. Οἱ ὑποτακτικοὶ εἶναι οἱ μέλλοντες μοναχοί, νέα παιδιά, τῶν ὁποίων ἡ ὠραία, μακρὰ κόμη σχηματίζει ὀπισθεν «κότσον» ὅπως τῶν κορασίων. Ἡ πρωία εἶναι ἀνέφελος, γλυκεία, καὶ ὁ ἀῆρ ἔχει τὴν εὐωδίαν τῆς ἀνοιξεως. Ἀκόμη ἤχει εἰς τὴν ἀκοήν μου ἡ «Καλημέρα» τοῦ μοναχοῦ κάτω εἰς τὴν βρύσιν, ὅπου ἐκαθάριζε βυτίον οἴνου. Καὶ ὁ χαιρετισμὸς αὐτὸς ἀπήχει τὴν εὐτυχίαν καὶ δραστηριότητα τῆς πρωίας.

* *

Μόλις ἀπεμακρύνθη τὸ παραδάνιόν μας ὀλίγον ἀπὸ τὴν περιοχὴν τοῦ μοναστηριακοῦ εἰδυλλίου, κινούμενον μεταξὺ θαμνωδῶν πρίνων, καὶ ἀμέσως πάλιν μᾶς περικυκλῶνει τὸ αἰώνιον ποιμενικὸν εἰδυλλίον. Μὲ ἓν βλέμμα διακρίνω τέσσαρα διάφορα ποιμνία προβάτων, τῶν ὁποίων τὸ κουδούνισμα φθάνει

ἔως εἰς ἡμᾶς, ὅτε ἔξαφνα ἔρχονται ἐπάνω μας μεγάλοι μολοσσοί, ὅμοιοι μὲ λύκους. Τοὺς λιθοβολοῦν μὲ μεγάλους λίθους καὶ τοὺς ἀπομακρύνουν.

* *

Μετὰ μακρὰν πορείαν στρεφόμεθα πρὸς κατωφερῆ στενὴν κοιλάδα, ἀληθῶς Διονυσιακὴν. Κατ' ἀρχὰς εἶμεθα ἠναγκασμένοι νὰ κολυμβήσωμεν τρόπον τινὰ διὰ μέσου πυκνοῦ ποιμνίου μαύρων αἰγῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνονται θαυμάσιοι τράγοι, ὅμοιοι πρὸς ἐκείνους, τοὺς ὁποίους εἶδα εἰς τὸν ζυγὸν τοῦ Παρνασσοῦ. Καὶ βίπτων τὸ βλέμμα μου πρὸς τὰ πετρώδη πλάγια τῆς κοιλάδος, βλέπω αὐτὰ σκεπασμένα ἀπὸ μαύρας αἰγας, ὡσάν ἀπὸ παντοῦ κρεμαμένους, ἀναρριχωμένους μικροὺς μαύρους δαίμονας.

Τὴν εἰσοδὸν τῆς μαύρης ἀπὸ τὰ ὄντα αὐτὰ κοιλάδος καταλάμπει ἀκόμη ὁ Παρνασσός, ὅστις ὅμως χάνεται ἀπὸ τὰς ὄψεις μας ὅσον προχωροῦμεν εἰς τὴν κοιλάδα, εἰς τὴν κοιλάδα τῶν δαιμόνων, τὴν κοιλάδα τοῦ Διονύσου καὶ τοῦ Πανός, ἡ ὅποια ὄλονέν περισσότερο μαυρίζει ἀπὸ τὰς αἰγας. Ἐν τέταρτον τῆς ὥρας βαίνομεν διὰ μέσου τῶν ποιμνίων, τὰ ὅποια ἐδῶ κ' ἐκεῖ ἐλαφρῶς μηκάζοντα βόσκουν ἐκατέρωθεν τοῦ δρόμου εἰς τοὺς θάμνους τῶν πρίνων. Παντοῦ ἀνάμεσα εἰς τοὺς βράχους, εἰς τοὺς θάμνους πηδήματα, βηματισμοί, πταρνίσματα ἐδῶ κ' ἐκεῖ τραντάζει καὶ κανὲν κουδοῦνι. Κάποτε περιπίπτομεν καὶ εἰς καιμίαν τελείαν συναυλίαν κουδουνιῶν, εἰς τῆς ὁποίας τὸν θόρυβον χάνεται ἡ φωνὴ μας.

Εἰς τὸ μουλᾶρι μου καθήμενος στιγμᾶς τινας νομίζω ὅτι ὄλα αὐτὰ γύρω μου δὲν εἶναι πραγματικότης. Ἐνθυμοῦμαι ἓνα παλαιὸν ὀπηρέτην, ὅστις εἰς νύκτας χειμερινὰς τῆς ἐξοχῆς διηγείτο τοιαύτας ἱστορίας ὡς ὀπτασίας. Ἐπίπινεν ὁ ἄνθρωπος, ἐπομένως εὐρίσκετο εἰς στενὴν σχέσιν πρὸς τὸν Διόνυσον. Εἰς τὰ παραληρήματα τῆς κραιπάλης του ἔβλεπε τὸν κόσμον κατάμεστον ἀπὸ μαύρας αἰγας ἢ ἀπὸ γάτας καὶ ἀπὸ τὰς ὀπτασίας αὐτὰς ἐβασανίζετο ὡς ἀπὸ ἐφιάλτην.

Τὸ βῆμα τοῦ ἡμιόνου, τὸ κουδοῦνί του, παντοῦ ἢ βαθεῖα ἐντύπωσης τοῦ ξένου τούτου κόσμου, ἔπειτα τὸ ἀσύνηθες ἀπλετον φῶς, ἡ διαρκὴς ζωὴ εἰς τὸ ὑπαιθρον, ἡ σωματικὴ κόπωση

ἐκ τῶν ἀσυνήθων ταλαιπωριῶν τοῦ ταξιδίου, γεννοῦν καὶ εἰς ἐμὲ ἐλαφρὸν φόβον. Ἴσως βλέπω ὄραμα καὶ ἐνίοτε νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ἐξαλείψω ἀπὸ τὰς ὄψεις μου αὐτὰς τὰς ἀπειραριθμούς μαύρας αἰγας, τὰς ὁποίας δὲν ἤμποροῦν ν' ἀποφύγουν οἱ ὀφθαλμοί μου.

Ἐισερχόμεθα εἰς δευτέραν πλαγίαν κοιλάδα καὶ τώρα πλέον ἡ ὄπτασία τῶν μαύρων αἰγῶν κεῖται ὀπισθὲν μου ὡς φάντασμα. Ὁ Παρνασσὸς τὸν ὁποῖον ἤδη εἶχομεν ἀποχαιρετίσει, ἀνυψώνεται τώρα πάλιν ἐμπρὸς μας τόσον ὠραῖος καὶ τέλειος, ὅσον ποτὲ πρωτίτερα. Εἶναι ὡς λευκὸν ἀργυρόχρουν πρόχωμα μὲ λευκὰς κορυφάς. Ἔχω τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ἡ ἀκτινοβόλος φοιδιακὴ λάμψις αὐτοῦ διαχύνεται εἰς τὴν κοιλάδα, τῆς ὁποίας δεσπόζει τὸ ὄρος.

⋈ ⋈

Ἄρκετὴν ὥραν ἤδη βαίνομεν διὰ τῆς πεδιάδος. Παραπλευρῶς τῶν ὄμαλῶν βραχωδῶν βάχειων καὶ μιᾶς πολυσχιδοῦς κοιτης ποταμοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν φύονται θάμνοι, ἐξαπλώνονται ἐκτάσεις πρασίνων σπαρτῶν, ἐπάνω εἰς τὰ ὁποῖα αἰωρεῖται μὲ τὸ κελάδημά του ὁ κορυδαλλός.

Εἶναι γοητεία νὰ ἰδῆ κανεὶς πάλιν πῶς ὁ Παρνασσὸς μὲ ὄλον τοῦ τὸν ὄγκον ἐξέχει ἀπὸ τὴν πεδιάδα. Στήριζόμενον ἐπὶ πλατυτάτης βάσεως κατασκευάζεται τὸ θεῖον ὄρος ὀλόκληρον ἀπὸ λάμψιν εἰς μορφήν μεγαλοπρεποῦς καλλονῆς. Ἐδῶ ἐννοεῖ κανεὶς καθαρὰ πῶς ἦτο ἐπόμενον ν' ἀποκτήσουν καὶ διατηρήσουν θεῖαν δόξαν εἰς τὸ πνεῦμα τῶν περιοίκων τοιαῦται ἐπιβλητικὰ κορυφαί. Δὲν ἤμπορῶ νὰ αἰσθανθῶ ἀλλέως παρὰ ὅτι τὸ τρεμουλιαστὸν κελάδημα τοῦ κορυδαλλοῦ, ἡ λαμποκοποῦσα πρασινάδα τῶν σπαρτῶν, ἡ τρέμουσα ἀναλαμπὴ τοῦ ἀέρος προέρχονται ἀπὸ τὸ ἐξηγιασμένον τοῦτο ὄρος καὶ ὅτι μόνον ἀπὸ τὴν ἰδικὴν τοῦ λάμψιν τρέφονται.

Συχνὰ στρέφομαι ἐπὶ τοῦ ζήφου μου πρὸς τοὺς ὀπίσω μέινοντας βράχους τῶν ποιμένων καὶ τῶν ποιμνίων, ἐνῶ ἀνωθὲν μου ὁ Παρνασσὸς καὶ ὁ Ἑλικὼν μὲ τὴν λαμποκοποῦσαν ἀργυρᾶν περικεφαλαίαν των χαιρετίζονται ἀμοιβαίως ὑπεράνω τῆς πεδιάδος. Ἐἴθε νὰ ρεύσουν πάλιν ὄλαι αἰ πηγαὶ τούτων τῶν ἱερωτάτων βουνῶν ἀφθονοὶ καὶ πάνδροσοι εἰς τὰς ἀπονεκρωθείσας

πτυχὰς τῆς εὐρωπαϊκῆς ψυχῆς! Ἐἴθε τὸ ἀπλετον φῶς τῆς ὀλυμπιακῆς ταύτης ὀπτασίας νὰ εἰσέλθῃ πάλιν εἰς αὐτὴν καὶ νὰ ἐξαφανίσῃ τὸν μεμολυσμένον ἀέρα, μὲ τὸν ὁποῖον εἶναι κεκορυσμένη ὡς δωμάτιον κακῶς ἀεριζόμενον.

Κάθημαι πλέον εἰς τὸ ὑπόστεγον ἑνὸς καπηλείου, ὄχι ἀρκετὰ προστατευόμενος κατὰ τοῦ καυστικοῦ ἡλίου. Παρνασσοὶ ποιμένες καὶ ποιμενικοὶ σκύλοι μὲ περιστοιχίζουσι· μεταξὺ τῶν ἡλιοκαμμένων ἀνθρώπων βλέπω καὶ ξανθὰς κεφαλὰς, μὲ ὀλοφάνερον τὸν ἀρχαῖον τύπον. Ἐὸ τολμηρὸν των βλέμμα ἐλέγχει διονυσιακὸν πῦρ εἰς τὸ αἷμα. Ἐὸ ἀπεριποίητον γένειόν των ὁμοιάζει κατὰ τὸ σχῆμα, τὴν πυκνότητα καὶ τὴν σγουρότητα ἐντελῶς πρὸς πώγωνα ἀρχαίων γλυπτῶν, τὰ ὁποῖα παριστάνουσι ἥρωας ἢ ἡμιθέους.

Μοιράζομαι τὰ λείψανα τοῦ γεύματός μου μὲ ἓνα λευκόν, μέγιστον ποιμενικὸν σκύλον. Καὶ ὕστερα ἀπὸ ἓν βλέμμα πρὸς τὸν ἀπὸ τὴν ὀδύνην τοῦ συσπῶντα τὰ χεῖλη Λέοντα τῆς Χαιρωνείας τελειώνει πλέον τὸ Παρνασσικὸν ποιμενικὸν ὄνειρον. Ἄλλ' ὅμως ὄχι ἀκόμη. Εἰς τὴν μικρὰν σιδηροδρομικὴν στάσιν πλησίον τενάγους, ὅπου χιλιάδες βατράχων κοάζουσι, εὐρίσκομεν ἓν μαῦρον ἀρνίον μὲ συνδεσμευμένους τοὺς πόδας του. Μὲ τὴν βάχιν πρὸς τὰ κάτω, κρεμασμένον ἀπὸ τὸ σάγμα ἀλόγου, ἔκαμε δεκάωρον ἀπὸ τὸν Παρνασσὸν ταξίδιον ἕως ἐδῶ μὲ ὄλον τοῦ ἡλίου τὸν καύσωνα. Ἔχει τὴν ἔκφρασιν ἀπηλπισμένης ἐγκαταλείψεως εἰς τὸ πεπρωμένον. Ἐὸν ταξιδιώτην κύριόν του συγκαίρουσι διὰ τὸν ὠραῖον πασχαλινόν του ἀμνὸν καὶ οἱ ὑπάλληλοι τοῦ σιδηροδρόμου ἐρωτοῦσι διὰ τὴν τιμὴν του καὶ δοκιμάζουσι τὸ βᾶρος καὶ πάχος του. Ἐέλος τοποθετοῦν τὸ δυστυχισμένον, φρικτὸ πάσχον, μαῦρον παρνασσικὸν ἀρνίον μὲ τοὺς συνδεσμευμένους πόδας πλησίον τῆς γραμμῆς διὰ νὰ τὸ παραδώσουσι εὐκολώτερα εἰς τὸ βαγόνιον. Ἀκόμη τὸ βλέπω πῶς σπαράζει εἰς τὰ δεσμά του καὶ ἀπελπιστικὰ προσπαθεῖ ν' ἀνατιναχθῆ, ἐνῶ ἐμπρὸς του βαρῦβροντος διέρχεται ἡ ἀτμομηχανή.

Ἔπεται συνέχεια

Μετάφρασις Γ. Σ.

ΤΟ ΓΑΡΥΦΑΛΛΟΝ¹

ΜΟΝΟΠΡΑΚΤΟΝ ΔΡΑΜΑΤΙΟΝ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΙΤΑΛΙΚΟΝ ΤΟΥ ΥΓΟ ΟΥΕΤΤΙ

ΣΚΗΝΗ ΠΕΜΠΤΗ

ΚΟΥΛΑ, ΝΙΝΑ και κατόπιν ΚΩΣΤΑΣ

ΝΙΝΑ (Εισέρχεται ἐξ ἀριστερῶν). — "Ἐφυγαν αὐτοὶ οἱ κύριοι; Ἴ βλέπω, κλαῖς; "Ἐπρεπε πειὰ νὰ εἶχες συνηθίση. Ἐὸν ἀγαπᾶς πολὺ; Ἐὸν χαλᾶς ἔ; Κ' ἐκεῖνος διασκεδάζει, δὲν εἶναι ἔτσι; Δὲν τοῦ καίεται καρφί! Γιατί νὰ κλαῖς; Νά, φάγε λίγο... Ἐδούλεψες ὅλη τὴν ἡμέρα... φάγε κορίτσι μου! "Ἄφησε τὴν ἀγάπη! ("Ἡ Κούλα σηκώνει τὴν κεφαλὴν τῆς καὶ δέχεται τὸ φραγητόν, τὸ ὁποῖον τῆς προσφέρει ἡ Νίνα). Θέλεις νὰ πεθάνης γιὰ χάρι του;

ΚΟΥΛΑ. — Ἄλλοίμονο!

ΝΙΝΑ. — Πόσα σοῦ πῆρε ἀπόψε;

ΚΟΥΛΑ. — Δὲν θέλησε τίποτε. Ἦτανε πολὺ διαφορετικὸς. Ἄπο τῆ στιγμῆ ποῦ πῆγα νὰ ἀγοράσω τὰ σιγαρέττα, εἶχε ἀλλάξη...

ΝΙΝΑ. — Νὰ προσέχης· αἰτία εἶναι ὁ Κώστας.

ΚΟΥΛΑ. — Ὁ Κώστας. (Σκουπίζει τὰ μάτια τῆς). Νομίζεις πῶς ὁ Νίκος ζηλεύει;

ΝΙΝΑ (Τρώγουσα). — Δὲν ξέρεις τί ἄνθρωπος εἶναι αὐτός. Φαίνεται φυσικὸ ὅταν ζηλεύη κανεὶς τὴν γυναῖκά του νὰ κἀνη πῶς φροντίζει γι' αὐτήν... Ἐκεῖνος ὅμως τὸ ἐναντίον... Κρυώνω, παγώνω ἐδῶ μέσα! "Ἀχ! Τί ἀπόλαυσις κι' αὐτὴ ἡ ζωὴ! (Πίνει ὀλίγον, ἔπειτα σηκώνεται καὶ ἀρχίζει νὰ καθαρίζῃ τὰ πιάτα. Ἀκούεται κτύπημα εἰς τὴν θύραν).

ΚΟΥΛΑ. — Ποιὸς εἶναι;

ΝΙΝΑ. — Κάποιος ποῦ δὲν εἶδε ποτέ του κουδοῦνι. Γιατί τάχα νὰ κτυπᾷ; (Πλησιάζει εἰς τὴν πόρταν). Ποιὸς εἶναι;

ΚΩΣΤΑΣ (Ἐξ ἔξω). — Ἐγὼ εἶμαι... ὁ Κώστας...

ΝΙΝΑ (Ἀποτόμως). — Καὶ τί θέλεις;

ΚΩΣΤΑΣ (Δειλά). — Νὰ σᾶς πῶ ἓνα λόγο, νὰ σᾶς κάμω ἐπίσκεψι... Μήπως εἶναι πολὺ ἀργά;

ΝΙΝΑ. — Δὲν εἶδες ποτέ σου κουδοῦνι, ἔ;

ΚΩΣΤΑΣ. — Ἐφρουδούμεν μὴπως ἦτον πολὺ ἀργά καὶ ἐκτύπησα ἐλαφρά... μὲ τὸ χέρι μου... "Ἄν δὲν μοῦ ἀποκρινώσαστε, θὰ ἔφευγα.

ΝΙΝΑ. — Ἐπρεπε νὰ τὸ πῆς ἀμέσως· δὲν θὰ σοῦ ἀνοιγα. Δὲν ἔχεις δουλειὰ ἐδῶ. Τὸ κατάλαβες;

ΚΩΣΤΑΣ (Ἐν τῷ μεταξὺ εἰσηλθε εἰς τὸ δωμάτιον καὶ ἀναζητεῖ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὴν Κούλαν). — Κυρία Κούλα...

ΚΟΥΛΑ. — Κώστα...

ΚΩΣΤΑΣ (Μὲ δειλίαν καὶ τρυφερότητα). — Ἐκλαψες, Κυρία Κούλα;

ΚΟΥΛΑ. — Ὁχι.

ΚΩΣΤΑΣ (Σιγά). — Πῶς ὄχι; Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ σ' ἀγαπᾷ κανεὶς γιὰ νὰ καταλάβῃ πῶς ἔκλαψες.

ΚΟΥΛΑ (Δυνατά). — Μὴ λές ἀνοησίες, Κώστα. Γιατί ἤλθες;

ΚΩΣΤΑΣ. — Μὴν πηγαίνῃ ὁ νοῦς σου σὲ κακό. Ἡ κυρία Νίνα μ' ἀγαπάει καὶ ἐκείνη πολὺ.

ΝΙΝΑ. — Τί λόγος!...

ΚΩΣΤΑΣ (Πρὸς τὴν Κούλαν). — "Ὅταν βγῆκες ἔξω, γιὰ νὰ πᾶς στὸν καπνοπώλη...

ΝΙΝΑ. — Πῶς τὸ ξέρεις;

ΚΩΣΤΑΣ. — Ἐγὼ εἶδα... ἀπὸ μακριά... (Πρὸς τὴν Κούλαν). Δὲν μοῦ ἀποκρίθηκες στὸ χαιρέτισμά μου. Γιατί; Δὲν εἶμαι φίλος;

ΚΟΥΛΑ. — Κώστα, Κώστα, ἄφησε λοιπόν... Μὴν κἀνης σὰν παιδί... Μιὰ γιὰ πάντα σοῦ τὸ λέω, μὴν ἔρχεσαι ἐδῶ, ὅταν λείπῃ ὁ Νίκος (σηκώνεται πεισιμαμένη). Καὶ ἐπὶ τέλους τί ἔρχεσαι νὰ κάμης ἐδῶ; Νὰ μὲ βλέπης νὰ κλαίω;

ΚΩΣΤΑΣ. — Ἐρχομαὶ νὰ σὲ ἰδῶ. Θαρρεῖς πῶς δὲν μοῦ φθάνει αὐτό, κυρία Κούλα; Εἶμαι τίμιο παιδί καὶ μοῦ κἀνει κακὸ νὰ σὲ βλέπω ἔρημη ἐσένα ποῦ εἶσαι καλὴ σὰν Παναγία.

ΝΙΝΑ (Ἐὸν διακόπτει. Ὁμιλεῖ μὲ σταθερότητα καὶ συνοδεύει τὰ λόγια τῆς μὲ μικροὺς κτύπους ἐπάνω εἰς τὸ τραπέζι). — Τίμιο

¹ Τέλος συνέχεια ἐκ σελ. 376.

παιδί είπες; Καλά λοιπόν, άκουσε αν είσαι τίμιος άνθρωπος πήγαινε και μη ξαναγυρίσης. Μιλῶ παστρικά, για τὸ δικό σου τὸ καλὸ και για τὸ δικό της. (Δεικνύει τὴν Κούλα). Ἐγὼ αν ἤμουν στὴ θέσι της θὰ τοῦ ἔδειχνα αὐτουνου τοῦ σκυλιου... Ἴσως θὰ κατῶρθωνε ἐπὶ τέλους νὰ τὴν ἀγαπήση περισσότερο και νὰ τὴν ἐκμεταλλεύεται ὀλιγώτερο!...

ΚΟΥΛΑ. — Νίνα!

ΝΙΝΑ. — ... Ναι, νὰ τὴν ἐκμεταλλεύεται! Νὰ ἐλευθερώση τὴ ζωὴ της, τὸ ξαναλέω... Ἄλλα δὲν ἔχει θέλησι!

ΚΩΣΤΑΣ. — Δὲν τῆς ζητῶ νὰ ἔχη!

ΝΙΝΑ. — Μὴ κἀνης τώρα τὸν ἄγιο! Δὲν ἤλθες νὰ τῆς κἀνης τὰ γλυκὰ μάτια...

ΚΩΣΤΑΣ. — Ἴσα, ἴσα, γι' αὐτὸ ἤλθα.

ΝΙΝΑ. — Ἄς εἶναι! Ἄφησέ με ὅμως νὰ τελειῶσω. Ὁ ἀδελφός μου σὲ εἶδε ποῦ γύριζες γύρω ἀπὸ τὸ σπίτι... τώρα. Ἄν σ' εὔρη μαζί της, σοῦ μιλῶ εἰλικρινῶς, δὲν με ἐνδιαφέρει, διότι αν μοῦ τὸν σκοτώσης θὰ σοῦ φιλήσω και τὰ δυὸ σου τὰ χέρια. Και... αν σὲ σκοτώση ἐσένα... δὲν ἔχομε τίποτε νὰ κερδίσωμε οἱ δυὸ μας...

ΚΩΣΤΑΣ. — Μπράβο! νὰ ἦσαι καλά, κυρία Νίνα!

ΝΙΝΑ. — Παραμοίως, ἀγόρι μου. Μὰ δὲ θέλω νὰ μπλέξης τὴν Κούλα μέσα. Λοιπὸν οὐστ! (Ὁ Κώστας σηκώνει τοὺς ὤμους). Κούλα πὲς τοῦ το και σύ... σ' ἀκούει περισσότερο.

ΚΟΥΛΑ. — Ἡ Νίνα ἔχει δίκιο, Κώστα. Σὲ βεβαιώνω πὼς δὲν εἶναι καιρὸς γι' ἄστεϊα.

ΚΩΣΤΑΣ. — Δὲν ἀστεϊεύομαι. Ἄλλως τε ἀφοῦ θέλετε νὰ τὸ μάθετε, ἤλθα νὰ σᾶς μιλήσω καθαρά... Κυρία Νίνα, με ἀφί- νεις σὲ παρακαλῶ νὰ πῶ δυὸ λόγια σ' τὴ νύφη σου;

ΝΙΝΑ. — Ὅπως θέλεις! Εἶσαι ἐλεύθερος, ἐγὼ σὲ προειδο- ποίησα. (Ἐξέρχεται ἐξ ἀριστερῶν).

ΚΟΥΛΑ. — Ὅχι δὲν θέλω νὰ καθήσω μονάχη μαζί σου. (Σηκώνεται διὰ νὰ ἐξέλθῃ).

ΚΩΣΤΑΣ. — Φοβάσαι;

ΚΟΥΛΑ. — Ἄν φοβοῦμαι; Ὅχι, ἀλλὰ δὲν ἀργοῦν νὰ ὑποπτευ- θοῦν μιὰ δυστυχιμένη ἀθήνα.

ΚΩΣΤΑΣ. — Δύο λόγια μονάχα... Σοῦ ζητῶ δυὸ λόγια...

ΚΟΥΛΑ. — Γρήγορα.

ΚΩΣΤΑΣ. — Μοῦ μιλᾶς σὰν νὰ ἤμουν ἐχθρός σου!

ΚΟΥΛΑ. — Ὅχι, ὄχι, τὸ ξέρεις καλά. Τί θέλεις τέλος πάντων;

ΚΩΣΤΑΣ. — Θέλω νὰ σοῦ πῶ πῶς εἶμαι ἕτοιμος εἰς ὅτι δὴποτε, νὰ μείνω ἢ νὰ φύγω, νὰ σὲ πᾶω ὅπου θέλεις... Ἐδῶ εἶσαι δυστυχιμένη...

ΚΟΥΛΑ. — Δὲν εἶναι ἀλήθεια.

ΚΩΣΤΑΣ. — Σὲ ἐκμεταλλεύονται.

ΚΟΥΛΑ. — Δὲν εἶναι ἀλήθεια, σοῦ λέω.

ΚΩΣΤΑΣ. — Ἐρημη!

ΚΟΥΛΑ. — Ὅχι, ὄχι!

ΚΩΣΤΑΣ. — Θέλεις ἀπόδειξι;

ΚΟΥΛΑ. — Τίνος; Ὅχι δὲν εἶναι ἀλήθεια, δὲν θέλω καμμιά ἀπόδειξι, δὲν θέλω νὰ μάθω τίποτε... Μοῦ λὲς αὐτὰ για νὰ με ταραξῆς...

ΚΩΣΤΑΣ. — Ἄφησέ με νὰ μιλήσω!

ΚΟΥΛΑ. — Ὅχι τίποτε! Ἄδικα κατηγορεῖς τὸν Νίκο, ὁ Νίκος δὲν ἔχει ἄλλη γυναῖκα ἀπὸ μένα! Δὲν εἶναι ἀλήθεια, δὲν εἶναι ἀλήθεια! Εἶμαι εὐτυχιμένη, δὲν με ἐκμεταλλεύονται. Ὁ Νίκος δὲν με γελά. Τί; Μήπως ἐπειδὴ δὲ βρίσκει δουλειὰ πρέπει νὰ λὲς πὼς εἶναι τεμπέλης και ζῆ εἰς βάρος μας; Εἶναι ἀτιμία! Ναι, ναι, ἀτιμία! (Πίπτει καταβεβλημένη και κλαίουσα). Δὲν εἶναι ἀλήθεια... Δὲν θέλω νὰ μάθω τίποτε... μὴ μοῦ λὲς τίποτε...

ΝΙΝΑ (Ἡ ὁποία εἶχε σταθῆ πλησίον τῆς θύρας εἰσέρχεται). — Φύγε, φύγε, κ' ἔρχονται!

ΚΩΣΤΑΣ (Παρατηρεῖ γύρω του ἀπηλπισμένος και βλέπει ἔξα- φνα τὰ γαρυφαλλὰ). — Ἐνα λουλούδι τουλάχιστον θὰ μοῦ δώσης;

ΝΙΝΑ (Δίδει ἐν γαρυφαλλον). — Στάσου, νὰ, και φύγε γρή- γορα. (Τὸν ὠθεῖ ἔξω).

ΣΚΗΝΗ ΕΚΤΗ

ΝΙΝΑ, ΚΟΥΛΑ και κατόπιν ΝΙΚΟΣ και ΓΙΑΝΝΗΣ

ΚΟΥΛΑ. — Ἡ ζωὴ αὐτὴ εἶναι κόλασις!

ΝΙΝΑ. — Δικό σου τὸ λάθος.

ΚΟΥΛΑ. — Ἐσὺ τί θάκανες σ' τῆ θέσι μου;

ΝΙΝΑ. — Θὰ τὸν ἀφῆνα νὰ πεθάνῃ ἀπ' τὴν πείνα. Ὅτε θάβλεπες ἀν θὰ δούλευε! Ὑστερ' ἀπὸ δουλειὰ δέκα καὶ δώδεκα ὥρων δὲν ξοδεύει κανεὶς τόσο εὐκολὰ τὰ λεπτά του... (Πηγαίνει κορτὰ εἰς τὴν βρούσιν καὶ ἀρχίζει νὰ πλύνῃ τὰ πιάτα. Ἡ Κούλα ἐπαναλαμβάνει τὸ ἐργόχειρόν της. Αἴφνης ἀκούονται εἰς τὸν δρόμον φωναὶ τρόμου. Βήματα βαρέα ἀναβαίνουν τὴν κλιμακα. Ἡ Κούλα τρέχει εἰς τὸ παράθυρον. Ἡ Νίνα ὄρμᾳ εἰς τὴν θύραν. Ὁ Νίκος εἰσέρχεται μὲ ὄρμην, ὁ Γιάννης τὸν ἀκολουθεῖ καὶ κλείει τὴν θύραν).

ΝΙΝΑ. — Νίκο! Τί τρέχει; Τί ἔκαμες;

ΚΟΥΛΑ. — Νίκο!

ΝΙΚΟΣ (Ῥίπτει καταγῆς τὸ αἱματωμένον μαχαῖρι, τὸ ὁποῖον κρατεῖ εἰς τὸ δεξιὸν του χέρι. Καταβάλλει μεγάλον κόπον διὰ τὰ φωνῆ ἡσυχος, καὶ μὲ ἄγριον μειδίαμα διευθύνεται οἰγὰ πρὸς τὴν Κούλαν). — Κούλα μου, αὐτὸ τὸ κόκκινο γαρύφαλλο ὁ Κώστας σοῦ τὸ στέλνει πίσω. Τώρα νὰ ἄλλο κόκκινο λουλούδι ἔ... ἐδῶ... (Πιέζει τὴν καρδίαν του). Πᾶμε.

ΚΟΥΛΑ. — Νίκο! Τί ἔκαμες; Ἐπίστεψες πῶς... Παναγία μου, Παναγία μου, πέτε του σεῖς οἱ ἄλλοι, πέτε του πῶς εἶμαι ἀθῶα!

ΓΙΑΝΝΗΣ (Σύρει τὸν Νίκον πρὸς τὸ μέρος τοῦ τζακιοῦ). — Ἄφησε τίς γυναῖκες, κύτταξε γιὰ τὸν ἑαυτὸ σου!

ΝΙΚΟΣ. — Τίς γυναῖκες! Ὅλες εἶναι... (Πτῆει). Ἐχεις δίκιο, ἄς φροντίσωμε γιὰ τὸν ἑαυτὸν μας.

(Κτυποῦν εἰς τὴν θύραν). Ἐν ὄνόματι τοῦ νόμου ἀνοίξατε!

ΓΙΑΝΝΗΣ. — Ποῦ εἶναι τὸ μαχαῖρι; (Τὸ σηκώνει ἀπὸ καταγῆς καὶ τὸ καθαρίζει). Ποῦ ἔχετε τὴν στάχτη, ἔσεῖς γυναῖκες; (Ἀναζητεῖ κάτωθεν τοῦ τζακιοῦ καὶ κρύπτει τὸ μαχαῖρι μέσα εἰς τὴν στάχτην).

ΝΙΚΟΣ. — Σ' τὰ ὑστερνά... ὅ,τι γίνῃ ἄς γίνῃ. (Γινάζει μὲ ἀδιαφορίαν τὴν σκόνην ἀπὸ τὸ καπέλλον του. Ἡ Νίνα ἀνοίγει τὴν θύραν. Δύο ἀστυφύλακες ὄρμοῦν ἐντὸς τοῦ δωματίου. Ὁπισθεν αὐτῶν πέντε ἕξ περιεργοὶ τοὺς ὁποίους ὁ Γιάννης ἀπωθεῖ). Τί τρέχει; Τί γυρεύετε;

ΕΝΑΣ ΑΣΤΥΦΥΛΑΞ. — Ποιὸς ἀπὸ σᾶς εἶναι ὁ Νικόλαος Μορέττης;

Ο ΑΛΛΟΣ ΑΣΤΥΦΥΛΑΞ. — Εἶναι αὐτὸς ἐδῶ. Τὸν γνωρίζω ἐγώ!

ΝΙΚΟΣ. — Ναι, ἐγὼ εἶμαι! Θαρρεῖς πῶς κρύβομαι; (Τοῦ θέτουν χειροπέδας χωρὶς νὰ ἀντισταθῇ).

ΝΙΝΑ. — Ὅχι, ὄχι, Νίκο! (Πρὸς τοὺς ἀστυφύλακας). Δὲν εἶναι αὐτὸς, δὲν εἶναι αὐτὸς!

ΝΙΚΟΣ (Πρὸς τὴν Κούλαν ἢ ὁποῖα ἀποβλακωμένη, τρομαγμένη ἔχει καταφύγη πλησίον τοῦ σοφᾶ). — Τὸν ἐκύτταξες ὅλη μέρα ἀπὸ τὸ παράθυρο ἔ; Αὔριο, ἀγάπη μου, δὲν θὰ περάσῃ πειά! Οὔτε αὔριο, οὔτε μεθ... .

ΚΟΥΛΑ. — Νίκο, μὴ μιλάς ἔτσι! Ῥώτησε τὴ Νίνα, ρώτησέ την!

Ο ΑΣΤΥΦΥΛΑΞ. — Ἐμπρός, πᾶμε!

ΝΙΝΑ. — Δὲν εἶναι ἀλήθεια, δὲν εἶναι ἀλήθεια!

ΝΙΚΟΣ. — Σῶπα, συχαμένη! (Πρὸς τὸν ἀστυφύλακα). Μὴν τραβῆς λοιπὸν, βλέπεις πῶς ἔρχομαι μόνος μου. (Πρὸς τὸν Γιάννην) Γιάννη, φρόντισε τὴν ἀδερφή μου. Ὅσο γιὰ τὴν γυναῖκά μου, αὐτὴ θὰ βρῆ κανένα νὰ τὴν βοηθήσῃ...

ΚΟΥΛΑ (Ὁρμᾳ εἰς τὴν θύραν καὶ ἐμποδίζει τὴν διόδον μὲ τὰ χέρια ἀνοικτά). — Ὅχι δὲν θὰ φύγῃς ἔτσι, Νίκο, πρέπει νὰ μ' ἀκούσῃς, Νίκο, ὀρκίζομαι σ' τὴν Παναγία! Δὲν εἶναι ἀλήθεια! Δὲν εἶχα παρὰ ἐσένα... ἐσένα μόνο... (Ὁ Νίκος κινεῖ τὴν κεφαλὴν) Ἐσένα μονάχα! Μὲ ἀκοῦς!

(Ὁ Γιάννης τὴν πιάνει ἀπὸ τοὺς ὤμους καὶ προσπαθεῖ νὰ τὴν σύρῃ μέσα).

ΝΙΚΟΣ (Παρατηρῶν αὐτὴν σαρκαστικῶς). — Τί ὠραία κοπέλλα ποῦ εἶσαι! (Ἐξέρχεται πρῶτος, αἱ δύο γυναῖκες θέλουν νὰ τὸν ἀκολουθήσουν. Ὁ Γιάννης τὰς ἐμποδίζει καὶ κλείει τὴν θύραν).

ΣΚΗΝΗ ΕΒΔΟΜΗ

Οἱ ἴδιοι, ὁ ΑΣΤΥΝΟΜΟΣ

ΓΙΑΝΝΗΣ. — Ποῦ πᾶτε;

ΚΟΥΛΑ (Πιπτουσα εἰς τὰ γόνατα πλησίον τοῦ σοφᾶ). — Παναγία μου, Παναγία μου!

ΓΙΑΝΝΗΣ (Ἐγγίζων τὸν ὄμιόν της). — Κυρία Κούλα...

ΝΙΝΑ. — Μὴ χάνετε τὸν καιρὸ σας σὲ κουβέντες. Πρέπει νὰ ετοιμάσωμε χρήματα καὶ μερικὰ ροῦχα γιὰ τὸν Νίκο...

ΓΙΑΝΝΗΣ. — Έχομε άλλα πράματα πολύ σπουδαιότερα από τὰ χρήματα κι' από τὰ ρούχα... (Εἰς τὴν Κούλα) — Κυρία Κούλα. Ἄφησε σὲ ἡσυχία τὴν Παναγία καὶ τοὺς Ἅγίους, σκέψου γιὰ τὸν Νίκο. Πρέπει νὰ διορθώσης τὴν ἀνοησία ποὺ ἔκαμες.

NINA (Πρὸς τὸν Γιάννην). — Μὰ πῶς ἔγινε τὸ πρᾶμα; Τὸν εἶδε δταν ἔβγαινε;

ΓΙΑΝΝΗΣ. — Τὸν εἶδε νὰ μπαίνη! Ἐπεριμέναμεν ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα...

NINA. — Κ' ἐσύ;

ΓΙΑΝΝΗΣ. — Κ' ἐγώ! Εἶνε μερικὲς περιστάσεις ποὺ δὲν ἀφίνει κανεὶς τοὺς φίλους του... Ἐπερίμενα πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα... Ἦτον χλωμὸς σὰν πεθαμένος... Ἐλεγε: Δὲν ἔρχεται ἀκόμα, δὲν ἔρχεται...

ΚΟΥΛΑ. — Νικό μου, Νικό μου!...

ΓΙΑΝΝΗΣ. — Ἐπρεπε νὰ τοῦ τὰ πῆς αὐτὰ ἐνωρίτερα! Ὅταν ὁ Κώστας ἐβγήκε, δὲν ἔκαμε ἓνα βῆμα, ἐστάθηκε εἰς τὴν εἴσοδο, καὶ μουρμούρισε: Νίκο, τί θέλεις; Ὄτε ὁ Νίκος ἔπεσε ἀπάνω του καὶ...

ΚΟΥΛΑ. — Λυπήσου με, λυπήσου με!

ΓΙΑΝΝΗΣ. — Τὸν ἐλυπήθηκες ἐσύ; Κυρία Κούλα, ἁμαρτίες ποὺ πληρώνονται! Αὐτὰ τὰ λέω γιὰ κείνον τὸν δυστυχημένο τὸ Νίκο, ποὺ γιὰ σένα...

NINA. — Τέλος πάντων, θὰ τὴν ἀφήσης ἡσυχῆ; Μπορεῖς νὰ πιστέψης ποτὲ πῶς ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἀγάπη, ποὺ ἔχει γιὰ τὸν ἄνδρα τῆς, θὰ πρόσεχε σὲ ἄλλον;

ΓΙΑΝΝΗΣ. — Ἄν αὐτὸ ποὺ λὲς εἶναι ἀλήθεια καὶ ἡ Κυρία Κούλα δὲν εἶχε τίποτε νὰ κάμῃ μ' ἐκεῖνον ἐκεῖ κάτω, ἀκόμη χειρότερα, πολὺ χειρότερα!

NINA. — Χειρότερα λὲς; Εἶσαι τρελλός!

ΓΙΑΝΝΗΣ. — Θέλετε νὰ μιλήσω καθαρὰ; Καλὰ, λοιπὸν δὲν με ἐνδιαφέρει ἐμένα τί μπορεῖ νὰ ἔκαμε ἡ Κυρία Κούλα. Εἶναι λάθος τῆς; Εἶναι λάθος τοῦ Νίκου; Οἱ πεθαμένοι εἶναι πεθαμένοι, ὅτι ἔγινε ἔγινε πειά, καὶ καλησπέρα τῆς συντροφιάς! Τὸ σπουδαῖο εἶναι αὐτό: Ἄν πῆς καὶ δεύτερη φορὰ μπροστὰ σ' τὸν ἀστυνόμο καὶ σ' τὸν ἀνακριτὴ ὅτι εἶπες μπροστὰ σ' τοὺς ἀστυφύλακες, ὁ Νίκος εἶναι γιὰ εἴκοσι χρόνια μέσα.

ΚΟΥΛΑ. — Εἴκοσι χρόνια!

ΓΙΑΝΝΗΣ. — Ἄκου ποῦ σοῦ λέω. Μόνον ἐσύ μπορεῖς νὰ τὸν γλυτώσης. Κι' ἂν ἀκόμη εἶσαι καθαρώτερη κι' ἀπ' τὸ χιόνι... Συλλογίσου... Ὁ Νίκος γιὰτί τὸν ἐσκότωσε αὐτόν; Γιὰ μένα; Ποιὸν ἐζήλευε; Ἐμένα! Τὸ καταλαβαίνεις; Ναι ἢ ὄχι. Τὸν Κώστα; τὸν Κώστα... Ἄν καταδικάσουν τὸν Νίκο ἐσύ θὰ εἶσαι ἡ αἰτία...

NINA. — Ὀνειρεύεσαι, Γιάννη;

ΓΙΑΝΝΗΣ. — Ἄφησέ με! Δὲν ὄνειρεύομαι. Πρέπει ἡ Κυρία Κούλα νὰ τὸ καταλάβῃ, ὅλα κρέμονται ἀπ' αὐτήν. Εἶναι τὸ γραφτό! Τὸ ξέρω, μὰ ἔτσι εἶναι, λοιπὸν, δταν ὁ ἀστυνόμος, ὁ ἀνακριτὴς, τὸ δικαστήριον σὲ ἐξετάσουν πρέπει νὰ ὁμολογήσης ὅτι ὁ Κώστας ἦτανε ἐρωμένος σου.

ΚΟΥΛΑ. — Νὰ ὁμολογήσω;

ΓΙΑΝΝΗΣ. — Νὰ ὁμολογήσης... νὰ πῆς... εἶναι τὸ ἴδιο πρᾶμα: πρέπει νὰ τὸ ἐφεύρης αὐτὸ ἂν δὲν εἶναι ἀλήθεια! Νὰ ἡ ὑπόθεσις: ἂν τὸ δικαστήριον μάθῃ πῶς εἶσαι ἀθῶα καὶ ἀνακαλύψῃ πῶς ὁ Νίκος ἐζοῦσε εἰς βάρους σου, πῶς ἐσύ εἶσαι ἀγία καὶ ἐκεῖνος... κακοῦργος, σὰς τὸν καταδικάζουν εἴκοσι χρόνια, τὸ εἶπα! Ἄν ὅμως ὁμολογήσης πῶς ὁ Κώστας ἦτον... τέλος πάντων πῶς εἶχατε σχέσεις ὁ Κώστας καὶ σύ... ὁ Νίκος καταδικάζεται σὲ μερικοὺς μῆνες μόνον ἴσως μάλιστα καὶ ἀθιψώνεται, ποιὸς ξέρει;... Αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοὺς ἐνόρκους. Εἶναι ἓνας ἄνθρωπος ποὺ ὑπερασπίσθηκε τὴν τιμὴ του!

ΚΟΥΛΑ. — Καὶ πρέπει νὰ πῶ πῶς...

ΓΙΑΝΝΗΣ. — Ὁ Κώστας ἤρχονταν νὰ σὲ βλέπῃ συχνά.

ΚΟΥΛΑ. — Ποτέ! ποτέ! Ἄφου μοῦ πήραν τὸν ἄνδρα μου, θέλεις νὰ μοῦ πάρῃς καὶ τὴν τιμὴ μου; Εἶναι ἄτιμο ὅτι μοῦ προτείνεις!... Δὲν εἶσαι φίλος, οὔτε δικός του, οὔτε δικός μου!

ΓΙΑΝΝΗΣ. — Δὲν καταλαβαίνεις λοιπὸν γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ! Εἴκοσι χρόνια ἢ ἀθιψώσεις. Αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἀπὸ σένα! (Κτυποῦν τὸν κῶδωνα). Θὰ εἶναι ὁ ἀστυνόμος... Προσοχὴ σὲ ὅτι θὰ πῆς. Ἄν σ' ἐρωτήσῃ γιὰ τὸν Κώστα, πὲς ναι, πὲς ναι!

ΚΟΥΛΑ. — Ποτέ! Νίνα, Νίνα, πὲς του! Μπορῶ νὰ πῶ πῶς εἶχα... ἐγώ... ὦ! πὲς του!

NINA (Κινεῖ τὸ κεφάλι καὶ διευθύνεται πρὸς τὴν θύραν).

ΚΟΥΛΑ. — Νίνα!

ΝΙΝΑ. — Άφησε, άφησε. . . Συλλογίσου τί θά κάνης. (Άνοίγει τήν θύραν).

ΑΣΤΥΝΟΜΟΣ. — Το όνομα . . .

ΓΙΑΝΝΗΣ (Ταπεινώς, προσφέρει κάθισμα). — Καθήστε, κύριε Άστυνόμε. (Είς τους άστυφύλακας). Καί σεΐς . . . άν αγαπάτε . . .

(Η Νίνα είναι επίσης άπησχολημένη με τήν παρουσίαν των άστυνομικών. Σκουπίζει τόν τραπέζι και τόν τρίβει).

ΑΣΤΥΝΟΜΟΣ (Πρός τόν Γιάννην). Μπα! έδω είσαι; Όρατα συντροφιά . . . θά μάς άκολουθήσης.

ΓΙΑΝΝΗΣ. — Μη φροντίζετε για μένα, κύριε άστυνόμε, θέλετε να σας βοηθήσω σε τίποτε;

ΑΣΤΥΝΟΜΟΣ (Στέκεται όρθιος και γράφει εις σημειωματάριον). — Έσύ, Ιωάννης Σαντίνης (Πρός τήν Νίναν). Καί σύ;

ΝΙΝΑ. — Έλένη Μωρέττη.

ΑΣΤΥΝΟΜΟΣ (Γράφον). — Ποία είναι ή σύζυγος;

ΚΟΥΛΑ. — Έγώ.

ΑΣΤΥΝΟΜΟΣ. — Όνομάζεσαι;

ΚΟΥΛΑ. — Άγγελική Μωρέττη

ΑΣΤΥΝΟΜΟΣ. — Τοσ;

ΚΟΥΛΑ. — . . . ;

ΑΣΤΥΝΟΜΟΣ. — Το όνομα των γονέων σου;

ΝΙΝΑ (Έπεμβαίνουσα με θάρρος). — Άνδρέας και Αικατερίνη Βιαγκίνη.

ΑΣΤΥΝΟΜΟΣ (Πρός τήν Κούλαν). — Λοιπόν είσαι ή έρωμένη . . .

ΚΟΥΛΑ (Σηκώνει τά χέρια ως να διαμαρτύρεται. Ο Γιάννης ό όποϊος έτοποθετήθη εις τοιαύτην θέσιν, ώστε να τήν βλέπη χωρίς να φαίνεται, τήν φοβερίζει δια σημείων).

ΑΣΤΥΝΟΜΟΣ. — Άποκρίσου. Είσαι ή έρωμένη του άνθρώπου, τόν όποϊον έφόνευσεν έξερχόμενον άπ' έδω ό σύζυγός σου;

ΚΟΥΛΑ (Με τόν κεφάλι ύψηλά). — Ναί . . . ναί . . . ήμουν ή έρωμένη του . . . (Πίπτει εις τās άγκάλας τής Νίνας).

ΑΣΤΥΝΟΜΟΣ. — Καλά. (Πρός τους άστυφύλακας). Κάμετε έρευνα σ' τά κρεβάτια, σ' τόν τζάκι, σ' τά συρτάρια . . .

(Πίπτει ή αυλαία)

Μετάφρασις Κ. Δ.

ΑΙ ΕΝΤΟΛΑΙ ΤΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΙΑΤΡΟΝ J. HÉRICOURT

24^{ον} Μήν άφίνης τά παιδία να φιλή τόν έν τόν άλλο.

Τά παιδία εκ φύσεως δέν αγαπούν τά φιλήματα αλλά οι γονείς, με τήν πρόφασιν να τά θωπεύσουν, τά διδάσκουν τήν επικίνδυνον αὐτήν συνήθειαν.

Τά φιλήματα μεταξύ των παιδίων είναι επικίνδυνα διότι ένδέχεται να μεταδώσουν άπ' ευθείας μολυσματικά νοσήματα.

Καθώς έλέχθη άνωτέρω, αί πλείστα παιδικά άσθένεια ως πρώτον σύμπτωμα έχουν πολλάκις άπλοῦν κατάρρου των όμένων του όφθαλμοῦ, τής ρινός ή του φάρυγγος τοιαῦτα είναι ή ιλαρά, ή όστρακιά, ό κοκκύτης και έν γένει τά έξανθηματικά νοσήματα. Ός προς τήν διφθερίτιδα τόν κυριώτερον μεταφορικόν μέσον είναι ό σιάλος.

Άλλά όλοι αὐτοί οι κατάρροι υποκρύπτουν τήν άσθένειαν καθ' όν καιρόν τόν παιδίον δέν θεωρεῖται άκόμη άρρωστον, ένῶ αί παρειά του και τά χείλη του είναι μολυσμένα κατά τόν μάλλον ή ήττον με τās μεταδοτικάς έκκρίσεις.

Υπό τοιούτους όρους τόν φίλημα είναι πράξις άληθινοῦ έμδολιασμοῦ, άσφαλοῦς μεταδόσεως όλων των άσθενειών, τās όποιας άνεφέραμεν άνωτέρω.

Τόν φίλημα είναι άνθρωποκτόνος συνήθεια και άπειράριθμα είναι τά παιδία, τά όποια απέβησαν θύματα τής έλεεινής αὐτής συνήθειας.

25^{ον} Η κατοικία σου είναι υγιεινή εάν τήν βλέπη ό ήλιος και εάν ήμπορῆ να φεύγη ό άνήρ.

Κατά τās θεμελιώδεις ιδιότητάς της ή οικία όφείλει άφ' ένός μεν να διευκολύνη εις τούς άνθρώπους να συναθροίζωνται εις μικράν σχετικώς επιφάνειαν χώρου και άφ' έτέρου να τούς προ-

φυλάττη από τὰς ἐπηρείας τοῦ καιροῦ, ἀπὸ τὸ ψῦχος, τὸν ἀνεμον, τὴν βροχὴν καὶ τὴν ζέστην.

Ἄλλὰ τὸ πλεονέκτημα τοῦτο δὲν πρέπει ν' ἀποκτᾶται ἐπιθυσία τῶν οὐσιωδῶν ὄρων τῆς ὑγείας, ἀνευ τῶν ὁποίων ἡ ζωὴ καταντᾷ ἀδύνατος, διότι ὁ ἀῆρ καὶ τὸ φῶς πρέπει νὰ εἶναι τὸ φυσικὸν περιβάλλον τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ καθαρὸς καὶ δροσερὸς ἀῆρ ὁ μὴ χρησιμεύσας ἀκόμη εἰς τὴν ἀναπνοήν, ὁ μὴ ἀναμιχθεὶς εἰσέτι μὲ τ' ἀέρια τῆς καύσεως τῆς θερμάστρας ἢ τῆς λυχνίας, ὁ ἀῆρ ὁ νέος εἶναι ἀπαραίτητος εἰς τὴν πνευμονικὴν λειτουργίαν, εἰς τὴν ἀναπνοήν, διότι αὐτὸς εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν τροφή τῆς ζωῆς.

Εἰς τοὺς περιορισμένους ὅμως χώρους τῶν δωμάτων—εἰς τοὺς χώρους ἐνθα ἐργαζόμεθα καὶ κοιμώμεθα—ὁ ἀῆρ, ἐὰν δὲν κυκλοφορῇ ἀδιακόπως, φθείρεται ταχέως ὑπὸ τῆς ἀναπνοῆς τῶν ἐνοίκων καὶ ὑπὸ τῆς καύσεως τῶν μηχανῶν τῆς θερμάνσεως καὶ τοῦ φωτισμοῦ.

Ἐπιβάλλεται λοιπὸν νὰ ἐξασφαλίσωμεν τὴν κυκλοφορίαν τοῦ, τὴν ἀδιάκοπον δηλαδὴ ἀνανέωσιν τοῦ ἐντὸς τῶν χώρων τούτων. Κατὰ τὴν θερινὴν ἐποχὴν ἀρκεῖ ν' ἀνοίγωμεν τὰς θύρας καὶ τὰ παράθυρα, ἀλλὰ κατὰ τὸν χειμῶνα ὁ φόβος τοῦ ψύχους ἀναγκάζει πολλοὺς νὰ ἐκτίθενται εἰς ἀληθινὴν ἀσφυξίαν, βραδεῖαν μὲν, ἀλλὰ σοβαρὰν καὶ ἐπικίνδυνον, διότι καὶ ἂν δὲν ἐπιφέρῃ ταχέως τὸν θάνατον, ἐν τούτοις ἀνοίγει τὴν θύραν εἰς πολλὰς ἀσθενείας καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν φυματίωσιν.

Τὸν ἀέρα πρέπει νὰ τὸν ἀναπνέωμεν δροσερὸν καὶ ψυχρὸν. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον τὸ δι' ἀέρος καλοριφέρ, δι' οὗ θερμαίνεται ὁ ἀῆρ, εἶνε ἀποτρόπαιον μέσον θερμάνσεως, ἐν ᾧ ἢ ἐστία ἢ θερμαίνουσα διὰ τῆς ἀκτινοβολίας, διὰ τῆς παραγωγῆς ρεύματος ἐξωτερικοῦ ἀέρος, εἶναι μέσον θερμάνσεως ἐντελῶς σύμφωνον μὲ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ὑγιεινῆς. Ἄλλὰ δυστυχῶς δὲν συμφωνεῖ μὲ τὰς δυνάμεις τοῦ βαλαντίου, διότι ἀφίνει νὰ χάνεται ἐπιματαίῳ καὶ ἀνεκμετάλλευτος μεγάλη ποσότης θερμότητος.

Ἐν τούτοις εἶναι προτιμότερον νὰ δίδωμεν τὸ χρεῖμα εἰς τὸν ξυλέμπορον παρά εἰς τὸν ἰατρὸν καὶ εἰς τὸν φαρμακοποιόν.

Μεταξὺ καλοριφέρ καὶ ἐστίας μέσην θέσιν κατέχει ἡ θερμάστρα ἢ καίουσα ταχέως, ἐν ᾧ ἢ ἔχουσα βραδεῖαν καύσιν εἶναι

τόσον ἐπικίνδυνος ὡς ἐκ τῆς εὐκόλου ἀναστροφῆς τοῦ ρεύματος, ὥστε προτιμότερον νὰ ἐξοβελισθῇ ἐντελῶς ἢ χρῆσις τῆς ἀπὸ τὰ δωμάτια ἐνθα διακινῶμεθα.

Ὅχι ὀλιγώτερον τῆς κυκλοφορίας τοῦ ἀέρος εἶναι ἀπαραίτητος εἰς τὴν ὑγείαν καὶ ἡ παρουσία τοῦ ἡλίου.

Αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες ἐξασκοῦν διεγερτικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς λειτουργίας τοῦ δέρματος καὶ ἐπὶ τῆς θρέψεως τῶν ἰσθῶν.

Τὰ φυτὰ στερούμενα τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς μαραινόνται, χάνουν τὰ χρώματά των, παραμορφώνονται καὶ μετ' ὀλίγον ἀποθνήσκουν. Τὸ ἴδιον πάσχουν καὶ τὰ ζῷα καὶ οἱ ἄνθρωποι.

Ἄλλ' ἐνῶ τὰ φυτὰ καὶ τὰ τελειότερα ζῷα ζωογονοῦνται ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου, οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς παρασιτικῆς φυτικῆς ζωῆς φονεύονται ὑπ' αὐτῶν καὶ καταστρέφονται οἱ εὐρῶτες, τὰ μικρόβια καὶ οἱ παράγοντες ὄλων τῶν μολύνσεων.

Ἡ ἐπαφή τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἐξασθενίζει κατὰ πρῶτον καὶ κατόπιν καταστρέφει ἐντὸς ὀλίγου χρόνου ἔλα τὰ ζωντανὰ δηλητήρια, χάρις δὲ εἰς αὐτὴν τὴν ἐνέργειαν ἔχομεν τὸ εὐτύχημα ὅτι δὲν ἐξηφανίσθημεν ἀκόμη ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν μολυσματικῶν παρασίτων.

Ἀπαραίτητον εἶναι ἄρα νὰ ἐμβαίνουν εἰς τὴν κατοικίαν μας αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες. Ὅπου ἐμβαίνει ὁ ἥλιος, δὲν ἔχει τόπον ἢ ἀσθένεια.

Τὸ ἀερόλουτρον καὶ τὸ ἡλιόλουτρον εἶναι τὰ δύο μεγάλα διεγερτικὰ τῆς ζωῆς.

26^{ον} Καταδίωκε τὸν κονιορτὸν
μὲ τὸ νερὸν καὶ ὄχι μὲ τὸ σάρωθρον.

Οἱ κονιορτοὶ εἶνε λίαν ἐπικίνδυνοι.

Ἄφ' ἐνὸς μὲν ὡς στερεὰ μόρια, γεώδη, πετρώδη, μεταλλικὰ κτλ. πάντοτε ἀδιάλυτα καὶ πλειστάκις γωνιώδη καὶ αἰχμηρά, ἀποτελοῦν ξένα σώματα ἐρεθίζοντα καὶ τραυματίζοντα τοὺς ἀναπνευστικοὺς ὅμηνους καὶ διανοίγοντα τὸν δρόμον εἰς πολλὰ μολύσματα: τὴν γρίπην, τοὺς κατάρρους, τὴν διφθερίτιδα κτλ.

Ἄφ' ἑτέρου δὲ πολλάκις σχηματίζονται ἀπὸ μόρια ὀργανικά, ἐξ ὧν τινα προέρχονται ἀπὸ ἐκκρίσεις προερχομένας ἀπὸ ἀρρώστων καὶ οὐσας λίαν δηλητηριώδεις.

Ἦν τοιαύτη περιπτώσει τὸ μολυσμένον μόριον τοῦ κονιορτοῦ ὄχι μόνον πληγώνει, ἀλλὰ καὶ μολύνει ἐν ταύτῃ τοὺς ὑμένας.

Ἡ οἰκιακὴ καθαριότης ἄρα, ἡ καταπολεμοῦσα τὸν κονιορτόν, εἶναι κατ' οὐσίαν ὑπελιμώτατον ἔργον τῆς ὑγιεινῆς, ὑπὸ τὸν ὄρον βέβαια νὰ ἐκτελεῖται μετὰ λόγου καὶ φρονήσεως.

Διότι ἐὰν ἡ οἰκοκυρά, θέλουσα ν' ἀπαλλαγθῇ ἀπὸ τὸν κονιορτόν, τὸν καταπολεμῇ μὲ τὸ σάρωθρον καὶ μὲ τὸ πτερὸν ἀνὰ χειρᾶς, βεβαίως δὲν θὰ κατορθώσῃ τίποτε ἄλλα παρά νὰ τὸν μετατοπίσῃ καὶ νὰ τὸν προσφέρῃ εἰς τὴν ἀναπνοὴν τῶν ἐνοίκων ἢ τῶν διαβατῶν.

Θὰ ἦτο δὲ πολὺ προτιμότερον νὰ τὸν ἀφήσῃ ἤσυχον ἐπὶ τῶν ἐπίπλων ἢ ἐπὶ τοῦ δαπέδου, ὅπου ἔμεινε μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἀβλαβῆς.

Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ γίνεται τὸ ξεσκόνισμα μὲ ὀρμήν, οὔτε νὰ κτυπῶνται καὶ νὰ τινάσσωνται τὰ ἔπιπλα καὶ τὰ ὑφάσματα.

Ὁ κονιορτὸς ἀντὶ νὰ διώκεται, πρέπει νὰ συλλέγεται καὶ νὰ συλλαμβάνεται, καὶ αὐτὸ εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ μόνον μὲ ὑγρὰς δούνας ἢ καὶ μὲ βούρτσας καὶ σάρωθρα βρεγμένα.

Πρέπει νὰ συλλέγωμεν τοὺς κονιορτοὺς διὰ νὰ τοὺς καταστρέψωμεν καὶ ὄχι νὰ τοὺς ἀποδιώκωμεν καὶ νὰ τοὺς στέλλωμεν εἰς τοὺς γείτονας.

Μετάφρασις Θ. ΦΛΩΡΑ

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΛΛΑΣ

Ἀπὸ τοῦ ἀρχομένου σχολικοῦ ἔτους θὰ λειτουργήσῃ τὸ ἀρτισύστατον διδασκαλεῖον τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως, τοῦ ὁποίου διευθυντῆς διορίσθη ὁ μέχρι τοῦδε ἐπιθεωρητῆς τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως κ. Ν. Ἰξαρχόπουλος. Εἰς τὸ διδασκαλεῖον τοῦτο θὰ καταρτίζωνται παιδαγωγικῶς οἱ διδάκτορες τῆς Φιλοσοφικῆς, τῆς Θεολογικῆς καὶ τῆς Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς πρὶν ἢ διδάξωσιν, ἐπίσης δὲ θὰ κληθῶσι καὶ οἱ νῦν σχολάρχαι καὶ ἐλληνοδιδασκαλοὶ ὅπως συμπληρώσωσιν ἐν τῇ διδασκαλείᾳ τὴν μὴ φασιν αὐτῶν.

— Ἐξεδόθη τὸ Β. Διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου κανονίζεται ἡ τέλεσις τῶν Ἐλευθερίων. Κατὰ τὸ Διάταγμα τοῦτο ὁ μὲν ἀγίων τῶν ἐλευθέρων σκοπευτῶν θὰ γίνεται δι' ὄπλου Γ'κρᾶ ἀπὸ 200 μέτρων ἐπὶ στόχου διαμέτρου 80 ἑκατοστῶν, ὁ δὲ ἀγίων τῶν σκοπευτικῶν ἐμάδων δι' ὄπλου Μάνλιχερ ἀπὸ 300 μέτρων ἐπὶ στόχου διαμέτρου ἐνός μέτρου. (1) τόπος τῆς τελέσεως τῶν προσεχῶν Ἐλευθερίων θὰ ὁρισθῇ κατὰ τὸν νόμον τρεῖς μῆνας πρὸ τῆς 25 Μαρτίου.

— Ἐκανονίσθη ὁ τρόπος τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἐπισήμου περιοδικοῦ δημοσιεύματος τοῦ Ἰπουργείου τῆς Παιδείας, τοῦ ὁποίου τὴν ἐκδοσὶν ἔδρασαν ὁ ἐσχάτως ψηφισθεὶς νέος ὀργανισμὸς τοῦ Ἰπουργείου. Ἐὸ δημοσίευμα τοῦτο θὰ φέρῃ τὸ ὄνομα «Ἐκπαιδευτικὸν Δελτίον» καὶ θὰ ἐκδίδεται κατὰ μῆνα εἰς τεύχη ἐκ 5-6 τυπογραφικῶν φύλλων, θὰ ἀποστέλλεται δὲ δωρεάν εἰς τοὺς λειτουργοὺς τῆς Μέσης καὶ τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως. Τὴν σύνταξιν τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Δελτίου θὰ διευθύνῃ ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ἐκ τριῶν

τριημεταρχῶν τοῦ Ἰπουργείου, τῶν διευθυντῶν τῶν δύο διδασκαλειῶν τῆς Μέσης καὶ τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως καὶ δύο καθηγητῶν τῶν διδασκαλειῶν ἢ τῶν ἐν Ἀθήναις Γυμνασίων. Τὸ Δελτίον δύνανται νὰ λαμβάνωσιν οἱ ἐπιθυμοῦντες καὶ ἐπὶ πληρωμῇ διὰ μέσου ἐνός τῶν ἐν Ἀθήναις βιβλιοπωλείων. Ὁ χρόνος τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ θὰ ὁρισθῇ ὑπὸ τοῦ Ἰπουργοῦ.

ΑΓΓΛΙΑ

Ἡ ἀγγλικὴ ἀποστολὴ πρὸς ἐξερεῦνησιν τοῦ Ν. Πόλου ἀπέπευσε διὰ τὴν Νέαν Ζηλανδίαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ γνωστοῦ ἐξερευνητοῦ Ἐρνέστου Σάκλετον. Ἡ ἀποστολὴ αἴτη εἶναι ἄριστα κατηρητισμένη, ἐπιφανεῖς θαλασσοπόροι, φυσικοὶ, βοτανικοὶ κ.λ. λαμβάνουν μέρος. Ἐκτός ἐνός ἑκατ. προϋπολογισθέντων ἐξόδων ἀπαιτοῦνται ἀκόμη 200.000 φράγκων, τὰς ὁποίας ὁ Σάκλετον ἐλπίζει τάχιστα νὰ ἐξεύρῃ.

ΑΜΕΡΙΚΗ

Φιλόδοξος ἀμερικανός, ὁ Γζέιμς Κάρλετον Γιάγκ, κατήρτισεν εἰς τὴν ἐν Μινεαπόλει κατοικίαν του συλλογὴν τόμων ἐντελῶς μονοδικῶν εἰς τὸν κόσμον. Συνέλαβε τὴν ἰδέαν ταύτην νέος ἀκόμη ταξιδεύων εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπεφάσισε νὰ ἐγείρῃ μνημεῖον εἰς τὴν δόξαν τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως καὶ τῶν γραμμῶν, συναθροίξων ἐκδόσεις ὅλων τῶν ἀριστουργημάτων τῆς παγκοσμίου φιλολογίας. Ὄταν, γενόμενος πλοῦσιος, ἤρχισε τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ σχεδίου του, εἶδεν ὅτι ἔπρεπε νὰ περιορισθῇ εἰς τὴν σύγχρονον μόνον φιλολογίαν. Περιῆλθε δολοκλήρον τὴν Εὐρώπην συλλέγων ἐκδόσεις πρωτοτύπου ὅλων

των φιλολογικῶν ἀριστουργημάτων. Ἐκάστου συγγραφέως συνέλεξε καὶ ἐν αὐτόγραφον καὶ τοιουτοτρόπως «ὁ βασιλεὺς τῶν βιβλίων» ὅπως τὸν ἐπωνόμασεν ἡ βασίλισσα τῆς Ρουμανίας Ἐλισάβετ, ἔδρυσεν βασιλεῖον ὀρειώτερον τοῦ τῶν ἄλλων «βασιλέων» τοῦ πετρελαίου ἢ τοῦ χαλκοῦ τῶν ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτεῖαις συναδέλφων του.

— Αἱ τρυφόνες ἀξέλιπον ἐντελῶς εἰς μερικὰ μέρη τῶν Ἡν. Πολιτειῶν προπάντων δὲ εἰς τὴν πολιτείαν τῆς Μασαχουσέτης, ὅπου ἄλλοτε εὗρισκοντο κατὰ ἑκατομμύρια. Τὸ κράτος καὶ διάφοροι ὀρνιθολογικαὶ ἐταιρεῖαι προεκήρυξαν μεγάλην χρηματικὴν ἀμοιβὴν δι' ἑκείνον, ὃ ὁποῦς θὰ ἀνακαλύψῃ φωλεὰν τρυφόνων, διότι ἡ χρησιμότης αὐτῶν εἶναι καταπληκτικὴ διὰ τοὺς ἀγρούς, τοὺς ὁποίους ἀπαλλάσσουν ἀπὸ πλήθους καταστραπτικῶν ἐντόμων.

— Ἡ διαφορά τῶν Παρθεναγωγείων τῶν Ἡν. Πολιτειῶν, ὡς πρὸς τὰς μαθητρίας, ἀπὸ τῶν τῆς Εὐρώπης εἶναι ὅτι αἱ μαθήτριάς περισσότερον ἐτοιμάζονται διὰ τὴν ζωὴν ἢ σπουδάζουν. Αἱ ὥραι σπουδῆς δὲν ὑπερβαίνουν τὰς 17 τὴν ἑβδομάδα, ἢτοι τρεῖς τὴν ἡμέραν. Αἱ οἰκογενεακαὶ καὶ ἀθλητικαὶ συναναστροφαι αὐτῶν εἶναι πασίγνωστοι, ὥστε δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνῃ λόγος, προπάντων πρέπει νὰ σημειωθῇ ἡ ἀπόλυτος σχεδὸν ἐλευθερία τῶν νεαρῶν μαθητριῶν δι' ὅλα τὰ πράγματα. Ἐπίσης ἐνισχύεται τὸ συνεταιρικὸν πνεῦμα καὶ διὰ τοῦτο ἐντὸς τῶν τάξεων σχηματίζονται σύλλογοι φιλολογικοὶ, φιλανθρωπικοὶ κ.λ. Γεννᾶται ἡ ἀπορία πῶς τηρεῖται ἡ τάξις ὅταν ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητριῶν ἐνός κολλεγίου ὑπερβαίνει πολλάκις τὰς χιλίας καὶ τοῦτο ὁμῶς κατέρωθον ἀφήσαντες τὰς μαθητρίας νὰ διευθύνωνται μόναι τῶν καὶ ἐπομένως νὰ εἶναι ὑπεύθυνοι τῶν πράξεών των. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον τῆς ἀνατροφῆς αἱ κόραι τῶν Ἡν. Πολιτειῶν ἐξέρχονται τῶν κολλεγίων ἐφοδιασμένα διὰ τῶν ἀγῶνα τῆς ζωῆς καὶ ἔχουσαι τὸ συναίσθημα τοῦ καθήκοντος.

— Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν ἑορτῶν ἐπὶ τῇ ἐκάντονταετηρίδι ἀπὸ τῆς ἀπολευθερώσεως τῆς Ἀργεντινῆς Δημοκρατίας, λίαν ἐνδιαφέροντες εἶναι οἱ ἀριθμοὶ τῶν ἀπογραφῶν τοῦ πληθυσμοῦ ἀπὸ τοῦ 1800 μέχρι τοῦ 1910. Ὁ πληθυσμὸς κατὰ τῷ 1800 ἦτο 40.000 κατοίκων, τῷ 1852 76.000, τῷ 1869 187.000, τῷ 1887 429.000, τῷ 1895 655.000, τῷ 1904 951.000 καὶ τέλος τῷ 1910 1.282.117.

ΓΑΛΛΙΑ

Ἀπεφασίσθη ὀριστικῶς ἐν Γαλλίᾳ νὰ τεθοῦν εἰς κυκλοφορίαν νομίσματα ἐξ ἀλουμινίου. Τὸ βᾶρος τῶν νομισμάτων θὰ εἶναι 2,5 καὶ 10 γραμ. ἡ δὲ διάμετρος 20,25 καὶ 50 χιλιοστομέτρων, τὸ δὲ χρῶμα των κίτρινον χρυσοειδές. Ὅπως μὴ ἐπέρχεται δὲ σύγχυσις πρὸς τὰ χρυσαῖα νομίσματα τῶν 10 καὶ 20 φράγκων τὰ ἐξ ἀλουμινίου θὰ εἶναι τρυπημένα.

— Αἱ αὐτοκτονίαι νεανιῶν, μαθητῶν καὶ παιδίων ἀξάνουν καταπληκτικῶς. Κατὰ τὰς στατιστικὰς ἐν Γαλλίᾳ ἠὺτοκτόνησαν τῷ 1841 128 νέοι ἡλικίας 16-20 ἐτῶν, τῷ 1895 ἀνῆλθον εἰς 474. Τῷ 1898 ἠὺτοκτόνησαν 42 ἡλικίας 15 ἐτῶν, 20 ἡλικίας 14, 3 ἡλικίας 13, 7 ἡλικίας 12, 2 ἡλικίας 11 καὶ 1 ἐτῶν 8. τῷ 1898 ἠὺτοκτόνησε παιδίον ἡλικίας 6 ἐτῶν. Αἱ αὐτοκτονίαι αὗται ἀποδίδονται εἰς τὴν ἠθικὴν νόσον, ἣτις καταβάλλει τὴν νεολαίαν, εἰς τὴν πληθὺν τῶν μαθημάτων, εἰς τὴν ἐναντίαν πρὸς τοὺς νόμους τῆς ὑγιεινῆς διαίταν, εἰς τὸν ἀθεῖσμον κ.τ.λ.

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

ὑπὸ τῆς διευθύνσεως τῶν σιδηροδρομῶν ἐν Γερμανίᾳ ἐτέθησαν εἰς κυκλοφορίαν βαγόνια θερμαγωγὰ διὰ τὴν μεταφορὰν ἐμπορευμάτων ἐπηρσαζομένων ὑπὸ τοῦ ψύχους. Ἡ θερμανσις αὐτῶν ἀρχίζει, ὅταν ἡ ἐξωτερικὴ θερμοκρασία εἶναι 8 βαθμῶν, δὲν πρέπει δὲ νὰ ὑπερβαίνῃ τὴν ἐξωτερικὴν περισσότερον τῶν 6 βαθμῶν. Τὰ βαγόνια αὐτὰ θὰ προσφέρουν μεγάλην ὑπηρεσίαν εἰς τοὺς ἐξαγωγὰς καρπῶν καὶ χορταρικῶν.

— Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ Γερμανία εἶναι ἐκ τῶν μεγαλειτέρων παραγωγῶν τοῦ σιδήρου. Ἀλλὰ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ παραγωγή ἤρχισε νὰ κατέρχεται, ἡ δὲ εἰσαγωγή ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ νὰ ἀνέρχεται. Ἐντὶ αὕτη ἀνήρχετο εἰς 7.732.949 τόννους τῷ 1908, τῷ 1909 ἀνῆλθεν εἰς 8.366.594 τόννους.

ΙΑΠΩΝΙΑ

ὑπάρχει ἐν Ἰαπωνίᾳ συνήθεια μὴ ὑπάρχουσα εἰς κανένα ἄλλον τόπον. Τὸ κράτος ἀμείβει τὰς ὑπηρεσίας τοῦ τύπου προσφέρον κύπελλα χρυσαῖα καὶ ἀργυρᾶ εἰς τὰς ἐφημερίδας καὶ τὰ γραφεῖα πληροφοριῶν. Πρὸ ὀλίγου προσεφέρθησαν εἰς τὰς σπουδαιότερας ἐφημερίδας κύπελλα ἀνα-

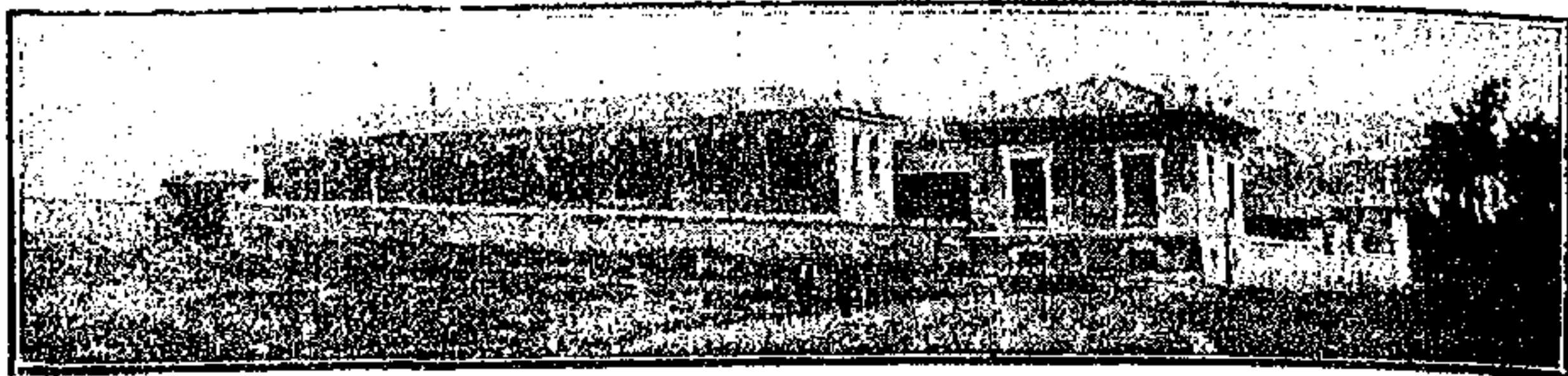
μνηστικὰ τοῦ τελευταίου πολέμου ἐκ καθαροῦ χρυσοῦ.

ΝΟΡΒΗΓΙΑ

Ὁ ἰατρός Ἀνδερσεν ἐν Χριστιανίᾳ τῆς Νορβηγίας ὑποστηρίζει νέαν μέθοδον διαγνωστικὴν τῶν διαφόρων ἀσθενειῶν ἀρκεῖ λέγει ἡ ἐξέτασις τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ πάσχοντος πρὸς καθορισμὸν τῆς κατεχούσης αὐτὸν νόσου.

— Εἰς τὴν βόρειον ἀκτὴν τῆς Νορβηγίας ἀνεκαλύφθη λόφος ἐνός χιλιομέτρου μήκους καὶ εἰκοσάδος μέτρων ὕψους ἔχων δύναμιν μαγνητικὴν ἰσχυροτάτην. Ἐθὺς ὡς ἀτμόπλοῖόν τι πλησιάζῃ, ἡ πυξίς ἀρχίζει νὰ ταράσσεται καὶ τὸ σκάφος μόλις ἀνθίσταται εἰς τὴν μαγνητικὴν ἐλξιν.

ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΕΙΟΣ ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΠΑΡΑ ΤΟΥΣ ΑΜΠΕΛΟΚΗΠΟΥΣ

...

— Σκοπός τῆς Σχολῆς εἶναι ἡ μόρφωσις νέων τεχνιτῶν διὰ τὰ διάφορα βιοτεχνικὰ ἐπαγγέλματα.

— Ἡ διάρκεια τῶν σπουδῶν εἶναι τριετής.

— Ἡ σωματικὴ ἀνάπτυξις τῶν μαθητῶν καὶ ἐν γένει ἡ ὑγεία αὐτῶν παρακολουθεῖται ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ τῆς Σχολῆς, ὅστις καὶ ἐμβολιάζει ἅπαντας τοὺς μαθητάς, ἅμα τῇ ἐνάρξει τῶν μαθημάτων.

— Ἐπίσης παρακολουθεῖται ἡ ἰδιαιτέρα ἐκάστου μαθητοῦ δεξιότης, ἵνα εὐκολώτερον καθοδηγηθῇ οὗτος βραδύτερον εἰς τὴν ἐκλογὴν ἐπαγγέλματος.

— Περὶ τῆς προόδου τῶν μαθητῶν καθὼς καὶ περὶ τῆς ἐν τῇ Σχολῇ καθόλου διαγωγῆς καὶ τῆς σωματικῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν, λαμβάνουσι γνῶσιν οἱ γονεῖς κατὰ διμηνίαν διὰ τοῦ ἀτομικοῦ βιβλιαρίου, ὅπερ ἔχει ἕκαστος μαθητής.

— Εἰς τοὺς μαθητάς παρέχεται ὑπὸ τῆς Σχολῆς δωρεὰν τὴν μεσημβριανὴν τροφὴν ἐκ τοῦ οἰκονομικοῦ συσσιτίου.

— Οἱ μαθηταὶ λούονται τακτικῶς ἐντὸς τῆς Σχολῆς καὶ διάγουσιν ἐν γένει ὑπὸ ἔρους ὑγιεινοὺς ἐξασφαλίζοντας τὴν ἀπρόσκοπτον σωματικὴν καὶ πνευματικὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν.

— Ἴνα γίνῃ τις δεκτὸς ἐν τῇ Σχολῇ πρέπει :

1) Νὰ ἔχῃ ἡλικίαν ὄχι μικροτέραν τῶν 12, οὔτε μεγαλειτέραν τῶν 14 ἐτῶν, κατὰ τὴν 1^{ην} Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους τῆς εἰσόδου.

2) Νὰ ἔχῃ ἀπολυτήριον πλήρους Δημοτικοῦ Σχολείου μὲ βαθμὸν τοῦλάχιστον « Καλῶς » καὶ διαγωγὴν κόσμιαν.

3) Νὰ εἶναι σωματικῶς ὑγιής.

4) Νὰ ὑποστῇ ἐπιτυχῶς εἰσιτήριον δοκιμασίαν.

ΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΝ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

— Οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν Σχολὴν ὑποβάλλουσιν αἴτησιν διὰ τῶν κηδεμόνων αὐτῶν εἰς τὴν Διεύθυνσιν τῆς Σχολῆς ἢ εἰς τὸν Σύλλογον πρὸς Διάδοσιν Ὁφελίμων Βιβλίων (42 ὁδὸς Ἀκαδημίας) μέχρι τῆς 31 Αὐγούστου.

— Ἡ εἰσιτήριος δοκιμασία τῶν νέων μαθητῶν γίνεται τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ Σεπτεμβρίου, τὰ δὲ μαθήματα ἀρχοῦνταὶ τὸ δεῦτερον δεκαήμερον τοῦ αὐτοῦ μηνός.

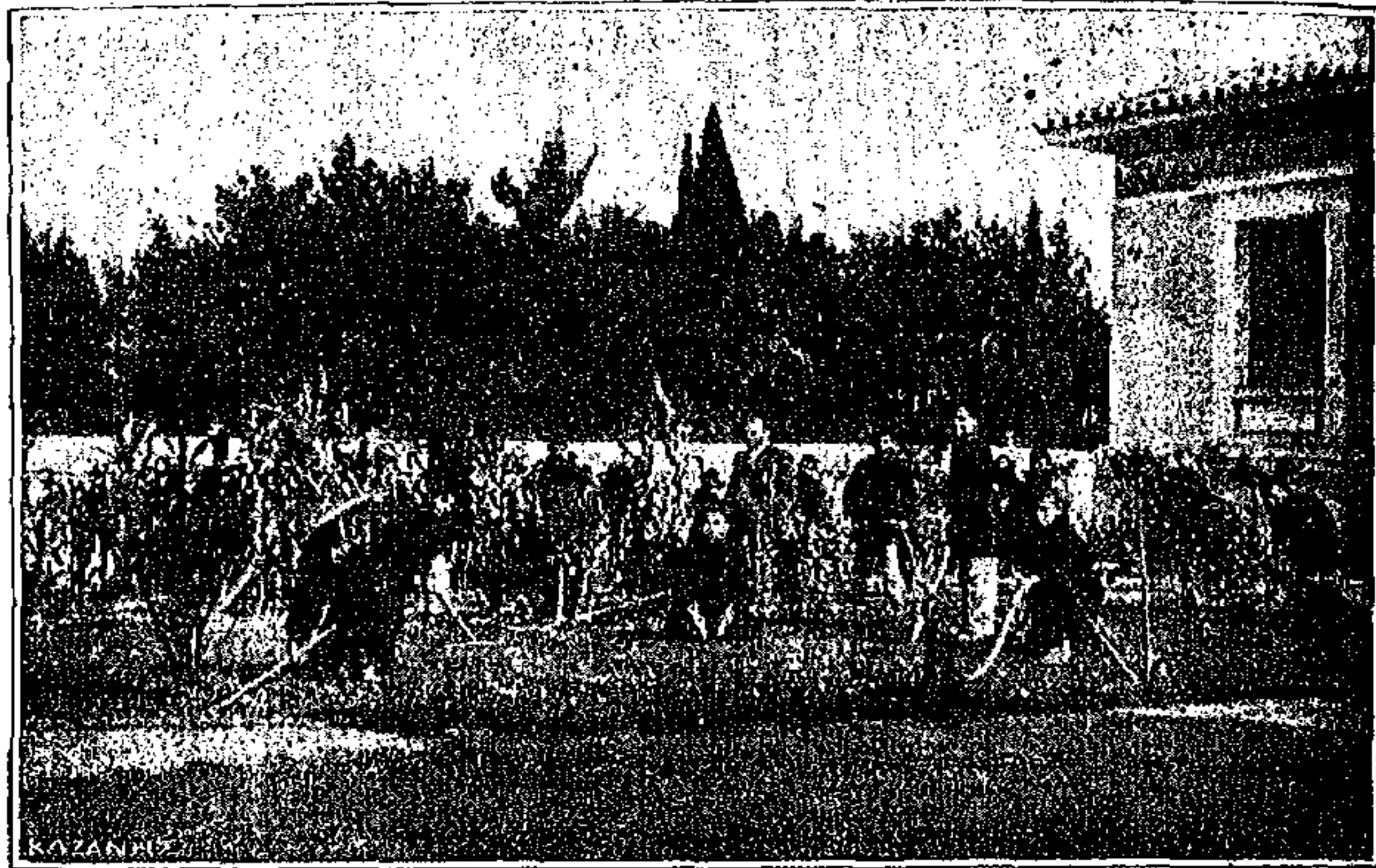
— Οἱ μαθηταὶ καταβάλλουσι διὰ τὰ ὑπὸ τῆς Σχολῆς παρε-

χόμενα αὐτοῖς: βιβλία, γραφικὴν ὕλην, ἐργαλεῖα ἰχθυογραφίας καὶ πλαστικῆς, βλοῦζαν ἐργασίας, ὕλικά ἐργαστηρίου, προσόψια, χειρόμακτρα, σινδόνας λουτροῦ, ἔξοδα ἐκδρομῶν κ.λ.π.

τῆς Πρώτης Τάξεως	Δραχ.	40
τῆς Δευτέρας »	»	50
τῆς Τρίτης »	»	60

Εἰς οὐδεμίαν ἄλλην δαπάνην ὑποβάλλονται.

ΜΑΘΗΜΑ ΚΗΠΟΥΡΙΚΗΣ

— Τὸ ποσὸν τοῦτο καταβάλλεται εἰς δύο δόσεις: τὴν μὲν πρώτην ἅμα τῇ ἐνάρξει τῶν μαθημάτων, τὴν δὲ δευτέραν κατὰ τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ μηνὸς Φεβρουαρίου. Δύναται νὰ ἐπιτραπῇ εἰς ἀπόρους μαθητὰς ἢ κατὰ δέκα μηνιαίας πληρωτέας δόσεις καταβολῇ τῇ αἰτήσει τοῦ κηδεμόνου καὶ τῇ ἐγκρίσει τοῦ Συμβουλίου τοῦ Συλλόγου πρὸς Διάδοσιν Ὁφελιμῶν Βιβλίων.